

Mendelova univerzita v Brně

Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií

Evropská unie a problematika mezinárodního terorismu

Diplomová práce

Vedoucí práce:

Mgr. Martin Hrabálek, Ph.D.

Autor:

Bc. Jolana Pastyříková

Brno 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci „*Evropská unie a problematika mezinárodního terorismu*“ vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších přepisů a v souladu se *Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne:

Podpis

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat panu Mgr. Martinu Hrabálkovi Ph.D. za věnovaný čas, cenné připomínky a odborné rady, které mi pomohly k vypracování mé diplomové práce. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině za veškerou pomoc a podporu během celého vysokoškolského studia.

Abstrakt

PASTYŘÍKOVÁ J., *Evropská unie a problematika mezinárodního terorismu*. Diplomová práce. Brno, 2016.

Hlavním cílem diplomové práce je analýza problematiky současného mezinárodního terorismu v EU. V první části se práce zabývá teoretickým vymezením terorismu, který je pro pochopení celé práce nezbytný. Druhá část se soustředí na vývoj protiteroristické politiky EU a přijatá opatření v boji proti terorismu. Konec této části je zaměřen na spolupráci EU a USA, která je po útocích 11. září 2001 zcela logická. Poslední část nám nabídne pohled na současný mezinárodní terorismus v EU a hrozby s nimi spojené. Následně budou tyto hrozby analyzovány a doplněny o jejich možná řešení.

Klíčová slova: terorismus, Evropská unie, protiteroristická politika, Islámský stát, radikalizace, zahraniční bojovníci

Abstract

PASTYŘÍKOVÁ J., *European Union and the issue of international terrorism*. Diploma thesis. Brno, 2016.

The main aim of the diploma thesis is an analysis of the current issues of international terrorism in the EU. The first part deals with the theoretical definition of terrorism, which is necessary for an understanding of the whole thesis. The second part is focused on the development of the EU counter-terrorism policy and measures taken in the fight against terrorism. The end of the second part is focused on cooperation between the EU and the USA, which is after the attacks of September 11, 2001 quite logical. The last part offers us the view on the current international terrorism in the EU and threats associated with them. Afterwards these threats will be analyzed and complemented by their possible solutions.

The key words: terrorism, European Union, counter-terrorism policy, the Islamic state, radicalisation, foreign fighters

Obsah

Úvod	8
Metodika a cíle práce.....	11
1. Úvod do problematiky terorismu	15
1.1 Vymezení pojmu terorismus	15
1.2 Typologie terorismu.....	17
1.2.1 Kriminální terorismus.....	17
1.2.2 Patologický terorismus	18
1.2.3 Politický terorismus.....	18
1.3 Formy terorismu	20
2. Mezinárodní terorismus a jeho charakteristika	24
2.1 Hlavní teroristické organizace současného mezinárodního terorismu.....	26
2.1.1 Al-Káida a konflikt se západem	26
2.1.2 Džabhat al-Nusrá.....	27
2.1.3 „Islámský stát“	28
2.1.1.1 Vznik a vývoj ISIS.....	29
2.2 Cíle mezinárodního terorismu.....	31
3. Vývoj protiteroristické politiky Evropské unie.....	34
3.1 Protiteroristická politika Evropského společenství a Evropské unie do útoku v září 2001	34
3.2 Protiteroristická politika Evropské unie po útocích v září 2001	37
3.2.1 Strategie EU pro boj s terorismem	41
3.2.1.1 Předcházet.....	42
3.2.1.2 Chránit	42

3.2.1.3	<i>Pronásledovat</i>	43
3.2.1.4	<i>Reagovat</i>	44
3.3	Boj proti terorismu v letech 2010-2016	44
3.4	Kritika protiteroristické politiky EU	47
3.5	Spolupráce s mezinárodními partnery.....	50
3.6	Spolupráce s USA v boji proti terorismu	51
3.6.1	Sledování a potlačování financování terorismu.....	54
3.6.2	Vyhledávání teroristických jednotlivců a skupin	54
3.6.3	Posílení hraničních kontrol a bezpečnosti dopravy	55
3.6.4	Vyhodnocení spolupráce EU a USA v boji proti terorismu	56
4.	Současný mezinárodní terorismus a EU	58
4.1	Současný vývoj bezpečnostní situace v EU	60
4.1.1	Teroristické útoky spáchané na území EU a s nimi spojené problémy	62
4.2	Hrozba jménem „Islámský stát“	67
4.3	Propojení nelegální migrace s terorismem	71
4.4	Radikalizace muslimů v Evropské unii.....	73
4.4.1	Jak lze úspěšně bojovat s radikalizací v EU?	78
4.5	Problém zahraničních bojovníků.....	81
4.5.1	Jak se vypořádat se zahraničními bojovníky?	85
4.6	Hodnocení situace a vývoj do budoucna.....	87
	Závěr	92
	Literatura a zdroje	99
	Knižní zdroje:	99
	Internetové zdroje:	101

Seznam zkratek

AQUAP	Al-Káida na Arabském poloostrově
AQI	Al-Káida v Iráku
ELF	Fronta za osvobození Země
ETA	Baskicko a svoboda
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
FATF	Finanční akční výbor
FRONTEX	Evropská agentura pro ochranu vnějších hranic
ICAO	Mezinárodní organizace pro civilní letectví
IRA	Irská republikánská armáda
ISI	Islámský stát Irák
ISIL	Islámský stát Iráku a Levanty
ISIS	Islámský stát Iráku a Sýrie
LTTE	Tygři osvobození tamilského Ílamu
NATO	Severoatlantická aliance
OSN	Organizace spojených národů
PNR	Jmenná evidence cestujících
RAF	Frakce rudé armády
RAN	Síť pro zvyšování podvědomí o radikalizaci
SIS	Schengenský informační systém
SWIFT	Společnost pro celosvětovou mezibankovní finanční telekomunikaci
TFTP	Program sledování financování teroristických aktivit
USA	Spojené státy americké
VIS	Vízový informační systém
VWP	Visa Waiver Program
YPG	Lidové obranné jednotky

Úvod

Evropskou unii jedenadvacátého století tvoří 500 milionů lidí, kteří žijí ve 28 zemích. Hospodářský růst spolu s příležitostmi, které nabízí svobodná a demokratická společnost založená na právním státě, vytváří pro občany EU prosperitu. Tyto příležitosti jsou však doprovázeny riziky, jako jsou teroristé a jiní pachatelé trestné činnosti, kteří se snaží tuto svobodu zneužít ke své ničivé a zákeřné činnosti. Mezinárodní terorismus je proto jednou z nejzávažnějších hrozeb pro mír a bezpečnost v dnešním světě, který ohrožuje jak sociální a ekonomický rozvoj všech zemí, tak světovou stabilitu a prosperitu.

Jakékoliv náboženství může být zneužito k prosazování určitých politických cílů a obhajobě nelidských způsobů, kterými je jich dosahováno. V dnešní době se to týká především radikálních odnoží islámu, které lpí na starých hodnotách a mají nedostatek demokratické tradice v oblasti, ze které pochází. Proto také není dne, kdybychom se z médií nedozvíдали stále o nových násilných akcích, které páchají po celém světě právě teroristé. I přes to, že nejvíce teroristických útoků je spácháno na Blízkém východě, mohou dnes teroristé udeřit prakticky kdekoliv. Právě tento fakt činí z terorismu problém, který se týká každého z nás.

Nejedná se však o novou hrozbu pro mír a bezpečnost. Již v 50. letech jsme se mohli setkat na evropském kontinentu s terorismem, který byl organizovaný ultralevicovými, ultrapravicovými či separastickými skupinami. Oproti dnešní době byl terorismus omezen z pohledu cílů i motivací pouze regionálně, čemuž odpovídalo i zpravodajské pokrytí. Skoro každá evropská země v té době tedy bojovala pouze se svými teroristickými skupinami.

Největším mezníkem v chápání terorismu byl den 11. září 2001, kdy se výrazně změnila mezinárodní situace. Došlo k jedné z nejvýznamnějších etap vývoje mezinárodního prostředí v období po skončení studené války. Právě od tohoto okamžiku začala být působení terorismu posuzována jako mezinárodní bezpečnostní hrozba. Společné obavy plynoucí z případného působení pomohly prohloubit význam stávajících mezinárodních vztahů v zahraničních politikách

jednotlivých mezinárodních aktérů, jinými slovy tedy ke vzniku nových druhů vzájemné prospěšné spolupráce. Zároveň je však důležité konstatovat, že mezinárodní terorismus není v dnešní době hrozbou nejzávažnější, ale je jednou z nejaktuálnějších.

V první kapitole se práce zabývá teoretickým vymezením terorismu, který je pro pochopení celé diplomové práce nezbytný. Zde je usilováno o co nejvhodnější podání obecné charakteristiky terorismu, jelikož momentálně neexistuje všeobecná shoda o tom, co to vlastně terorismus je, tudíž ani žádná jednotná všeobecně přijímaná definice. Spolu s charakteristikou terorismu jsou také zkoumány kořeny tohoto konceptu a typologie terorismu. U typologie se setkáváme s obdobným problémem jako u definice, jelikož momentálně v tomto případě také neexistuje jednotné pojetí. Pro tuto práci byly vybrány tři hlavní typologie podle kritéria motivace, které se ve zdrojích vyskytují nejčastěji. Podle nich je možné vypracovat typologii, která zahrne i nepolitické formy terorismu. Mezi ně patří kriminální, patologický a politický terorismus, který je posléze probírán podrobněji. Jelikož se v dnešní době počet teroristických útoků a obětí zvětšuje, je proto nutné se na závěr zaměřit i na formy terorismu, které jsou právě s tímto nárůstem spojeny.

V dnešní době je mezinárodní problém bezpečnosti nejčastěji spojován s problematikou terorismu. Proto je v druhé kapitole, která navazuje na první, charakterizován přímo mezinárodní terorismus a jeho cíle. Přiblíženy jsou zde i významné teroristické organizace, které se později v práci budou objevovat – Al-Káida, Džabhat al-Nusrá a tzv. Islámský stát – které v dnešní době Evropskou unii ohrožují nejvíce. Nejčastěji bude v dalších kapitolách probírána problematika „Islámského státu“.

Třetí kapitola se zabývá vývojem protiteroristické politiky Evropské unie. Tento vývoj je zde rozdělen na tři části, tedy protiteroristickou politiku ES/EU před 11. zářím 2001, protiteroristickou politiku Evropské unie po září 2001, kde je podrobněji rozebrána Strategie EU pro boj s terorismem z roku 2005, a boj proti terorismu v letech 2010-2016. Ve zmíněných podkapitolách jsou tedy probrány četné nástroje, které Evropská unie na základě nebezpečí terorismu přijala. Tyto nástroje jsou jak politického

charakteru, tak právního (Europol, Eurojust nebo evropský zatýkáací rozkaz). Na závěr protiteroristické politiky EU jsou v práci uvedeny problémy spojené s přijímanými opatřeními a možná doporučení pro jejich zlepšení. Boj s terorismem je v dnešní době považován za prioritu mocností. Z tohoto důvodu je samotný závěr kapitoly věnován spolupráci Evropské unie a Spojených států, která je zcela logická po útocích 11. září 2001. Práce se zabývá také problémy, které tuto spolupráci doprovázely po celou dobu.

Poslední kapitola nám nabídne pohled na současný mezinárodní terorismus v Evropské unii a problémy s nimi spojené. Nejnovější vlna terorismu, kterou se poslední kapitola zabývá, je spojena s náboženským extremismem, jejíž příčiny jsou komplexní. Zde je probrán současný vývoj bezpečnostní situace v EU, který jde ruku v ruce právě s teroristickými útoky. Od útoků na USA se hrozba terorismu a nových zneklidňujících scénářů v Evropě velmi zvýšila. Tyto hrozby jsou doprovázeny znepokojivým růstem islamistických skupin (zejména s tzv. Islámským státem), radikalizací evropských muslimů, přílivem zahraničních bojovníků do Sýrie či Iráku a jejich navrácením na evropský kontinent. V poslední kapitole jsou taktéž již jmenované hrozby analyzovány a doplněny o jejich možná řešení. V závěru kapitoly je zhodnocena celková situace a přiblížen možný scénář budoucího vývoje mezinárodního terorismu.

Metodika a cíle práce

Hlavním cílem diplomové práce je nastínění vývoje protiteroristického úsilí Evropské unie a samotná problematika současného mezinárodního terorismu, která je v dnešní době spojená především s rozmachem islamistických teroristických skupin. Problémy spojené s mezinárodním terorismem mají své negativní důsledky na celou společnost. Mezi ně patří zvýšený počet teroristických útoků v posledních letech a s nimi spojený zvýšený počet obětí, dále pak problematika zahraničních bojovníků či problém radikalizace muslimů, jenž může být do určité míry spojen i s migrační vlnou, která dnes Evropskou unii postihuje. V návaznosti na tyto problémy jsou v práci uvedeny kroky, které mohou těmto jevům předejít.

Mezinárodní terorismus je v dnešní době považován za velmi složitý, dynamicky se rozvíjející problém. Z tohoto důvodu je ho těžké uchopit jako celek. Jelikož je problematika terorismu velice rozsáhlá, je jeho komplexní pojetí se všemi dílčími aspekty otázkou nejen nelehkou, ale snad i nemožnou, která zcela jistě přesahuje rámec jedné diplomové práce. V případě terorismu je totiž možné použít velké množství témat, která se týkají různorodých úhlů pohledů zaměřující se na jeho nejrozličnější stránky. Téma terorismu může být zpracováno z hlediska různých oblastí a oborů (psychologie, právo, teorie mezinárodních vztahů, sociologie, vojenství či morálky), dále se lze soustředit na vývoj od jeho začátků po současnost, rozebírat ho z hlediska jednotlivých typů či regionálního působení nebo ho zkoumat ve spojitosti s novými bezpečnostními hrozbami (např. zbraněmi hromadného ničení).

Diplomová práce je rozdělena na tři hlavní části. V úvodní, teoretické části, která je tvořena literární rešerší, se seznámíme s hlavními pojmy spojenými s danou tematikou, které jsou důležité pro ukotvení celé práce. Výchozí literaturou pro zpracování literární rešerše jsou převážně knižní zdroje českých autorů doplněny o odborné internetové články. Především se jedná o knihy od autorů Jeníček V. a Foltýn J. – Globální problémy v ekonomických souvislostech (2010), Jirovský V. – Kybernetická kriminalita: nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních (2007), Foltin P. a Řehák D. – Důvody a realizace terorismu (2006) či Smolík J. – Úvod do studia mezinárodních vztahů (2014).

Ve druhé části je chronologicky zpracována protiteroristická politika Evropské unie a její vývoj. Jsou zde zmíněny nejdůležitější protiteroristické nástroje, které kdy EU spolu s členskými státy přijala nebo se chystá přijmout. Vývoj protiteroristické politiky EU je zde rozdělen na 3 části: před 11. zářím 2001, po 11. zářím 2001 a boj proti terorismu v letech 2010-2016. Dále tato část přináší přehled vývoje spolupráce v boji proti terorismu mezi Evropskou unií a Spojenými státy. Literatura v této části byla použita zejména z legislativních dokumentů EU a jejich informačních zdrojů. Dále se zde setkáme opět s knižními zdroji od českých autorů: Mareš M. – Protiteroristická politika Evropské unie (2004) nebo Jakl L. a Loužek M. – 11. září 2001: deset let poté (2011).

Poslední část diplomové práce se zabývá analýzou současné problematiky mezinárodního terorismu ve vztahu k Evropské unii. V úvodní části je analyzován současný stav mezinárodního terorismu v EU, který je posléze soustředěn na hlavní jevy ovlivňující EU. Mezi tyto jevy patří radikalizace muslimů v EU, rozmach islamistických organizací, problém tzv. zahraničních bojovníků či nelegální migrace. V souvislosti s nelegální migrací zde bude zodpovězena otázka, zda tento jev přímo souvisí či nesouvisí s mezinárodním terorismem. V této části diplomové práce je také kladen důraz na prevenci již zmíněných jevů. V závěru třetí části je zhodnocena celková situace a je zde také přiblížen možný vývoj dnešní teroristické situace v EU. Jelikož je terorismus pro Evropskou unii zcela aktuálním problémem, je v této části použita převážně jen sekundární literatura, kterou představují odborné články, oficiální dokumenty a informační zdroje EU. Jedním z nejdůležitějších zdrojů v této části je zpráva Europolu o vývoji terorismu v EU za rok 2015.

Terorismus je fenomén, který se ve velkém měřítku objevoval už v průběhu historie. Tvář terorismu se však poměrně zásadním způsobem mění po útocích 11. září 2001, kdy se do popředí dostává terorismus náboženský, což následně vede i ke změnám teroristických cílů, metod a využívaných prostředků. V diplomové práci je proto v návaznosti stanovena výzkumná otázka: *„V čem se změnil „nový“ terorismus od toho „starého“? Co je dnes pro terorismus charakteristické?“*, která je důležitá pro pochopení hrozeb, jenž v dnešní době mezinárodní terorismus představuje. Mezinárodní terorismus nabyl globálního charakteru. Nikdy v minulosti jsme se nesetkali s tím, že by teroristická organizace dokázala své útoky naplánovat na evropském kontinentě a ty pak provést na území USA. Z tohoto důvodu je stanovena také druhá výzkumná otázka: *„Jak probíhá spolupráce s USA jako klíčovým partnerem v boji proti terorismu?“*. Již po zmíněných útocích je jistě pochopitelné, že se Spojené státy americké staly významným partnerem pro Evropskou unii v boji proti terorismu. Poslední výzkumná otázka zní: *„Jaké jsou příčiny radikalizace muslimů? Jak jim lze předcházet?“* Radikalizace muslimů je dnes stále více zmiňované téma. Považuje se za zásadní hrozbu spojenou s mezinárodním terorismem, se kterou se bude potřeba

do budoucna vypořádat. Z tohoto důvodu je to také jedním z témat, jenž je pro tuto práci klíčové.

Práce je uzavřena syntetizujícím shrnutím výstupů jednotlivých kapitol a odpověďmi na stanovené výzkumné otázky. V závěru bude také opět vysloveno několik nejdůležitějších doporučení, které chápeme jako nezbytné pro boj s terorismem.

Je důležité podotknout, že v rámci studia mezinárodního terorismu existuje nespočet odborné literatury, ale také nespočet zpravodajských internetových článků. Co se odborné literatury týče, je problém zejména v úvodu diplomové práce, kdy jednotlivých definic a typologií terorismu je nepřehledné množství. Jednotliví autoři se v jednotlivých pojetí velmi liší, a proto je zapotřebí si mezi nimi vytvořit jakýsi průsečík. Větším problémem je však velké množství internetových zdrojů, zejména zpravodajských článků, které jsou ne vždy objektivní. Z tohoto důvodu je důležité dbát na to, aby takové články byly odhaleny a v práci nepoužity. Legislativní dokumenty Evropské unie rovněž nejsou vždy nejlepším řešením, jelikož mají často jen deskriptivní charakter. V našem případě se jedná o jednotlivá protiteroristická opatření, která byla přijata na půdě Evropské unie. Tyto opatření postrádají v legislativních dokumentech kritiku. Dále je zde limitujícím faktorem zpráva Europolu o vývoji terorismu v EU, která je v této práci velmi používaným zdrojem, a která je tedy bohužel momentálně dostupná jen pro rok 2015. To je sice logické, avšak aby práce byla co nejaktuálnější a byly tak brány v úvahu teroristické útoky, které se odehrály v roce 2016, je třeba údaje za rok 2016 dohledávat jinde.

1. Úvod do problematiky terorismu

Pro pochopení diplomové práce a situace v Evropské unii je potřeba si nadefinovat základní charakteristiky terorismu. Úvodní kapitola nám nabídne definice pojmu terorismus, typy a formy terorismu a charakteristiku a vývoj mezinárodního terorismu.

1.1 Vymezení pojmu terorismus

Terorismus dnes představuje jednu z forem hlavních globálních hrozeb. Můžeme vidět, jak den ode dne narůstá a rozšiřuje se do podstatné části světa. Terorismus dle historiků byl vždy prováděn s daným cílem. Zpočátku teroristické akce byly motivovány především ideologicky, ale jak šel čas, tato motivace přešla do náboženské a nacionalistické roviny, která se především v poslední době velmi uchytila.¹ Terorismus, i v důsledku pokračující globalizace, rozhodně změnil od 60. či 70. let 20. století svoji podobu. Také z tohoto důvodu se liší od teroristických organizací z minulých let.²

Hlavní líhni terorismu jsou země a oblasti s těžkou ekonomickou a politickou situací. Tzv. skupina šestnácti moudrých generálního tajemníka OSN zdůraznila, že *„terorismu se zvláště dobře daří v prostředí vyznačujícím se beznadějí, ponižením, chudobou, politickým útlakem, extremismem, nedodržováním lidských práv, probíhajícími regionálními konflikty a zahraniční okupací.“*³

Pojem terorismus je nejčastěji definován jako *„promyšlené politicky či jinak motivované násilí, páchané proti nebojujícím cílům neoficiálními skupinami či agenty a směřující k ovlivnění veřejného mínění.“*⁴ Tato definice však není jedinou. Vedle ní existují další stovky definic, které se formovaly především v USA.⁵ Spojené státy byly v 80. letech nejčastějším terčem teroristických útoků. Proto zde byla publikována

¹JENÍČEK, Vladimír a Jaroslav FOLTÝN. *Globální problémy světa: v ekonomických souvislostech.* , str. 128.

²SMOLÍK, Josef. *Úvod do studia mezinárodních vztahů.* , str. 71

³EICHLER, Jan. *Jak dál v boji proti globálnímu terorismu.*, str. 16

⁴JENÍČEK, FOLTÝN, ref. 1, str. 129

⁵O určení toho, kdo je a není teroristou se pokusila i Evropská unie a další státy. Všichni včetně Spojených států vypracovaly své seznamy teroristických organizací, ve kterých je však patrná jejich politická účelovost a chaotičnost. Některé organizace z amerického seznamu nefigurují na evropském a naopak.

definice terorismu, která se okamžitě stala vodítkem pro posuzování a hodnocení teoretických akcí: „*Terorismus je propočítané použití násilí nebo hrozby násilím, obvykle zaměřené proti nezúčastněným osobám, s cílem vyvolat strach, jehož prostřednictvím jsou dosahovány politické, náboženské nebo ideologické cíle. Terorismus zahrnuje i kriminální zločiny, jež jsou ve své podstatě symbolické a jsou cestou k dosažení jiných cílů, než na které je kriminální čin zaměřen.*“⁶ Specifickým druhem je terorismus mezinárodní, který se dotýká obyvatel nebo území více než jednoho státu. Proti terorismu není imunní žádná země ani společenský systém.⁷

Původ slova terorismus můžeme najít v latinských slovech *terror*, což označuje velký strach a je odvozeno z latinského slova *terrere* - to znamená hrozit, způsobovat hrůzu.⁸ I přes výše uvedené definice musíme mít na paměti, že terorismus prošel v historii několika proměnami. V dějinách se poprvé objevil v pozitivním znění během Velké francouzské revoluce, kde se tak pod pojmem *régime de la terreur* označoval systém k dosažení pořádku po předešlé anarchistické periodě nepokojů a povstání a byl spjat s ideály ctnosti a demokracie. Na konci 19. století se však termín terorismus označoval jako protistátní aktivita – například atentáty na osoby z vládnoucí třídy. Ze začátku 20. století začal být terorismus používán pro metody nacionalistického hnutí, a to především na Balkáně. Poté, ve 30. letech, opět terorismus označoval metody útlaču totalitních států (fašistické Itálie, nacistického Německa a komunistického Sovětského svazu).⁹

S činností tzv. národně-osvobozeneckých hnutí ve třetím světě byl terorismus spjat po druhé světové válce a opět tak nabyl revolučního rozměru. Na přelomu 60. a 70. let začaly teroristické metody používat marxisticko-leninské a maoistické skupiny v Latinské Americe, v západní Evropě a USA. V 90. letech začal být termín terorismus používán pro takové konflikty a formy násilí, které se odlišovaly od dosud tradičně

⁶ Definice pojmu terorismus. In: *Ministerstvo vnitra České republiky* [online].

⁷ JENÍČEK, Vladimír a Jaroslav FOLTÝN. *Globální problémy světa: v ekonomických souvislostech.*, str. 103

⁸ Brzybohatý, M: *Terorismus I.*, str.11

⁹ MAREŠ, Miroslav. *VYMEZENÍ POJMŮ TERORISMUS, VÁLKA A GUERILLA V SOUDOBÉ BEZPEČNOSTNÍ TERMINOLOGII* [online]

přijímaných pojetí války. Tento význam ještě několikanásobně vzrostl po útocích 11. září 2001, kdy začal být terorismus v obecném pojetí ztotožňován s militantním islamismem.¹⁰

1.2 Typologie terorismu

V dnešní době je běžné, že lidé, když slyší slovo terorismus, okamžitě myslí na Al- Káidu nebo další islámské extremisty. Islámští extremisté však patří jen do určité kategorie terorismu. Vedle nich zde existují další formy teroru s odlišnými charakteristikami, cíli a motivací.¹¹

K teroristickým akcím dochází z řady různých podnětů. Většinou chtějí teroristé na sebe upozornit, neboť teroristický útok je zviditelněním jejich ideologie. Jindy, ve snaze o minimalizaci rizika, volí strategii anonymity. Při pokusu o nalezení jednotné klasifikace terorismu se setkáváme s podobným problémem jako při definování termínu terorismus. Existuje několik typologií terorismu, avšak doposud nebyla přijata žádná všeobecně platná. Pro tuto práci jsem si vybrala typologii terorismu podle kritéria motivace. Podle ní je možné vypracovat typologii, která zahrne i nepolitické formy teroru. Patří zde terorismus kriminální, terorismus patologický a terorismus politický, který se dále dělí na další části. Tyto typologie si popíšeme níže.¹²

1.2.1 Kriminální terorismus

Kriminální terorismus zahrnuje skupiny provozující organizovaný zločin, jejichž hlavním cílem není propagace nějaké ideologie, ale získávání finančních prostředků provozováním ilegálních aktivit. Mezi tyto aktivity patří např. drogové kartely, obchodování se zbraněmi apod. Svoji činnost většinou nejrozumnějšími způsoby maskují nebo prohlašují za útoky extremistických skupin.¹³

¹⁰MAREŠ, Miroslav. *VYMEZENÍ POJMŮ TERORISMUS, VÁLKA A GUERILLAV SOUDOBÉ BEZPEČNOSTNÍ TERMINOLOGII* [online]

¹¹Typologie terorismu. In: *Ministerstvo vnitra České republiky* [online].

¹²Viz. tamtéž

¹³JIROVSKÝ, Václav. *Kybernetická kriminalita: nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních bez tajemství*. str. 128-130

1.2.2 Patologický terorismus

Patologický terorismus je individuální druh terorismu, jehož hlavním cílem je vytvoření pocitu uspokojení u duševně nemocného člověka. Aktérům pouze stačí, když jejich čin vyvolá pozornost a hrůzu, které jim zpětně přinášejí zvrácené potěšení a uspokojení. V tomto případě není násilí cestou k prosazení jakéhokoliv požadavku, ale cílem samotným.¹⁴

Tito lidé často operují raději samostatně než ve skupinách. Správně by se neměli nazývat teroristé, jelikož nemají dobře definovaný politický motiv. Jako příklad si můžeme uvést časté střelby ve školách.¹⁵

1.2.3 Politický terorismus

Politický terorismus, resp. ideologický, bývá definován jako „*politicky motivovaná a zdůvodňovaná metoda (způsob, strategie víceméně systematického používání násilí, nejčastěji ozbrojeného, záměrně nerespektujícího válečné konvence), jejímž hlavním cílem je dosažení určitého zamýšleného psychického efektu svým obsahem, obvykle výrazně překračujícího okruh přímých obětí či svědků útoku, efektu, vzhledem k jehož předpokládanému politickému významu je bezprostřední fyzický účinek násilně druhořadý. Organickou součástí tohoto psychického efektu je moment zastrašování, terorizování cílového publika nebo alespoň určitého cílového publika, což ovšem neznamená, že se jedná o součást jedinou a nezbytně dominantní.*“¹⁶

Mezi další charakteristiky patří protiprávnost, orientace na dvojí cílovou skupinu (veřejná moc jako adresát požadavků a civilisté jako cíl násilí) a má organizovaný charakter. Teroristické činy mohou být také nástrojem politické komunikace a způsobem sebevyjádření pachatelů.¹⁷ Tuto kategorii můžeme dále dělit na:

¹⁴JIROVSKÝ, Václav. *Kybernetická kriminalita: nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních bez tajemství*. str. 128-130

¹⁵Types of terrorism. In: *Hand of Reason: Your Source for Understanding Global Dilemmas* [online]. 2015

¹⁶SMOLÍK, Josef. *Úvod do studia mezinárodních vztahů*., str. 68

¹⁷Viz. tamtéž

- Ultralevicový terorismus, který se snaží svrhnout kapitalistické demokracie a zavést socialistickou nebo komunistickou vládu v zemi. Chtějí zaútočit na zavedený systém s cílem skoncovat s rozdíly mezi třídami. Tyto skupiny i nadále existují, avšak nejsou tak viditelné jako v době studené války. Příkladem ultralevicového terorismu může být v minulosti západoněmecká teroristická skupina Frakce Rudé armády působící v letech 1970-1998¹⁸ nebo v dnešní době Revoluční lidově osvobozenecská strana-fronta v Turecku a Revoluční organizace 17. listopadu v Řecku.¹⁹
- Ultrapravicový terorismus. Tento typ terorismu se zaměřuje na boj proti liberální vládě a zachování tradičního společenského pořádku. Je obecně charakteristický milicemi a gangy, které jsou rasově motivované s cílem marginalizovat menšiny uvnitř státu. Moderní ultrapravicové skupiny zahrnují Klu Klux Klan a neofašisty. Tyto skupiny jsou přítomny nejen v USA, ale také v Německu, Rusku a dalších státech.²⁰
- Etnicko-nacionalistický terorismus zahrnuje skupiny, které se snaží o zavedení nového politického řádu založeného na etnické dominanci nebo homogenitě. Jako příklady si můžeme uvést Irskou republikánskou armádu (IRA), Tygry osvobození tamilského Ílamu (LTTE) na Srí Lance, dále Euskadi Ta Askatasuna (ETA) ve Španělsku, která se snaží o nezávislost Baskicka nebo radikální palestinská skupina Fatah. Hořkost a zášť vůči dominantní etnické skupině se předává v těchto teroristických organizacích z generace na generaci. Mladí revolucionáři naplňují poslání rodičů a prarodičů, kteří byli poškozeni režimem. Jejich akty jsou pomstou režimu, který poškodil jejich rodiny.²¹
- Náboženský terorismus je takový terorismus, kdy teroristické skupiny chtějí vyhlásit „svatý boží stát“ a vedou proto válku. Jedná se o specifickou formu fanatismu, kdy se teroristé považují za „boží bojovníky“, kteří jsou předurčení ke zničení současného „zlého světa“ a vytvoření „nového světa“ jen pro vyvolené.²² V případě nejrozšířenějšího islámského extremismu jsou jejich akty namířeny nejen proti

¹⁸BJØRGO, Tore. *Root causes of terrorism: myths, reality, and ways forward.*, str. 56

¹⁹Types of terrorism. In: *Hand of Reason: Your Source for Understanding Global Dilemmas* [online].

²⁰Viz. tamtéž

²¹BJØRGO, Tore., ref. 18., str. 56-57

²²JIROVSKÝ, Václav. *Kybernetická kriminalita: nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních bez tajemství.* str. 128-130

Západu, ale i proti domácím světským vládám. Jejich ideologií je náboženský fundamentalismus, ne náboženství jako takové. Příkladem může být založený náboženský emirát, který byl vyhlášený na území Afghánistánu hnutím Taliban. Ten pak prostřednictvím migrace těchto lidí dostával (a dostává) náboženský fundamentalismus i do zemí Evropské unie. V dnešní době je to případ hlavně tzv. Islámského státu, kterému se budeme později věnovat podrobněji. Fundamentalisté následně z těchto států peněžně a logisticky podporují sítě islámských extrémistů po celé Zemi.²³

- Vigilantistický terorismus. Tomuto typu terorismu jde o „právo a pořádek“, který stát není schopen údajně zajistit. Mezi něj lze zařadit například latinskoamerické „černé brigády“ útočící proti bezdomovcům apod.²⁴
- „Single-issue“ terorismus je typ terorismu, který se provádí kvůli konkrétním případům. Tyto případy jsou sociální povahy nebo jsou zaměřeny proti životnímu prostředí. Do této kategorie také můžeme zahrnout terorismus enviromentální. Příkladem tohoto typu teroru je bombardování klinik pro vykonávání potratů nebo přepadávání velrybářských lodí. Mezi nejznámější skupinu patří The Earth Liberation Front (ELF), a to kvůli jejich útokům na lyžařská střediska nebo těžební doly.²⁵

1.3 Formy terorismu

V dnešní době se celkový počet teroristických útoků a počet obětí neustále zvyšuje. Rovněž rozsah materiálních škod stále narůstá. Tento nárůst je právě spojován se zvyšováním množství využívaných forem (tj. použitých prostředků při vlastní realizaci teroristického útoku). Terorismus tak můžeme dále dělit dle formy na letální a neletální.²⁶

Letální terorismus se vyznačuje použitím běžných prostředků pro realizaci násilí, resp. donucovacích prostředků. Tuto skupinu však dále můžeme ještě rozčlenit na dvě podskupiny, které se liší použitými prostředky – konvenční terorismus a nekonvenční

²³FOLTIN, Pavel a David ŘEHÁK. Důvody a realizace terorismu. In: *Obrana a Strategie.*, str. 35-36

²⁴Typologie terorismu. In: *Ministerstvo vnitra České republiky* [online].

²⁵Types of terrorism. In: *Hand of Reason: Your Source for Understanding Global Dilemmas* [online].

²⁶FOLTIN, Pavel a David ŘEHÁK., ref. 23, str. 35-36

terorismus. Do skupiny konvenčního terorismu řadíme následující prostředky používané při teroristických útocích, které se odehrály především ve 20. století:

- Zbraně sečné a bodné,
- Zbraně střelné,
- Hořlavé látky
- Výbušné zbraně²⁷

Do podskupiny letálních nekonvenčních forem spadají zbraně hromadného ničení. Jako příklady můžeme uvést chemické zbraně, u kterých je v dnešní době riziko použití velice vysoké, jelikož materiály na její výrobu jsou lehce dostupné. Dále zde spadají biologické zbraně. Známým případem využití biologické formy teroristického útoku můžeme uvést rozesílání poštovních zásilek se spory antraxu na území Spojených států od října 2001. Dále pak otázka zneužití jaderných zbraní, která je velice diskutovaná od 70. let. Předpokládá se však, že teroristické skupiny touto zbraní nedisponují, jelikož jeho výroba je velice náročná.²⁸

Za odlišnou skupinu teroristických činů se považují útoky, při kterých teroristé využívají moderní nástroje, resp. staré, avšak používané novým způsobem v kombinaci s letálními prostředky. Pro lepší porozumění neletální formu terorismu dělíme na terorismus realizovaný běžnými prostředky a nekonvenční terorismus. Mezi tyto formy patří:²⁹

- 1) Neozbrojený terorismus, označovaný jako „unarmed terrorism“, ve kterém jsou použity prostředky každodenního života novým způsobem – jako zbraň nebo jako donucovací prostředek. Příkladem je kombinace použití výbušniny s dopravním prostředkem.³⁰

²⁷FOLTIN, Pavel a David ŘEHÁK. Důvody a realizace terorismu. In: *Obrana a Strategie.*, str. 35-36

²⁸Viz. tamtéž, str. 35-36

²⁹JIROVSKÝ, Václav. *Kybernetická kriminalita: nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních bez tajemství.* str. 128-130

³⁰SKŘEHOT, Petr a Michaela HAVLOVÁ. *Prevence nehod a havárií.*, str. 416

- 2) Kyberterorismus, který patří mezi největší nebezpečí 21. století.³¹ Obecně kyberterorismus znamená protiprávní útoky a hrozby útoku proti počítačům, serverům, internetu a celkově informacím. Nejčastěji se k nim využívají různé viry, spywary, trojské koně nebo systémové back-doors.³² Teroristé se snaží zastrašit nebo přinutit vládu a její lidi k prosazování politických nebo sociálních cílů.³³ Kyberterorismus je realizovaný spíše malými skupinami než vojensky organizovanými strukturami, avšak ve stále větší míře. Kyberterorismus představuje významné nebezpečí.³⁴
- 3) Mediální terorismus, označován rovněž jako psychologický terorismus, kdy se jedná o plánované zneužívání hromadných sdělovacích prostředků za účelem ovlivnění názorů, emocí, postojů a chování jednotlivců či cílových skupin populace.³⁵ Využívají se široké palety masových medií – např. plakátů, filmů, televizních programů, fotografií, novinářských tiskových forem, inzerátů nebo počítačových technik.³⁶
- 4) Procesní terorismus zaměřující se na zneužití základních principů demokracie a jejího soudního aparátu.³⁷

Nekonvenční forma neletálního terorismu zahrnuje zbraně, které vyřadí protivníka nebo jeho elektronický systém na určitou dobu z boje, a to bez přímého ohrožení života. Je zřejmé, že do této kategorie bude rovněž spadat i použití informatických zbraní s ohledem na jejich možný dopad na infrastrukturu protivníka, např. bankovníctví, zásobování obyvatelstva apod.³⁸ Na obrázku č. 1 je vyobrazen vztah letálních a neletálních forem terorismu.

³¹JIROVSKÝ, Václav. *Kybernetická kriminalita: nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských kóních bez tajemství*. str. 128-130

³²SKŘEHOT, Petr a Michaela HAVLOVÁ. *Prevence nehod a havárií*., str. 417

³³CYBERTERRORISM. In: *Georgetown.edu* [online].

³⁴JIROVSKÝ, ref. 31, str. 130

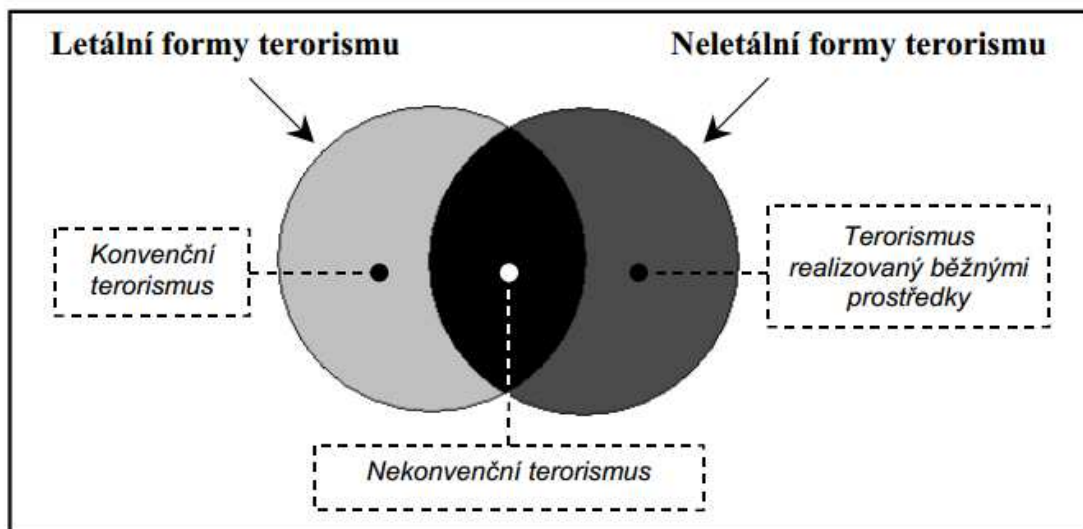
³⁵Viz. tamtéž

³⁶FOLTIN, Pavel a David ŘEHÁK. *Důvody a realizace terorismu*. In: *Obrana a Strategie*., str.40

³⁷JIROVSKÝ, ref. 31, str. 130

³⁸Viz. tamtéž

Obr. č. 1: Schéma vztahu letálních a neletálních forem terorismu

(Zdroj: FOLTIN, Pavel a David ŘEHÁK. Důvody a realizace terorismu. In: *Obrana a Strategie*.)

2. Mezinárodní terorismus a jeho charakteristika

Mezinárodní problém bezpečnosti, jak jsem již několikrát zmínila, je v dnešním světě nejvíce reprezentován problematikou terorismu.³⁹ Většina Evropanů při sledování tragických útoků 11. září 2001 ve Spojených státech žila v iluzi, že se terorismus Evropy vůbec netýká. Mnoho se jich však mylilo, což dokázaly teroristické útoky, které nastaly o pár let později, a to v Madridu roku 2004 a v Londýně v roce 2005.⁴⁰

Po již zmíněných útocích 11. září začal být terorismus vnímán jako strategický a mezinárodní problém vyžadující strategické a globální řešení. Hrozby a rizika plynoucí z mezinárodního terorismu nerespektují tradiční hranice mezi vnější či vojenskou a nevojenskou bezpečností. Tito teroristé nejsou vázani na jedno určité ohraničené území a nefunguje proti nim tradiční metoda zastrašování vojenskou silou.⁴¹

Mezinárodní terorismus je specifickým druhem terorismu, kde teroristické akty postihují občany jiné země, než z jaké jsou pachatelé. Pod tento termín zařazujeme teror prováděný jednotlivci i organizovanými skupinami proti obyvatelstvu a orgánům jiného státu, ale také teroristické činy jedné země proti druhé. Za akty mezinárodního terorismu můžeme považovat jak útoky mezinárodních teroristických organizací v různých koutech světa, tak i „domácí“ akce islámských fundamentalistů vůči zahraničním turistům.⁴² Teroristé využívají tzv. nepřímé strategie, při kterých se vyhýbají přímému souboji, tedy napadají zákeřně a nečekaně. Hlavními nástroji terorismu jsou pro ně násilí a strach. Nesnaží se také v žádném případě útočit na ozbrojené síly.⁴³

Mezinárodní terorismus zasahuje různé kouty světa, ale pokud se důkladně podíváme na mapu, uvidíme jisté souvislosti. Rodí se v místech politického násilí a konfliktů, mají různé příčiny, avšak jedno mají společné. Jsou to oblasti působení

³⁹JENÍČEK, Vladimír a Jaroslav FOLTÝN. *Globální problémy světa: v ekonomických souvislostech.*, str. 103.

⁴⁰WILKINSON, Paul. *International terrorism: The changing threat and the EU's response* [online]., str. 7

⁴¹Viz. tamtéž

⁴²Definice terorismu. In: *Valka.cz* [online].

⁴³SMOLÍK, Josef. *Úvod do studia mezinárodních vztahů.*, str. 69

nesmiřitelných a fanatických ideologií a z nich vzniklých režimů, ať už v současnosti nebo minulosti.⁴⁴

Skupiny mezinárodního terorismu se řídí ideologickými poselstvími a doktrinárními tezemi svých nejvyšších vůdců, ale jinak jednají s velkou rozhodovací volností a nezávislostí na ústředí.⁴⁵ Kvůli západní prosperitě, západním právním systémům, západním formám bankovníctví a západním prostředkům komunikace dnes lidská iniciativa snadno překračuje hranice a ovlivňuje život a myšlení mnoha lidí po celém světě. Na to také postupně doplácí již zmíněný islám, který byl až donedávna západnímu světu vzdálený. Ten se oproti západu opírá o ideál zbožnosti, který je svým významem naprosto globální. Pro mnohé muslimy vyvolává západ se svými otevřenými prostory, veřejnými budovami a mrakodrapy, které zastiňují mnohé náboženské stavby, bezbožnou aroganci. Proto není divu, proč terorista Muhammad Atta vedl útok zrovna na budovu Světového obchodního centra. Mířil tak na symbol ekonomického, estetického a duchovního pohanství.⁴⁶

Od samého počátku své činnosti se tak mezinárodní teroristé stavějí do pozice mstítelů bojujících proti utrpení, strádání a ponížení jedné pětiny lidstva, která žije v mnoha státech Asie a Afriky, která má navíc početné diaspory v Evropě a v Severní Americe. Jejich nejvyšší předáci vytvořili pod vedením Usámy bin Ládina síť Al- Káida, která pokrývala čtyři kontinenty – Asii, Afriku, Evropu a Ameriku.⁴⁷

Objektem mezinárodního terorismu jsou mnohamilionové masy muslimů, jejichž podíl na celosvětové populaci neustále narůstá. V 80. letech tato populace činila 18% a předpokládá se nárůst na 30% do roku 2025. Z nejproblémovějších zemí islámského světa pochází nejvíce členů teroristických organizací. Ti v protikladu ke strnulosti proamerických režimů volají do boje za zlepšení života těch, kdo se stali

⁴⁴Globální terorismus. In: *Česká politika* [online].

⁴⁵Viz. tamtéž

⁴⁶SCRUTON, Roger. *Západ a ti druzí: globalizace a teroristická hrozba* str. 94-109

⁴⁷Globální terorismus, jeho činitelé a referenční objekty. In: *Portál* [online].

obětí globalizace. Tento způsob jednání může těžit především ze skutečnosti, že ti, kteří jsou chudí, mohou v terorismu spatřovat možnost pomsty i ocenění.⁴⁸

V celé světové ekonomice jsou na boj proti mezinárodnímu terorismu vynakládány vysoké finanční prostředky. Zahrnujeme zde objemná legislativní, bezpečnostní a výcviková opatření. Víceméně obecně přetrvává názor administrativy Spojených států, že v dnešním světě bude terorismus nadále přežívat, protože při použití relativně levných prostředků a dobré taktiky, může v dobrých podmínkách úspěšně dosáhnout obrovských škod protivníka a strategických výsledků.⁴⁹

2.2 Hlavní teroristické organizace současného mezinárodního terorismu

V této podkapitole je potřeba si přiblížit významné teroristické organizace, se kterými se práce bude i nadále setkávat.

2.2.1 Al-Káida a konflikt se západem

Al-Káida je teroristická organizace, kterou útoky v roce 2001 vynesly na nechvalnou první pozici před IRA, Hamásem a dalšími organizace. Al-Káida znamená v arabštině „základna“ a její počátky sahají do období sovětské okupace v Afghánistánu v polovině 80. let.⁵⁰

Terorismus typu Al-Kaidy je abnormalitou, již většina muslimů odmítá.⁵¹ Al-Káida je osobním výtvozem Usámy bin Ládina. Odvozuje se ale od tří dřívějších hnutí sociopolitických sil: wahhábitského hnutí v Saudské Arábii, Muslimského bratrstva, které vzniklo v moderním Egyptě a technologického vzdělání, které dnes mohou získat

⁴⁸Globální terorismus, jeho činitelé a referenční objekty. In: *Portál* [online].

⁴⁹JENÍČEK, Vladimír a Jaroslav FOLTÝN. *Globální problémy světa: v ekonomických souvislostech*, str.103

⁵⁰Al-Káida. In: *Aktuálně.cz* [online].

⁵¹ Podle statistik Pew Research Centra z roku 2013 Al-Káidu odmítá zhruba 57 % muslimů z 11 dotazovaných zemí (např. Libanon 96%, Jordánsko 81%, Turecko 73%. Egypt 69%, dále pak nadpoloviční většina v Nigérii, Senegal, Tunisku, Indonésii či Palestinská území- ty vnímají Al-Káidu z 53% také negativně. Muslimské pohledy na Al-Káidu v Pákistánu a Malajsii jsou rovněž nepříznivé, avšak mnozí z nich neposkytují žádný názor). Celkově 13% muslimů z dotazovaných zemí sympatizuje s organizací.

nespokojení muslimové po celém Středním východě.⁵² Organizace je značně decentralizovaná a rozdrobená na malé a mobilní buňky. Každý člen zná jen několik málo lidí, vedoucí buněk pak obvykle jen osobu, které jsou přímo podřízeni. Snahou Al-Káidy je sjednotit všechny muslimy, očistit islám, zbavit se veškerého vlivu americké a západní civilizace a zničit stát Izrael.⁵³ Organizace již nejednou ukázala svoji schopnost globálního působení. Svých cílů dosahuje především radikalizací již existujících islámských skupin. Al-Káida disponuje vlastními výcvikovými tábory, ve kterých poskytuje svůj výcvik i jiným teroristickým skupinám.⁵⁴

Počet aktivních členů Al-Káidy se odhaduje na 50 000. K hlavním terčům organizace patří obchodní, vládní, diplomatická zařízení a budovy. Od svého vzniku má skupina na starost nejméně 32 teroristických útoků, při nichž zahynulo přes 3 400 osob. Mezi největší spáchaný atentát patří útoky z 11. září 2001, kdy byly uneseny čtyři dopravní letouny, se kterými únosci narazili do obou budov Světového obchodního centra a budovy generálního štábu ozbrojených síl – Pentagonu. Čtvrté letadlo havarovalo nad neobydlenou oblastí. Při těchto atentátech zemřelo 2 749 osob a 2 261 jich bylo zraněno.⁵⁵

Jak je zřejmé z příkladů bin Ládina, Al-Kaidy a teroristů z 11. září, islamismus není zoufalý výkřik „ubohých na zemi“. Je to nemilosrdné svolávání k válce, vycházející od světem zběhlých muslimů, kterým globalizační proces a západní civilizace umožnila, aby s nimi po celém světě cestovalo i jejich poselství.⁵⁶

2.2.2 Džabhat al-Nusrá

Džabhat al-Nusrá známá také jako Fronta an-Nusrá (v arabštině znamenající „podpora“) je syrská džihádistická skupina o přibližně 5000 bojovníků tvořící jednu frakci v ozbrojeném povstání proti syrskému režimu Bashara Al-Assada. I přes to, že al-Nusrá nedisponuje vysokým počtem vojáků, je v konfliktu velmi efektivní. Organizace vznikla

⁵²SCRUTON, Roger . *Západ a ti druzí: globalizace a teroristická hrozba.*, str. 94-109

⁵³Al-Káida. In: *Aktuálně.cz* [online].

⁵⁴SKŘEHOT, Petr a Michaela HAVLOVÁ. *Prevence nehod a havárií.*, str. 421

⁵⁵Viz. tamtéž, str. 422

⁵⁶SCRUTON, ref. 52, str. 116

24. ledna 2012 reakcí na rostoucí výzvy džihádistů bránit syrský lid proti krutému režimu. Vznik oznámila prostřednictvím sociálních médií, kde se také přiznala k vlně sebevražedných útoků v celé Sýrii odehraných v předchozím roce. Deset dnů po oznámení ji Spojené státy následovány OSN a dalšími zeměmi označily jako teroristickou organizaci.⁵⁷

Můžeme vidět mnoho podobností Džabhat al-Nusry s Al-Káidou v Iráku (AQI), a to hlavně z důvodu jejich společné historie na začátku 21. století. Skupina byla syrskou odnoží Al-Káidy do roku 2016 operující i v sousedním Libanonu. Vůdce Al-Nusry Abu Mohammed al-Julani po oddělení od Al-Káidy dal organizaci nový název Džabhat Fatah aš-Šám (Fronta dobytí Sýrie). Mezi hlavní nepřátele organizace patří například „Islámský stát“ a Lidové obranné jednotky (YPG).⁵⁸

2.2.3 „Islámský stát“

„Islámský stát“ je skupina sunnitských extremistů, kteří ovládli území v Iráku a Sýrii obývané zhruba 8-10 miliony obyvatel. Určit přesnou rozlohu je však téměř nemožné, jelikož se jedná o pouštní oblast s rozsáhlejšími neobývanými regiony. V červnu roku 2014 organizace formálně oznámila založení chalífátu na tomto území, ve kterém je v čele chalífa, tedy zástupce boha na zemi podle islámského práva šaría. Tzv. Islámský stát vyžaduje, aby všichni muslimové na světě byli tomuto „státu“ loajální a uznali chalífovu nejvyšší autoritu.⁵⁹

Samotný koncept pojmu islámský stát je neologismus, který do moderního diskurzu zavedl pravděpodobně Rašíd Ridá, a který je spjatý s Osmanskou říší a snahou šířit panislámskou ideologii.⁶⁰ Slovní spojení „islámský stát“ používá Ridá jako novou entitu, jelikož řada jeho institucí a funkcí je bezprecedentní. Přestože klade důraz na aplikaci práva šarí'a, záležitosti společenské, ekonomické a politické jsou regulovány ústavou, která je inspirována Koránem.⁶¹ S pojmem „Islámský stát“ se

⁵⁷HAHN, Peter L. *Historical dictionary of United States-Middle East relations.*, str. 29

⁵⁸Jabhat al-Nusra. In: *Quilliam* [online].

⁵⁹What is 'Islamic State'. In: *BBC* [online].

⁶⁰Panislamismus je ideologie v rámci islamismu podporující sjednocení muslimů v jednom islámském superstátu – chalífátu. V současnosti je idea panislamismu ožiována radikálními islamisty.

⁶¹Extremistické výklady islámu. In: *Evropské hodnoty* [online].

setkáme v běžném diskurzu nebo médiích. Jeho používání však mnoho lidí kritizuje, jelikož nemá co do činění s islámem a rozhodně tak nereprezentuje stát. Mnozí politici a média používají zkratky ISIL nebo ISIS. Zkratka ISIL označuje „Islámský stát Iráku a Levanty“ a druhá zkratka pak „Islámský stát Iráku a Sýrie“. Mezi další možnost, jak skupinu nazvat, je použití zkratky *Daesh*, která v překladu znamená „fanatici, kteří ostatním vnucují názory“. Samotní extremisté však toto slovo nesnášejí a na území ovládaném „Islámským státem“ je jeho používání trestáno.⁶² V této práci bude používána zkratka ISIS, se kterou se také nejčastěji můžeme setkat v médiích.

Cílem „Islámského státu“ je vyvolání nepokojů na Blízkém východě a v dalších zemích, kde se nacházejí muslimové. Hlavním cílem je však ustavení chalífátu na tomto území (nadmárodní stát založený na islámském právu šaría). Docílit tomu chtějí pomocí „svaté války“ vedenou proti křesťanům a židům. „Islámský stát“ neuznává hranice, které jsou dědictvím kolonialismu, neuznává existenci zemí na Blízkém východě a bojuje proti poválečnému mezinárodnímu systému, na který měly velký vliv právě západní státy.⁶³

ISIS je často srovnáván s Al-Káidou, z jejíž odnože vznikl. Cílem Al-Káidy však bylo vytlačit Američany ze všech muslimských zemí, zničit Izrael a další zkorumpované státy na území Blízkého východu a ustanovit chalífát táhnoucí se od Španělska po Indonésii. Dalo by se tedy říci, že ISIS má podobný plán jako Al-Káida, avšak ta ve skutečnosti neměla nikdy v plánu ovládnout celý svět a spojit tak všechny muslimský svět dohromady. Proto se zaměřovala především na zastrašování USA a jejich západních spojenců s cílem omezení jejich vlivu na Blízkém východě. Primární cíl ISIS je právě vytvoření chalífátu.⁶⁴

2.2.3.1 Vznik a vývoj ISIS

Historie organizace „Islámský stát“ se datuje od roku 1999, kdy Abú Musab al-Zarqáví původem z Jordánska, který se účastnil druhé fáze afghánského džihádu, založil v Herátu v Afghánistánu Organizaci monoteismu a džihádu (*Džamá'at at-Tawhid*

⁶²Islamic State, Daesh or Isis: the dilemma of naming the militants. In: *The Week* [online].

⁶³Budoucnost Islámského státu a perspektiva jeho šíření směrem do Evropy. In: *Diplomatická akademie* [online].

⁶⁴Viz. tamtéž

wal-Džihád), která se neúspěšně snažila svrhnout monarchii v Jordánsku. Tento projekt měl se do jisté míry financovat i Usáma bin Ládín. Prvotní kontakty mezi předchůdci ISIS a jádrem Al-Káidy spadají do tohoto období. Obě skupiny však měly odlišné cíle a snaha bin Ládina přinutit Zarqáwího složit tzv. baja⁶⁵ ještě nebyla úspěšná.⁶⁶

Invaze Spojených států do Iráku umožnila Zarqáwímu využít příležitosti přesunout se z periferie islámského světa do jeho středu. Velice rychle se stal důležitým aktérem, a to především díky své brutalitě a efektivitě, avšak pro rozvoj činnosti v Iráku potřeboval stále další prostředky. Naopak Usama bin Ládín chtěl i dále zůstat relevantní osobou džihádu a případná transformace Zarqáwího organizace do „dceřiné společnosti“ by mu pomohla těžit z jejich úspěchů. Tyto okolnosti vedly k postavení základů pragmatické kooperace obou organizací, která vyústila v říjnu roku 2014 Zarqáwího přísahou věrnosti. Dochází tak k transformaci organizace v Organizaci základny džihádu v Mezopotámii (*Tanzím Qá'idat al-Džihád fí Bilád al-Ráfidajn*), která byla označována nejen médií jako Al-Káida v Iráku. Začátkem roku 2006, kdy se situace v Iráku zhoršila a vedla tak k faktickému vypuknutí občanské války, se *Tanzím Qá'idat* spojuje s dalšími pěti sunnitskými islamistickými povstaleckými skupinami. Zakládá se tím Poradní rada Mudžahedínů⁶⁷ (*Madžlis Šúra Mudžahedín*). Tato organizace má za cíl sjednotit všechny džihádisty v Iráku, jelikož brutalita, kterou prováděla *Tanzím Qá'idat* se podepsala negativně na její popularitě i mezi sunnity. Poradní radu Mudžahedínů označil Zarqáwí jako výchozí bod pro založení „Islámského státu“. Tématu založení ISIS se Zarqáwí věnoval pravidelně a již dříve naznačoval, že možné založení tohoto státu se podaří i jemu a jeho následovníkům. I tento fakt ho odlišoval od bin Ládina, který měl sice dost podobný cíl, ale svou úlohu chápal jen jako pokládání základů pro budoucí vyhlášení chalífátu, kterého se ale již nedožije.⁶⁸

Zarqáwí se vyhlášeného „Islámského státu“ nedožil, jelikož byl zabit při náletech Spojených států v roce 2006. Jeho vysněný stát byl vyhlášen téhož roku. Tomu předcházelo připojení dalších džihádistických frakcí a sunnitských kmenových vůdců.

⁶⁵ Jedná se o přísahu věrnosti. Tato praktika byla spojována již s prorokem Muhammedem.

⁶⁶ BAR, Shmuel. Problematika "Islámského státu". *Prague European Summit 2015* [online].

⁶⁷ Označení pro bojovníka, který se účastní džihádu.

⁶⁸ ŠOKA, Jakub. Islamismus v Evropě a Islámský stát. In: *Evropské hodnoty* [online].

Nově založený „Islámský stát Irák“ (ISI) si kladl za cíl svrhnout irácké vlády a ustanovit chalífát. To se však nepovedlo, jelikož došlo ke zvrácení dosavadních úspěchů. USA, irácká vláda a mobilizované sunnitské milice (tzv. Sahwa) zastavily ISI, který ztratil celou teritoriální základnu a důležitou část svého vedení.⁶⁹

V roce 2010 se do čela dostává Abú Bakr al-Bagdádí, který provedl zásadní změny a reformy ISI. Významným okamžikem však bylo vypuknutí tzv. arabského jara a související události v Sýrii. To bylo klíčové pro další teritoriální expanzi v Iráku a Sýrii. Už v roce 2013 byla tato skupina schopna provést desítky útoků v Iráku za měsíc. Tohoto roku se také organizace v Sýrii účastnila rebelie proti současnému prezidentovi Bashar al-Assadovi.⁷⁰ Bagdádí přejmenoval skupinu na tzv. Islámský stát v Iráku a v Sýrii (ISIS), čímž ukázal svůj zájem rozšířit svoji působnost i na Sýrii a dále pak prohlásil, že ISIS a skupina Džabhat al-Nusár⁷¹ jsou jedno a totéž. To však odmítl jak vůdce al-Nusry, tak současný vůdce al-Káidy Zawahiriho. Obě skupiny se proto od ISIS distancovaly a současně proto proti sobě bojují. Po vyhlášení organizace ISIS se ukázalo, že je v teritoriální expanzi ještě úspěšnější než se myslelo.⁷² Mezinárodní ohlas tato organizace vyvolala až v roce 2014, kdy dobyla město Mosul. Po dobytí se Bagdádí prohlásil za chalífu Islámského státu, čímž tak změnil i dočasný název.⁷³ Tento okamžik je tak počátkem rozmachu, který v Sýrii v zásadě kontinuálně pokračuje až do dnes.⁷⁴

2.1 Cíle mezinárodního terorismu

V prostředí mezinárodních vztahů je pozice státu často umístěna do role vydíraného a napadaného objektu. Teroristé se snaží vnucovat obyvatelstvu (druhému aktérovi) pasivní roli, při kterém manipulují s jeho myšlením a vyvolávají tak reakce odpovídající cílům, představám a zájmům třetího aktéra, kterými jsou právě oni samotní. Útočníci se snaží vyvolat mezi obyvatelstvem strach, upoutat na sebe pozornost prostřednictvím

⁶⁹ŠOKA, Jakub. Islamismus v Evropě a Islámský stát. In: *Evropské hodnoty* [online].

⁷⁰What is 'Islamic State'. In: *BBC* [online].

⁷¹Oficiální odnož organizace Al-Káidy v Sýrii

⁷²ŠOKA, ref. 69

⁷³Budoucnost Islámského státu a perspektiva jeho šíření směrem do Evropy. In: *Diplomatická akademie* [online]

⁷⁴ŠOKA, ref. 69

médií destabilizovat zemi, jeho autoritu a věrohodnost nebo si popřípadě vynutit změnu jeho vnitřní nebo vnější politiky.⁷⁵

Mezinárodní teroristé usilují o vysoký počet obětí, který svými psychologickými dopady přesahuje státní hranice a ovlivňuje veřejné mínění nejen v jedné zemi, ale v celém regionu, či dokonce v celém světě. Když udeří proti jednomu státu, pak se mu mstí nikoli za jeho vnitřní, ale za jeho zahraniční politiku uplatňovanou v různých oblastech světa.⁷⁶ Vývoj technologií za posledních 2000 let zcela určitě ovlivnil terorismus v tom smyslu, že je nyní jeho uplatnění možné v mnohem větším či masovějším měřítku.⁷⁷

Hlavním cílem Al-Káidy se na počátku 21. století bylo donutit západní země (především USA) opustit Arabský poloostrov a zejména pak Saúdskou Arábii. Uplatňují nejbrutálnější možné metody a záměrně vraždí bezbranné lidi. Ve srovnání s minulostí došlo k výraznému nárůstu počtu zabitých při atentátech. Nejvíce lidí zahynulo však právě na atentáty dne 11. 9. 2001.⁷⁸

Při zdůvodňování svých cílů teroristé zneužívají rozporuplnost a stinné stránky procesu globalizace, které se projevují ve třech hlavních rovinách: kulturní, ekonomické a náboženské. Všem třem přitom přiřkládají velký význam a zdůrazňují jejich vzájemnou propojenost.⁷⁹ Hlavními cíli mezinárodního terorismu, jak ukazuje dosavadní bilance, jsou úder zaměřený zejména na průmysl a infrastrukturu, administrativu a politické činitele. Největší a nejbolestivější jsou však ztráty na životech bezbranného civilního obyvatelstva a právě tato skupina je hrozbě mezinárodního terorismu nejvíce vystavena.⁸⁰

V kulturní rovině svůj boj vykládají jako nezbytnost diktovanou zájmem o uchování tradičních hodnot a zvyků tváří v tvář neustále sílící vlně západního sekularismu,

⁷⁵SMOLÍK, Josef. *Úvod do studia mezinárodních vztahů*., str. 70

⁷⁶Globální terorismus, jeho činitelé a referenční objekty. In: *Portál* [online].

⁷⁷JENÍČEK, Vladimír a Jaroslav FOLTÝN. *Globální problémy světa: v ekonomických souvislostech*., str.103

⁷⁸Globální terorismus, jeho činitelé a referenční objekty, ref. 76

⁷⁹Viz. tamtéž

⁸⁰EICHLER, Jan. *Jak dál v boji proti globálnímu terorismu*. 2009.

materialismu, hédonismu a multikulturalismu. Říkají, že islámské země v globalizovaném mezinárodním uspořádání prohrávají a hrozí jim ztráta vlastní identity a hodnot. Z toho vyvozují, že je nezbytné, aby tato část světa i cestou ozbrojeného boje usilovala o uhájení své vlastní jedinečnosti. Vyhlásili tak nesmlouvavý boj dvěma skupinám nepřátel. Především jde o takzvané blízké nepřátele nebo odpadlické státy v islámském světě. K nim patří Saúdská Arábie, Egypt, Jordánsko, Izrael a Pákistán. Bojují ovšem i proti vzdálenému nepříteli, tedy bezvěreckému Západu, který podporuje zkompromitované režimy v islámském světě.⁸¹ Terorismus se po úderech z roku 2001 stal ideálním vyrovnávacím nástrojem, na který neplatí ani ty nejmodernější a nejsofistikovanější zbraňové systémy.⁸²

⁸¹Globální terorismus, jeho činitelé a referenční objekty. In: *Portál* [online].

⁸²Viz. tamtéž

3. Vývoj protiteroristické politiky Evropské unie

Evropské státy vždy považovaly terorismus spíše za „domácí“ fenomén, na který je potřeba reagovat hlavně pomocí vnitřních nástrojů jednotlivých států. Ten se odehrával především jako důsledek útoků skupin s konkrétní politickou agendou. Těmito skupinami byly různé levicové teroristické organizace (Rudé Brigády), separistické organizace (ETA) nebo mezi sebou bojující protestanti a katolíci (Severní Irsko). Terorismus v pojetí Al-Káidy, který se ničivě projevil atentáty na USA, byl ve srovnání s nimi nový. Z tohoto důvodu Spojené státy proti Evropské unii vidí terorismus jako hrozbu, která se objevila zvenčí, a se kterou může úspěšně bojovat mimo své vlastní území. Kvůli tomu je boj proti terorismu v rámci Evropské unie chápán jako záležitost justičních a policejních orgánů, jakož i zpravodajských služeb.⁸³

Dnešní vývoj bezpečnostní situace v Evropské unii a dále i ve světě je ovlivňován především jedním hlavním faktorem, a to mezinárodním terorismem. Evropská unie tak na základě tohoto nebezpečí přijala četné nástroje politického charakteru a nástroje právní jako jsou Europol, Eurojust nebo evropský zatýkací rozkaz. Konkrétní protiteroristické nástroje, které Evropská unie přijala budou v následujících podkapitolách probrány.⁸⁴

3.1 Protiteroristická politika Evropského společenství a Evropské unie do útoků v září 2001

Na evropském kontinentu se terorismus vyskytoval už dlouho před začátkem poválečného evropského integračního procesu. Mohli bychom ho hledat ve všech způsobech bojů proti civilistům už ve středověku, jakobínský teror za francouzské revoluce nebo také například v pouličním fašistickém, nacistickém a komunistickém teroru ve 20. a 30. letech. Mezinárodní spolupráce v boji proti terorismu v 1. polovině 20. století nebyla příliš silná. Do politicky motivovaných zločinů, za které byly tehdejší teroristické útoky považované, existovala zásada mezinárodního nevměšování. Ta se projevila například i v nečinnosti Interpolu v protiteroristických aktivitách. Společnost národů v reakci na zločiny podepsala v roce 1937 Úmluvu o předcházení a potlačování

⁸³EU a boj proti terorismu. In: *Euractiv.cz* [online].

⁸⁴PIKNA, Bohumil. *Bezpečnostní politika Evropské unie (na pozadí bezpečnosti globální)* [online].

terorismu. Státy se v ní měly zavázat ke stíhání terorismu, včetně spiknutí či podněcování účasti na takových činech. Úmluva ale nakonec nevstoupila v planost, jelikož ji neratifikovalo potřebné množství států.⁸⁵

Zvýšený nárůst terorismu v západní části Evropy v 70. let zvýšil snahu po zefektivnění boje proti němu na úrovni Evropského společenství. Evropské společenství však bylo založeno jako hospodářský projekt, nikoli jako projekt, který bude řešit vnitřní bezpečnost, tedy protiteroristickou politiku. Otevření hranic, což způsobilo volný pohyb osob, nemělo jen pozitivní efekt. Otevřely se dveře také kriminálíkům a teroristům. V době od 60. let byl terorismus ovlivněn hlavně separaistickými a ultranacionalistickými organizacemi. Nejznámější útoky byly navázané na baskický separatismus (cca 1 000 obětí od konce 60. let do roku 2011) a na dění v Severním Irsku (cca 3 500 obětí v období 60. let – 90. let). Tyto útoky však nebyly jednorázově smrtící jako například atentáty Al-Káidy či ISIS, měly spíše charakter většího množství útoků s menším počtem obětí. Těchto teroristických činů se však Evropa neobávala jako celek z důvodu, že byly vymezené teritoriálně – např. Španělsko a Velká Británie.⁸⁶

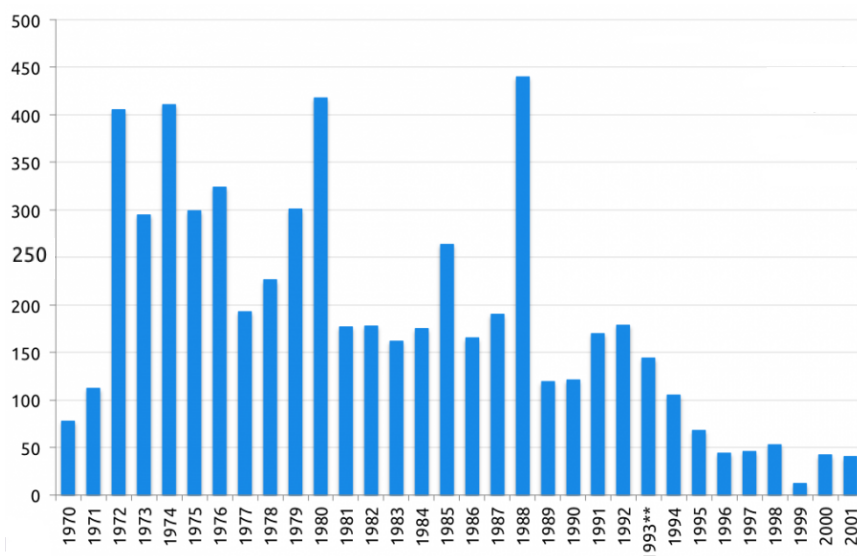
I přesto však rozsah terorismu v 70. letech postavil řadu států před nutnost zintenzivnit mezinárodní kooperaci proti tomuto jevu. Několik úmluv bylo ujednáno na globální úrovni na půdě OSN a v Radě Evropy. Základy protiteroristické politiky byly položeny i v rámci ES, které byly i u zrodu jejich působnosti v oblasti vnitřní bezpečnosti obecně.⁸⁷ V grafu číslo 1 je ukázán počet obětí teroristických útoků v západní Evropě v letech 1970 – 2001.

⁸⁵MAREŠ, Miroslav. *Protiteroristická politika Evropské unie.*, str. 22-23

⁸⁶Stručný přehled evropského terorismu. In: *Ústav mezinárodních vztahů* [online].

⁸⁷Mareš, ref. 85, str. 23

Graf. č. 1: Počet obětí teroristických útoků v západní Evropě v letech 1970 – 2001

(**Zdroj:** Statistika: Počty obětí teroristických útoků v západní Evropě v letech 1970-2015. In: *Eurodeník.cz* [online].)

Za vůbec nejsmrtečnější rok, co se týče obětí terorismu, ukazuje graf rok 1988, kdy si teroristické akce vyžádaly téměř 450 obětí. Velký podíl má na statistice let Pan Am, který se stal terčem bombového útoku a vyžádal si celkem 270 obětí.⁸⁸

Členské země Evropského společenství na počátku 70. let nebyly spokojeny s přístupem Interpolu k terorismu, a proto se tak bilaterální policejní spolupráce těchto zemí začala zintenzivňovat. V roce 1975 hrozba terorismu vedla k tomu, že byl v Římě odsouhlasen během zasedání Evropské rady návrh britského ministra zahraničí k vytvoření ministerské pracovní skupiny, která se měla zabývat bojem proti terorismu. Tato skupina byla nazvána TREVI. TREVI nebyla orgánem Evropského společenství, přestože zde spolupracovaly členské země. Byla to forma mezivládní kooperace, která pracovala v přísném utajení. Nebyla nad ní vykonávána žádná kontrola ze strany Evropského parlamentu. To byl také důvod, proč byla kritizována právě Parlamentem a organizacemi zaměřenými na ochranu lidských práv. Celkové hodnocení TREVI je rozpolupné, jelikož v některých případech dosáhla pozitivních výsledků, avšak co se

⁸⁸ Statistika: Počty obětí teroristických útoků v západní Evropě v letech 1970-2015. In: *Eurodeník.cz* [online].

realizace efektivní politiky týče, byla problémová. V boji proti terorismu měly jednotlivé státy různé představy. Německo, Velká Británie, Francie či Itálie byly zasaženy terorismem nejvíce, a proto se chtěly angažovat více než například státy Beneluxu.⁸⁹ Celkově však TREVI i napříč tomu, že nebyla součástí formální institucionální struktury, ukázala, že členské státy jsou ochotné diskutovat o těchto tématech na evropské úrovni. Zkušenosti s její činností vedly k založení podobných skupin, které se zabývaly problémy ve stejných oblastech.⁹⁰

Další vývoj v rámci justiční a policejní spolupráce přinesla až Maastrichtská smlouva v roce 1992. V této smlouvě byla bezpečnostní politika, do které spadá právě i boj s terorismem, zapracována do oblasti druhého a třetího pilíře (Společná zahraniční a bezpečnostní politika a oblast justice a vnitřních věcí), jenž nahradil TREVI. Touto smlouvou v roce 1994 také vznikl Europol (Evropský policejní úřad), který má za cíl předcházet terorismu, nedovolenému obchodu s drogami a jiným formám mezinárodní trestné činnosti a bojovat proti nim. Europol má v této době pouze koordinační úlohu a žádná prováděcí oprávnění. Aktivita byly tedy zaměřeny na výměnu informací a dat, poskytování kriminalistických a operativních analýz, technické či odborné podpory při vedení vyšetřování a operacích.⁹¹

3.2 Protiteroristická politika Evropské unie po útocích v září 2001

Teroristické útoky 11. září 2001 na Spojené státy donutily Evropskou unii k zřetelnému posílení svých schopností v boji proti terorismu, které byly do této doby značně omezeny.⁹² Evropská unie pár dní po útocích vyjádřila solidaritu se Spojenými státy a uvedla boj proti terorismu více než kdy jindy za prioritní cíl. EU také kategoricky odmítla klást rovnítko mezi fanatické teroristy a arabský a muslimský svět.⁹³ Rada ministrů přijala komplexní Akční plán boje proti terorismu a docílila tak politické dohody v několika klíčových protiteroristických iniciativách.⁹⁴ Evropská komise například navrhla všem členům Unie 3. října 2001, aby zmrazily veškeré finanční

⁸⁹MAREŠ, Miroslav. *Protiteroristická politika Evropské unie.*, str. 24

⁹⁰Skupina TREVI. In: *Europskaunia* [online].

⁹¹MAREŠ, ref. 89, str. 25 - 27

⁹²JAKL, Ladislav, LOUŽEK, Marek (ed.). *11. září 2001: deset let poté : sborník textů.*, str. 45

⁹³MAREŠ, ref. 89, str. 31

⁹⁴JAKL, ref. 92

prostředky 27 teroristických skupin a dalších jednotlivců působících jako teroristé. Tento plán je od útoků v Madridu roku 2005 každý půl rok revidován. Ukázalo se, že pod tlakem krizových situací je pokrok v integračním úsilí značně rychlejší.⁹⁵

Evropská rada poté v červnu 2002 přijala i Rámcové rozhodnutí o boji proti terorismu, jehož součástí je rozhodnutí o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání informací mezi členskými zeměmi. Toto rámcové rozhodnutí stanovuje dále i společný koncept teroristického činu, včetně pro některé členské státy nových trestních činů, jako je například založení teroristické skupiny, které musely být uplatněny do právních řádů dílčích států, jenž mají nedostatečné tresty či špatně definované skutkové podstaty. Další kroky se například týkaly bezpečnosti leteckého provozu, rozhodnutí o vytvoření společných vyšetřovacích týmů nebo ustanovení evropského koordinátora pro opatření na poli civilní ochrany.⁹⁶

S přijetím evropského zatykače byly však problémy, jelikož lhůtu, která byla stanovena na 31. prosince 2003, dodrželo pouze 8 zemí. Implementaci zrychlila až situace po madridských atentátech v roce 2004. Vůči přijetí zatykače se nenesla jenom kritika ze strany členských zemí, kteří se tak vzdávaly podstatné části své suverenity, ale námitky měla i řada nevládních organizací zameřených na ochranu lidských práv (např. Statewatch). Vytvoření evropského zatykače bylo považováno za vytváření represivní Evropské unie, v níž bude hodnota bezpečnosti ve většině zemí nadřazena základní hodnotě svobody.⁹⁷

Po útocích začal Europol získávat větší pravomoci, pomocí nichž může nyní například vytvářet profily teroristů, žádat policejní sbory členských zemí o zahájení vyšetřování nebo sdílet informace s USA či jinými třetími zeměmi. Odborníci však poukazují na fakt, že Europol je poddimenzovaný a nedostatečně financovaný a jeho role je spíše okrajová. Europol je pořád jen koordinační kancelář bez efektivity. Spolupráce se však v boji proti terorismu ukázala být velmi obtížnou, jelikož politické, soudní a administrativní systémy členských států jsou natolik rozdílné, že brání

⁹⁵EU a boj proti terorismu. In: *Euractiv.cz* [online].

⁹⁶Viz. tamtéž

⁹⁷Evropský zatykač – efektivní protiteroristický nástroj nebo záminka k posílení moci EU? In: *Revue Politika* [online].

efektivnímu sdílení informací a kooperaci.⁹⁸ V únoru 2002 byl založený také Eurojust (Evropská jednotka pro soudní spolupráci), který se zabývá soudní spoluprací mezi vnitrostátními orgány členských zemí EU v boji proti organizované trestné činnosti, která se dotýká více než jednoho státu Evropské unie.⁹⁹

V boji proti terorismu Evropská unie realizovala také několik vlastních diplomatických kroků, které zahrnovaly různé formy bilaterální spolupráce (např. formou smlouvy mezi USA a Europolem, rozvojové spolupráce v Afghánistánu, obchodních dohod s Íránem a Pákistánem, podporu blízkovýchodního mírového procesu, apod.¹⁰⁰

Dalším významným dokumentem, který Rada EU přijala v prosinci 2003 v rámci boje s terorismem je Evropská bezpečnostní strategie. Tato strategie byla přijata v rámci II. pilíře a definuje tři nejdůležitější bezpečnostní hrozby, mezi které spadá i terorismus, a navrhuje způsoby, jak těmto hrozbám čelit.¹⁰¹ Cílem tohoto dokumentu bylo také překonat rozpory mezi některými členskými státy a USA, které způsobila irácká krize. Strategie zdůrazňuje, že právo a bezpečnost musí zůstat v rovnováze. Velkým přínosem této strategie je to, že EU si je vědoma nejen nebezpečí jednotlivých hrozeb, ale také zvýšených rizik v případě jejich propojení.¹⁰²

Přestože byly záříjové útoky spáchány ve Spojených státech, dopad byl jednoznačný i pro Evropskou unii. Ta si v důsledku této krize uvědomila, že užší spolupráce v boji proti terorismu je velmi důležitá. Jednotlivé výše uvedené kroky, které byly podniknuty, byly reakcí na útoky proti spojencům a západním velmocím. Evropská unie byla přesvědčená sice o tom, že nastala nová éra terorismu, avšak nebyla si již vědoma faktu, že právě i ona sama se může stát terčem a cílem těchto útoků.¹⁰³

⁹⁸JAKL, Ladislav, LOUŽEK, Marek (ed.). *11. září 2001: deset let poté : sborník textů.*, str. 45

⁹⁹Evropská jednotka pro soudní spolupráci (Eurojust). In: *Evropská unie* [online].

¹⁰⁰MAREŠ, Miroslav. *Protiteroristická politika Evropské unie.*, str. 34

¹⁰¹Mezinárodní spolupráce v boji proti terorismu. In: *Obrana a strategie* [online].

¹⁰²EU a boj proti terorismu. In: *Euractiv.cz* [online].

¹⁰³Fighting terrorism at EU level, an overview of Commission's actions, measures and initiatives. In: *European Commission: Press release database* [online].

Impulsem pro ještě více zvýšené úsilí v oblasti boje proti terorismu se staly útoky spáchané 11. března 2004 v Madridu, jejichž povaha se lišila od útoků v roce 2001 způsobem realizace a profilem pachatelů. Po útocích tak již nebezpečí globálního terorismu nebylo vzdálené na tisíce kilometrů. Evropská unie se proto musela začít smířovat se skutečností, že i ona může být zranitelná. Další protiopatření se proto začala týkat například obchodu s výbušninami a jejich označováním. Evropská rada také v reakci na události rozhodla dne 25. března 2004 vytvořit funkci protiteroristického koordinátora EU spadajícího pod Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku. Do této pozice byl jmenován členskými zeměmi Gijs de Vries.¹⁰⁴ Úkolem koordinátora je identifikace slabin jednotlivých států EU a Unie jako celku v oblasti boje proti terorismu a předkládání návrhů pro jejich překleňování. Gijs de Vries si je velmi dobře vědom své úlohy a globálního rozměru, který představují současné teroristické hrozby, což také dal najevo svým projevem v květnu roku 2004: „*Terorismus se stal globálním fenoménem. Reakce na něj musí odrážet dimenze této hrozby. Spolupráce Evropy a Ameriky je pro budování nezbytného partnerství důležitá*“¹⁰⁵ I zřízení funkce protiteroristického koordinátora EU však přináší jisté komplikace. Aby Gijs de Vries mohl být ve své funkci a v boji proti terorismu efektivnější, musel by disponovat většími pravomocemi. Jeho úloha spočívá pouze jen v koordinaci protiteroristických aktivit.¹⁰⁶

Netrvalo dlouho a za rok a půl od útoků v Madridu došlo k bombovým útokům v Londýně 7. července 2005. V důsledku toho se začalo hovořit o opatřeních týkajících se vytvoření Evropského důkazního příkazu, posílení Vízového informačního systému (VIS), vytvoření biometrických cestovních dokladů, financování terorismu, prevenci radikalizace nebo kontroly obchodu s výbušninami.¹⁰⁷ Po teroristických útocích v Madridu a Londýně došlo k už dlouho potřebné sebekritice ze strany členských zemí Evropské unie, která vyústila přijetím nové deklarace o boji s terorismem na nadnárodní úrovni a sepsáním nového akčního plánu protiteroristické politiky EU.¹⁰⁸

¹⁰⁴EU a boj proti terorismu. In: *Euractiv.cz* [online].

¹⁰⁵Mezinárodní spolupráce v boji proti terorismu. In: *Obrana a strategie* [online].

¹⁰⁶EU a boj proti terorismu., ref. 104

¹⁰⁷JAKL, Ladislav, LOUŽEK, Marek (ed.). 11. září 2001: deset let poté : sborník textů., str. 46

3.2.1 Strategie EU pro boj s terorismem

V prosinci 2005 Evropská unie přijala svojí první střednědobou protiteroristickou strategii. Strategie Evropské unie pro boj s terorismem je dokument, který navrhlo britské předsednictví spolu s protiteroristickým koordinátorem.¹⁰⁸ Dříve se většina evropských opatření soustředila na represii, avšak po útocích v Madridu a v Londýně, na které tímto dokumentem EU reagovala, se začala spíše soustředit na prevenci.¹⁰⁹ Hlavním cílem této strategie je přehlednější představení nejširšímu publiku cíle a nástroje EU na poli protiteroristické politiky¹¹⁰, do kterých patří celosvětový boj proti terorismu při současném dodržování lidských práv, učinění Evropy bezpečnější a umožnění jejich občanům žít v prostoru svobody, bezpečnosti a práva.¹¹¹

Vzhledem k tomu, že nynější mezinárodní teroristické hrozby postihují mnoho částí zeměkoule i mimo Evropskou unii a mají v ní současně své základy, bude mít důležitý význam kooperace a poskytování přednostní pomoci třetím zemím, včetně Blízkého východu, severní Afriky a jihovýchodní Asie. Významnými prvky strategie je tedy snaha o řešení konfliktů a podpora řádné správy věcí veřejných a demokracie, jakožto součásti dialogu a spojení mezi kulturami, vírami a civilizacemi, v zájmu řešení motivačních a strukturálních faktorů vedoucích k radikalizaci.¹¹²

V dokumentu jsou uvedeny čtyři hlavní pilíře, které do značné míry odráží strategii Velké Británie. Tyto koncepty však byly adaptovány na specifické postavení Evropské unie.¹¹³ Pilíře představují komplexní odpověď na mezinárodní teroristickou hrozbu. Patří mezi ně prevence, ochrana, pronásledování a reakce. Ke zmírnění těchto

¹⁰⁸Boj proti terorismu: Globální výzva 21. století. *Institut pro evropskou politiku EUROPEUM* [online], str. 15

¹⁰⁹WEISS, Tomáš. *Role policie a armády v Evropské unii: analýza evropské a národní úrovně s využitím případové studie České republiky.*, str. 125

¹¹⁰Mezinárodní spolupráce v boji proti terorismu. In: *Obrana a strategie* [online].

¹¹¹Boj EU proti terorismu. *Evropská rada, Rada Evropské unie* [online].

¹¹²*Strategie Evropské unie pro boj proti terorismu* [online]., str. 7

¹¹³Boj proti terorismu: Globální výzva 21. století., ref. 108

hrozeb je nutné pracovat na vnitrostátní, evropské a mezinárodní úrovni. Podrobně si jednotlivé pilíře popíšeme níže v dalších podkapitolách.¹¹⁴

3.2.1.1 Předcházet

Identifikace a řešení faktorů, které pomáhají k radikalizaci a k postupům, jejichž prostřednictvím jsou jednotliví členové získáváni k páchání teroristických činů, je jednou z priorit Evropské unie v oblasti boje proti terorismu. Rada proto přijala strategii EU pro boj proti radikalizaci a náboru teroristů, kterou revidovala červnu 2014, a to především kvůli novým tendencím, které se týkají jevu osamělých či zahraničních bojovníků nebo rostoucího potenciálu sociálních sítí pro komunikaci a mobilizaci.¹¹⁵

Boj proti radikalizaci a náboru nových teroristů je hlavní výzvou především pro členské země na úrovni celostátní, regionální i místní. Práce Unie v této oblasti, včetně příspěvku Evropské komise, však může poskytnout významný rámec, který by pomohl koordinaci vnitrostátních politik, sdílení informací a určování osvědčených postupů. Tato výzva ale bohužel přesahuje moc vlád samotných, a proto je důležité, aby se zapojili všichni evropští, ale i mimoevropští obyvatelé.¹¹⁶

3.2.1.2 Chránit

Klíčovým prvkem strategie pro boj proti terorismu je ochrana jak občanů, tak infrastruktury a snížení zranitelnosti vůči útokům. Tato ochrana zahrnuje také ochranu vnějších hranic, ve které bude hrát důležitou roli Evropská agentura pro ochranu vnějších hranic (Frontex), poté lepší zabezpečení dopravy, a to především letišť, námořních přístavů, ochranu letadel za účelem odrazení teroristů od útoků, dále pak ochranu strategických cílů a snížení zranitelnosti kritické infrastruktury.¹¹⁷

V současné době Evropská unie pracuje na právních předpisech, která mají regulovat využívání údajů jmenné evidence cestujících pro účely vymáhání práva.¹¹⁸ Jmenná evidence cestujících (PNR) obsahuje osobní údaje cestujících shromažďované a uchovávané leteckými dopravci. Do těchto údajů patří jména pasažérů, itineráře,

¹¹⁴Strategie Evropské unie pro boj proti terorismu [online]., str. 6

¹¹⁵Boj EU proti terorismu. Evropská rada, Rada Evropské unie [online].

¹¹⁶Strategie Evropské unie pro boj proti terorismu, ref. 114, str. 8

¹¹⁷Boj EU proti terorismu., ref. 115

¹¹⁸Viz. tamtéž

termíny cest, zvolená sedadla, údaje o zavazadlech, způsob platby či kontaktní údaje. Tato evidence má za cíl doplnit již existující nástroje pro potírání přeshraniční trestné činnosti. Zpracování údajů PNR by donucovacím orgánům dovolilo odhalit osoby, které nejsou podezřelé z trestné činnosti nebo terorismu, dříve, než by specifická analýza údajů ukázala, že podezřelé být mohou.¹¹⁹

Většina členských zemí již tuto evidenci používá. Údaje jim poskytuje policie či jiné orgány. Systém EU pro jmennou evidenci cestujících by taktéž harmonizoval právní ustanovení členských zemí, bezpečnostní nedostatky a právní nejistotu, při čemž by současně zajistil ochranu údajů.¹²⁰

Jako problém související se zavedením PNR se může ukázat situace, kdy dojde ke vzniku 28 odlišných systémů, které jsou založeny na odlišných principech, metodách a na odlišné úrovni ochrany základních práv. Nerovnováze v úrovni ochrany osobních údajů v EU, zvýšeným nákladům, bezpečnostním mezerám či právní nejistotě leteckých společností a cestujících, by mohla zabránit harmonizace na evropské úrovni. Jako pozitivum zavedení PNR bychom mohli uvést fakt, kdy na základě využití jmenné evidence osob v některých členských státech EU, bylo zabaveno vysoké procento drog. Pro zajímavost se také uvádí, že při zavedení této evidence bychom mohli předejít tzv. profilování na základě rasy či státní příslušnosti.¹²¹

3.2.1.3 Pronásledovat

Evropská unie se snaží o to, aby členům teroristických organizací zabránila v plánování a organizování akcí, a aby byli teroristé posláni před soud. Unie se v rámci dosažení těchto cílů zaměřila na posilování schopností jednotlivých států, řešení otázky financování terorismu, zlepšení praktické spolupráce a výměny informací mezi justičními a policejními orgány (především prostřednictvím Eurojustu a Europolu) a zajištění toho, aby byli teroristé připraveni o prostředky, které využívají ke

¹¹⁹Regulace používání údajů jmenné evidence cestujících (PNR). In: *Evropská rada* [online].

¹²⁰Viz. tamtéž

¹²¹VALACHOVÁ, Sára. Směrnice o jmenné evidenci cestujících – přispějí naše údaje k větší bezpečnosti v Evropě? In: *Thinktank evropské hodnoty* [online].

komunikaci a k útokům. Rada a Evropský parlament proto v květnu 2015 přijala nová pravidla pro předcházení praní peněz a financování terorismu.¹²²

Většina teroristických hrozeb v Evropě má kořeny mimo území Evropské unie. Proto musí mít 3. pilíř „*Pronásledovat*“ celosvětový rozměr. Evropská unie bude z tohoto důvodu usilovně pracovat na posílení mezinárodního konsensu prostřednictvím OSN a dalších mezinárodních organizací. Prioritním státům bude poskytnuta podpora napomáhající zavést potřebné mechanismy pro rozbíjení terorismu a provádět je.¹²³

3.2.1.4 Reagovat

Posledním cílem strategie EU pro boj proti terorismu je příprava v duchu solidarity na zvládání a minimalizaci důsledků teroristických činů. Toho bude dosaženo zlepšením schopností zvládat následky, řídit reakci a řešit potřeby obětí. Vypracování koordinačních opatření EU pro případ krize, rozvoj hodnocení rizik, revize mechanismu civilní ochrany nebo sdílení osvědčených postupů týkajících se poskytování pomoci obětem teroristických činů jsou prioritou v této oblasti.¹²⁴ Na mezinárodní úrovni je důležité poskytovat pomoc občanům Evropské unie ve třetích zemích a chránit naše civilní a vojenské prostředky zapojené do operací EU.¹²⁵

Všechny tyto kroky, které Evropská unie uničila v rámci protiteroristické politiky, jen dokazují, že EU není vůči hrozbám lhostejná. Evropská unie taktéž podporuje i menší skupiny vlád členských států EU, aby blíže kooperovaly při stíhání či vyšetřování teroristů. Unie se zaměřuje na různá flexibilní uspořádání, které jsou navrženy k podpoře lepší přeshraniční spolupráce, než aby se spoléhala pouze na dohody mezi 28 vládami členských států.¹²⁶

3.3 Boj proti terorismu v letech 2010-2016

Strategii vnitřní bezpečnosti EU: pět kroků směrem k bezpečnější Evropě, představila Evropská komise v roce 2010. Vnitřní bezpečnost EU představuje ochranu občanů

¹²²Boj EU proti terorismu. *Evropská rada, Rada Evropské unie* [online].

¹²³*Strategie Evropské unie pro boj proti terorismu* [online]., str. 14

¹²⁴Boj EU proti terorismu., ref. 122

¹²⁵*Strategie Evropské unie pro boj proti terorismu*, ref. 123, str. 16

¹²⁶Fighting terrorism at EU level, an overview of Commission's actions, measures and initiatives. In: *European Commission: Press release database* [online].

a hodnot, jako jsou svoboda a demokracie. Strategie odráží způsob, jakým se v Evropské unii nahlíží na aktuální výzvy a společné rozhodnutí se postavit těmto hrozbám.¹²⁷ Strategie má za cíl definovat předcházení terorismu a řešení radikalizace a náboru teroristů. Za tímto účelem Komise navrhla vytvoření sítě pro zvyšování povědomí o radikalizaci, posílení bezpečnosti dopravy a zefektivnění sledování finančních transakcí teroristických sítí.¹²⁸

Činnost sítě pro zvyšování povědomí o radikalizaci (Radicalisation Awareness Network - RAN), jejímž cílem je boj proti násilnému extremismu, byla zahájena v září roku 2011. Ta přináší spolupráci odborníků (sociálních pracovníků, policistů, náboženských představitelů, apod.), kteří mají již osvědčené postupy k tomu, jak pracovat s lidmi ve vězení nebo v místech, kde lidé sklouzli k extremismu a násilí.¹²⁹ Smyslem RAN je zlepšení výměny informací a zkušeností tak, aby se předešlo například radikalizaci lidí na sociálních sítích, kde je extremistická propaganda často viděna.¹³⁰

K tomuto problému je však zapotřebí přímo vypracovat již dlouho očekávaný akční plán EU proti radikalizaci ve vězení, jelikož právě vězení je jedním z hlavních míst, kde se radikalizace uskutečňuje. Členské státy by proto měly zvážit zavedení opatření týkajících se odborné přípravy personálu pracujícího ve vězeňské správě či opatření vedoucích k obecné izolaci islamistických vězňů. Co se osvědčilo jako dobrý nástroj, bylo omezení komunikace mezi radikálními islamistickými vězni, což zabránilo přípravě a organizaci teroristických útoků. Státy by proto měly zachovat přiměřené rozpočtové prostředky, především na odbornou přípravu specializovaného vězeňského personálu, který by pracoval v těchto izolovaných jednotkách.¹³¹

¹²⁷Návrh strategie vnitřní bezpečnosti Evropské unie: „Směrem k evropskému modelu bezpečnosti“. In: *Rada Evropské unie* [online].

¹²⁸Historický přehled boje proti terorismu na evropské úrovni. In: *Evropská komise: Zastoupení v České republice* [online].

¹²⁹Fighting terrorism at EU level, an overview of Commission's actions, measures and initiatives. In: *European Commission: Press release database* [online].

¹³⁰Terorismus - historický přehled. In: *Euractiv.cz* [online].

¹³¹Předcházení radikalizaci a posílení procesu deradikalizace. In: *ELS* [online].

Ministři zahraničních věcí dále v říjnu 2014 přijali strategii EU pro boj proti terorismu a zahraničních bojovníků se zaměřením na Sýrii a Irák, která stanovuje obecný přístup, do kterého například patří pomoc iráckým orgánům a umírněné opozice v Sýrii, kooperace se třetími zeměmi, ze kterých zahraniční bojovníci pocházejí, dále zajištění ochrany letenství v regionu nebo zabránění úniku zbraní ze Sýrie či Iráku.¹³²

V dubnu roku 2015 Evropská komise představila na období 2015–2020 Evropský program pro bezpečnost, který bude podporovat spolupráci členských zemí EU při řešení bezpečnostních hrozeb a zintenzivní společnou snahu v boji proti terorismu a radikalizaci.¹³³ Hrozba, kterou představuje radikalizace Evropanů, kteří také v mnoha případech cestují do zahraničí za účelem zúčastnění se bojů, nebude podle všeho ustávat ani v dalších letech. Aby byla reakce na tyto podněty účinná, je potřeba komplexního přístupu a trvalého odhodlání.¹³⁴

Po tragických teroristických útocích v Paříži 13. listopadu 2015 se uskutečnilo zasedání ministrů vnitra a spravedlnosti s cílem prozkoumat možnosti, který by pomohly k posílení reakce EU na terorismus. Ministři se zaměřili na témata, do kterých spadalo dokončení práce na směrnici EU o jmenné evidenci cestujících, boj proti zakázanému obchodování se zbraněmi, posílení kontrol na vnějších hranicích Evropské unie, opatření proti financování terorismu nebo opět lepší sdílení informací.¹³⁵ Začátkem roku 2016 dále Europol oficiálně zahájil činnost Evropského protiteroristického centra (ECTC), které má napomáhat sdílení informací mezi členskými zeměmi a poskytovat tak podporu při vyšetřování teroristických aktů. V tomtéž roku se také Evropská unie věnovala efektivnějšímu boji proti financování terorismu nebo zjednodušení hraniční kontroly státních příslušníků třetích zemí přicházejících do Evropské unie.¹³⁶

¹³²Historický přehled boje proti terorismu na evropské úrovni. In: *Evropská komise: Zastoupení v České republice*[online].

¹³³Viz. tamtéž

¹³⁴Reakce na problematiku zahraničních teroristických bojovníků a na nedávné teroristické útoky v Evropě. In: *Evropská rada, Rada Evropské unie* [online].

¹³⁵Viz. tamtéž

¹³⁶Historický přehled boje proti terorismu na evropské úrovni., ref. 132

V březnu 2016 následovaly další teroristické útoky v Bruselu, které si vyžádaly přes 30 obětí a 200 zraněných. Jelikož zasažená stanice metra Maelbeek se nachází velmi blízko Evropského parlamentu, Evropské komise a Rady EU, požadovala proto Komise urychlení schválení celoevropských opatření na posílení bezpečnosti nebo také lepší využívání protiteroristického centra.¹³⁷

V listopadu 2016 se Evropská unie rozhodla, že zavede nové nástroje pro boj s terorismem. Zástupci Evropského parlamentu, Rady a Komise se shodli, že dosavadní pravidla uplatňována v členských zemích se sjednotí. Nová směrnice je namířena zejména proti problému zahraničních bojovníků, avšak obsahuje i některé novinky, jako je například kriminalizace vycestování za účelem terorismu, financování teroristických skupin či podpora, jako je například zařizování cest. Tato směrnice se však stala i terčem kritiky ve smyslu omezování lidských práv. Členské státy, pokud se směrnice schválí, budou totiž moci využívat prostředků, jako jsou prohlídky osobního majetku, odposlechy či tajná sledování.¹³⁸

Dosavadní zkušenosti nám však ukazují, že transformace politických dohod v rámci Evropské unie na efektivní protiteroristické nástroje nebude snadná. Je zde stále mnoho politických, administrativních, legislativních a kulturních překážek efektivní spolupráce na nadnárodní úrovni, které nám potvrzují, že Evropská unie je souborem svých členských zemí, bez jejichž podpory i ty nepropracovanější nadnárodní protiteroristické struktury a mechanismy zůstávají pouhými bezzubými tygry.¹³⁹

3.4 Kritika protiteroristické politiky EU

Již od roku 2001 má Evropská unie svůj akční plán boje proti terorismu a od útoků v Londýně v roce 2005 má také specifickou protiteroristickou strategii se 4 pilíři. Tyto útoky donutily Evropskou unii své schopnosti v boji proti terorismu posílit.¹⁴⁰ Přesto to všechno je však politika Evropské unie v této oblasti v mnoha případech neustále diskutována, jelikož ne všechny subjekty v EU i mimo ni ji zcela akceptují. Z velké

¹³⁷ Historický přehled boje proti terorismu na evropské úrovni. In: *Evropská komise: Zastoupení v České republice*[online].

¹³⁸ Unie zavádí nové nástroje pro boj s terorismem. In: *Euractiv.cz* [online].

¹³⁹ JAKL, Ladislav, LOUŽEK, Marek (ed.). *11. září 2001: deset let poté : sborník textů.*, str. 47

¹⁴⁰ Jak má Evropa bojovat proti terorismu. In: *Euroskop.cz: Věčně o Evropě* [online].

části je především kritizována neschopnost Unie uskutečnit vlastní ambiciózní bezpečnostní politiku, zejména ve vojenské oblasti. Na jednu stranu pochází od sil, jež ve vlastní bezpečnostní politice upřednostňují spojení s NATO a USA a na některé atributy evropské politiky pohlíží jako na kontraproduktivní tříštění sil. Na druhou stranu však mohou tuto ne příliš dobrou situaci bezpečnostních struktur kritizovat i „europeistické“ síly samotné. Ti se snaží o její zlepšení i bez pomoci či závislosti na USA.¹⁴¹

Protiteroristická politika Evropské unie již dlouhou dobu pociťuje výrazný implementační deficit, který je důsledkem historicky odlišných pohledů členských zemí na problematiku terorismu a jejich neochoty přenést tyto pravomoci v oblasti vnitřní bezpečnosti na supranacionální úroveň.¹⁴² Příčiny pomalé implementace můžeme také hledat v opozici konzervativních politických stran členských zemí, které se bojí právě toho, že občané jejich zemí budou vystaveni rozmarům cizích systémů soudní moci, které nejsou dostatečně důvěryhodné.¹⁴³ Evropská unie může i nadále vymýšlet nové strategie, plány a přicházet s novými aktivitami skrze Europol či Eurojust, avšak pokud členské země EU přijatá opatření neimplementují a jejich zpravodajské a policejní složky nespolupracují, Evropská unie tím pádem s terorismem velice nic nenadělá. Unie může maximálně použít k přesvědčování mediální a posléze politický nátlak skrze krvavé teroristické útoky, jaké jsme viděli například v Bruselu.¹⁴⁴

Dalším problém, který je nutné řešit je nedostatečná informovanost napříč státy Evropské unie. I přes značné zlepšení od roku 2001 není sdílení informací zcela ideální, jelikož státy sdílejí pouze některé informace. To dokázaly i bruselské útoky, kdy například belgická policie pachatele atentátu znala, nebo kdy jednoho z útočníků již v minulosti zadrželo Turecko a následně deportovalo do Belgie. Evropa se nemůže stále učit chybami.¹⁴⁵ Vzhledem k dnešní situaci ve Francii a Belgii je například problémem neexistence evropského seznamu lidí, kteří odešli bojovat do Sýrie nebo Iráku po boku

¹⁴¹MAREŠ, Miroslav. *Protiteroristická politika Evropské unie.*, str. 35

¹⁴²Jak má Evropa bojovat proti terorismu. In: *Euroskop.cz: Věčně o Evropě* [online].

¹⁴³Protiteroristická politika EU: Bezzubý tygr. In: *Natoaktual.cz* [online].

¹⁴⁴Jak má Evropa bojovat proti terorismu. , ref. 142

¹⁴⁵Terorismus: zpravodajci v EU musí lépe spolupracovat. Může vzniknout unijní tajná služba? In: *Euractiv.cz* [online].

tzv. Islámského státu. Evropská unie se snaží zavést tzv. Focal Points Travellers (kontaktní místo Europolu pro sdílení informací o zahraničních bojovnicích), kde by členské země uváděly informace o lidech cestujících do těchto zemí. Členské státy však nejsou stále ochotné sdílet tyto údaje. V mnoha případech státy neví jaké informace poskytnou, či se bojí, aby nebyly odhaleny jejich zdroje. Momentálně se uvádí, že údaje posílá jen čtyři až pět států, což je docela malé číslo.¹⁴⁶

Společná definice terorismu z roku 2002 je dnes již do určité míry zastaralá, a proto se očekává její aktualizace. Kritikům se například nelíbí, že definice počítá až příliš s organizovaným rekrutováním, výcvikem nebo financováním nějakou teroristickou skupinou, ale neřeší individuální občany Evropské unie cestující do problematických zemí, tedy Iráku či Sýrie.¹⁴⁷

V debatě o boji proti terorismu se často nebere v úvahu role zahraniční politiky EU. Evropská unie se především soustředí na mezinárodní terorismus jako vnitřní hrozbu a mnohem méně debatuje o tom, co by mohla dělat mimo své hranice. Týká se to zejména kooperace s neevropskými vládami jako je např. Pákistán nebo Egypt, kde je nutné posílení kapacity jejich státní správy, trénování soudců či policie, v čemž by Evropská unie mohla hrát větší roli.¹⁴⁸

Dále je potřeba zdůraznit, že Evropská unie je jen jednou z úrovní, ve které vznikají opatření v boji proti terorismu a v některých oblastech EU nepředstavuje zrovna nejlepší úroveň z pohledu její efektivnosti. Například v boji proti radikalizaci jde spíše o lokální záležitost. Lidem sice často napomáhají k radikalizaci sociální sítě a internet obecně, avšak primárně jde o lokální faktory, jako například jakou měřítu navštěvují, se kterými lidmi se setkávají, do jaké míry se cítí být přijati v lokální komunitě. Evropská unie s tímto problémem udělá jen málo. Může jen financovat výzkum, podle kterého se zjistí, jak tyto radikalizační procesy probíhají nebo hledat osvědčenou praxi možných protiopatření.¹⁴⁹

¹⁴⁶ Jak má Evropa bojovat proti terorismu. In: *Euroskop.cz: Věčně o Evropě* [online].

¹⁴⁷ Viz. tamtéž

¹⁴⁸ Boj proti terorismu: Globální výzva 21. století. Institut pro evropskou politiku EUROPEUM [online].

¹⁴⁹ Viz. tamtéž

3.5 Spolupráce s mezinárodními partnery

Jelikož terorismus svým působením a neustálým rozšiřováním jednotlivých teroristických skupin do zahraničí posiluje svoji aktivitu prvkem mezinárodní spolupráce, je nutné globalizovat i spolupráci v boji proti jeho existenci. Mezinárodní spolupráce je v boji proti terorismu zcela logickou reakcí na již uskutečněné teroristické útoky. Boj s terorismem je v současné době možné považovat za prioritu mocností. Události z 11. září 2001 výrazně změnily mezinárodní situaci v období po ukončení studené války. Od tohoto okamžiku je totiž terorismus vnímán jako globální bezpečnostní hrozba. Vytvořily se nové priority v zahraniční politice mnoha zemí a snaha o jejich vzájemnou koordinaci.¹⁵⁰

Spolupráce se třetími zeměmi a mezinárodními organizacemi v boji proti terorismu je důležitou součástí agendy EU. Cílem této spolupráce je zajištění konsensu mezinárodního společenství a prosazení mezinárodních standardů v boji proti terorismu. Evropská unie by měla i nadále poskytovat podporu Organizaci spojených národů v jejím boji proti hrozbám celosvětového míru a bezpečnosti. EU je odhodlána pomáhat státům, ve kterých konflikty byly v nedávné době ukončeny, ale také chce navýšit svou podporu OSN v případech krátkodobého zvládnutí krizí.¹⁵¹ Evropská unie například v návaznosti na řadu rezolucí Rady bezpečnosti OSN přijala některá omezující opatření namířená proti osobám či subjektům spojeným se sítí Al-Káida. Mezi další mezinárodní partnery patří Globální fórum pro boj proti terorismu a mezi regionální partnery zde patří Rada Evropy, OBSE, Liga arabských států nebo také Organizace islámské spolupráce.¹⁵²

Kromě spolupráce s OSN se Unie soustředí i na klíčové partnery, mezi které patří sousední státy. V zájmu Evropské unie je, aby země na hranicích byly řádně spravovány. Ty jsou totiž v první řadě za zajištění vnitřní bezpečnosti stále odpovědné.¹⁵³ Úkolem EU je prosazovat, aby na východ od EU a na březích Středozemního moře vznikl pás odpovědně spravovaných států, se kterými by se

¹⁵⁰FOLTIN, Pavel a David ŘEHÁK. *Mezinárodní spolupráce v boji proti terorismu* [online].

¹⁵¹Evropská bezpečnostní strategie: Bezpečná Evropa v lepším světě. *Rada Evropské unie.*, str. 39

¹⁵²Viz. tamtéž

¹⁵³*Evropský program pro bezpečnost: otázky a odpovědi: Evropská komise - Přehled údajů* [online].

v budoucnosti mohly udržet blízké vztahy založené na kooperaci.¹⁵⁴ Samostatné státy ale nemají dostatečné kapacity k tomu, aby úkol naplnily zcela samy. Z tohoto důvodu těmto zemím poskytuje EU technickou a finanční asistenci, která má napomoci boji proti terorismu na jejich území.¹⁵⁵

Mnoho bezpečnostních problémů vzniká mimo EU. Proto v boji proti terorismu spolupracuje Unie také se třetími zeměmi. EU je podporuje mnoha způsoby – v politických dialozích na vysoké úrovni, přijímáním doložek a dohod o spolupráci či jinými projekty pomoci a budováním kapacit pro strategické země. EU kooperuje se zeměmi na západním Balkáně, kde založila protiteroristickou iniciativu, která má zlepšit regionální spolupráci, dále spolupracuje v regionu Sahelu a Maghrebu, kde EU poskytla 10 milionů eur pro boj proti radikalizaci, dále v severní Africe, na Blízkém východě a v oblasti Afrického rohu, kde se snaží o zastavení přílivu zahraničních bojovníků.¹⁵⁶

Velkou hrozbou pro bezpečnost Evropské unie je šíření zbraní hromadného ničení. Mezinárodní smluvní ujednání o kontrole vývozu pomohly zpomalit šíření těchto zbraní. V dnešní době celý svět vstupuje do nového a nebezpečného období, které může vyvrcholit závodem ve vyzbrojování zbraněmi hromadného ničení, zejména na Blízkém východě. Pokrok v biologických vědách může také znásobit sílu biologických zbraní. Pokud by se teroristické skupiny těchto zbraní zmocnily, mohlo by to způsobit škodu v rozsahu, která byla dříve možná jen pro státy a armády. Proto je důležité i nadále spolupracovat s partnery v otázkách zbraní hromadného ničení.¹⁵⁷

3.6 Spolupráce s USA v boji proti terorismu

Šokující rozsah způsobený teroristickými útoky v roce 2001 a následné odhalení teroristických buněk Al-Kaidy v Evropě znamenaly zvýšení spolupráce v boji proti terorismu s novým prioritním partnerem – Spojenými státy - a to zejména v oblastech týkajících se zpravodajských služeb či vymáhání práva. Předchozí administrativa George W. Bushe a mnoho členů Kongresu uvítala tuto evropskou iniciativu v naději,

¹⁵⁴Evropská bezpečnostní strategie: Bezpečná Evropa v lepším světě. *Rada Evropské unie.*, str. 35

¹⁵⁵*Evropský program pro bezpečnost: otázky a odpovědi: Evropská komise - Přehled údajů* [online].

¹⁵⁶Boj EU proti terorismu. *Evropská rada, Rada Evropské unie* [online].

¹⁵⁷Evropská bezpečnostní strategie: Bezpečná Evropa v lepším světě., ref 154, str. 31

že pomůže odhalit teroristické buňky napříč Evropou a dokáže tak zabránit dalším teroristickým útokům. Spolupráce USA a EU vedla k nové dynamice vztahů mezi nimi tím, že podpoří dialog ohledně otázek vynucování práva a vnitřní bezpečnosti, které byly dříve vyhrazeny jen pro dvoustranná jednání s jednotlivými členskými zeměmi EU.¹⁵⁸ To můžeme vidět i z toho, že od útoků v roce 2001 bylo uzavřeno minimálně šest významných vzájemných smluv.¹⁵⁹

Nynější administrativa Baracka Obamy podporuje spolupráci s Evropskou unií v oblastech, jako je financování terorismu, doprava a hranice, vzájemná právní pomoc či vydávání osob. Orgány USA čím dál více kooperují s Evropelem a Eurojustem.¹⁶⁰ Evropská unie byla také klíčovým partnerem v Globálním protiteroristickém fóru (Global Counterterrorism Forum), které bylo založené jako multilaterální subjekt zaměřený na mobilizaci zdrojů, boj proti násilnému extremismu, posilování trestního soudnictví a na posílení mezinárodní spolupráce v oblasti terorismu.¹⁶¹

Evropská unie a Spojené státy momentálně čelí několika bezpečnostním výzvám. Jedná se o skutečnou hrozbu ze strany tzv. Islámského státu, jehož následovníci bojují v blízkosti hranic s Tureckem, a tudíž hranic NATO. Spojené státy již v minulosti podnikly určité kroky, a to zejména letecké nálety na vojenské pozice ISIS s cílem podpořit vzdorující Kurdy u hranic s Tureckem a pomoci pozemní protiofenzivě irácké armády. Současná situace je řešitelná vzájemným ujasňováním pozic a společnou akcí EU a USA. Spolupráce je důležitá především ve třech oblastech: vojenské (zásah proti ISIS), právní (postavit bojovníky ISIS mimo zákon) a administrativní (zavádění tzv. black listů). Pro EU je otázka právní vymahatelnosti na občanech poměrně důležitým tématem. Beztrestný návrat občanů EU, kteří bojovali za „Islámský stát“, tak nepřípadá v úvahu.¹⁶²

¹⁵⁸ARCHICK, Kristin: U.S.-EU Cooperation Against Terrorism. *Congressional Research Service* [online].

¹⁵⁹EU a boj proti terorismu. *EurActiv.cz* [online].

¹⁶⁰Boj EU proti terorismu. *Evropská rada, Rada Evropské unie* [online].

¹⁶¹FUNK, Marco. Transatlantic counter-terrorism cooperation. In: *European Union Institute for Security Studies* [online].

¹⁶²Viz. tamtéž

V posledních dvou letech se tedy spolupráce EU a USA v boji proti terorismu zaměřuje nejvíce na fenomén zahraničních bojovníků, a to především kvůli obavám z rostoucího počtu evropských a amerických muslimů přidávajících se k islamistickým skupinám v Sýrii či Iráku. Američtí politici vyjádřili také své obavy z evropských zahraničních bojovníků cestujících do USA, a to zejména kvůli krátkodobému bezvízovému styku mezi EU a některými evropskými státy, který je snadný zařídit.¹⁶³

Vzhledem k velké míře otevření hranic na území Evropské unie, američtí úředníci začali po teroristických útocích v Paříži v listopadu 2015 naléhat na evropské vlády a EU, aby posílily v rámci Evropy výměnu informací, a aby více využívaly stávající celounijní databáze, jako je například SIS (Schengenský informační systém), a ty se kterými pracuje Europol. Evropskou unii také podpořili v úsilí o zavedení systému PNR, kdy po útocích prezident Obama vyzval EU, aby konečně realizovala dlouho očekávanou dohodu, která by vyžadovala sdílení informací o cestujících leteckými společnostmi, a kvůli které by bylo jednodušší zastavit zahraniční teroristické bojovníky v pokusu o vstup do našich zemí. Kvůli těmto obavám byla také posílena v prosinci 2015 bezpečnost Visa Waiver Programu (VWP). Problém zahraničních bojovníků potvrzuje, jak je důležitá spolupráce se Spojenými státy v oblasti sdílení informací, sledování financování terorismu a sdílení dat leteckými společnostmi.¹⁶⁴

Dalším prvkem, ve kterém je důležité spolupracovat, je nutnost zavedení propojené hraniční kontroly. EU a USA již pracují na systému, který má příznivce ISIS identifikovat na hranicích a předat je spravedlnosti. Tato spolupráce by měla i nadále pokračovat, aby došlo k úplnému zániku ISIS a potrestání všech odpovědných osob.¹⁶⁵ Nicméně i přes hlubší spolupráci mezi těmito dvěma celky, některé výzvy stále zůstávají ve vyvíjejícím se stavu.¹⁶⁶

¹⁶³ARCHICK, Kristin: U.S.-EU Cooperation Against Terrorism. *Congressional Research Service* [online]., str. 7

¹⁶⁴Viz. tamtéž

¹⁶⁵Evropská komise: Tisková zpráva. In: *European Commission* [online].

¹⁶⁶FUNK, Marco. Transatlantic counter-terrorism cooperation. In: *European Union Institute for Security Studies* [online].

3.6.1 Sledování a potlačování financování terorismu

Spojené státy a Evropská unie jsou aktivními partnery ve snaze zabránit financování terorismu. Obě strany spolupracují často na celosvětových fórech, jako je OSN nebo mezivládní Finanční akční výbor (FATF – Financial Action Task Force), který bojuje proti praní špinavých peněz a financování terorismu. Spojené státy a Unie těží z dohod, které umožňují americkým orgánům mít přístup k finančním údajům, které drží sdružení mezinárodních bank se základnou v Belgii, známé jako SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications), jako součást Programu sledování financování terorismu (TFTP - Terrorist Finance Tracking Program).¹⁶⁷ Tento program v rámci vyšetřování teroristických činů již pomohl odhalit přes 7000 plánovaných teroristických akcí a vystopovat jejich tvůrce. Informace získané v tomto programu byly použity například při teroristických hrozbách během olympijských her v Londýně, při vyšetřování teroristického útoku na bostonském maratonu v dubnu 2013 nebo při výcviku teroristů pocházejících z Evropské unie či Sýrie. Údaje z programu TFTP poskytují náhled do finančních sítí teroristických skupin a napomáhají tak objevovat nové cesty financování terorismu a osoby na území EU a USA, které jsou do nich zapojené.¹⁶⁸ Nicméně program TFTP a poskytování SWIFT údajů zůstává i nadále v Evropě poněkud kontroverzní kvůli ochraně soukromých dat.¹⁶⁹

3.6.2 Vyhledávání teroristických jednotlivců a skupin

Spojené státy a Evropská unie spolu úspěšně spolupracují již od roku 2001, kdy překlenuli mnoho nedostatků v rámci jejich seznamů jednotlivců či skupin, které se zapojily do teroristických akcí. Evropská unie udržuje dva oddělené seznamy teroristických organizací a jednotlivců. Jeden ze seznamů je zaměřen na osoby a skupiny spojené s Al-Káidou a Talibanem, které na seznam byly přidány po teroristických útocích v roce 2001. Nyní se k nim přiřadily i skupiny jako jsou Džabhat al-Nusra v Sýrii, nigerijský Boko Haram nebo tzv. Islámský stát. Druhý

¹⁶⁷FUNK, Marco. Transatlantic counter-terrorism cooperation. In: *European Union Institute for Security Studies*[online].

¹⁶⁸Evropská komise: Tisková zpráva. In: *European Commission* [online].

¹⁶⁹ARCHICK, Kristin: U.S.-EU Cooperation Against Terrorism. *Congressional Research Service* [online]., str. 10

seznam obsahuje teroristické subjekty, které nejsou nijak spojeny s Al-Káidou. Je označován jako „common terrorist list“ nebo „blacklist“. Konsolidovaná verze seznamu zahrnuje více než 80 jednotlivců nebo subjektů založené jak v Evropě, tak i celosvětově. Je důležité také rozdělení, zda jednotlivec nebo organizace je považována za „vnější“ subjekt od EU, do kterých patří ti, kteří se nacházejí mimo území EU (např. Hamas, Hizballáh) nebo „vnitřní“, to znamená ty, které byly založené na území EU (např. ETA, IRA). U „vnějších“ skupin jsou ze zákona všechny členské státy EU povinny zmrazit všechny jejich majetek a zajistit veškerá policejní vyšetřování a soudní řízení. U „vnitřních“ osob či skupin Evropská unie jen posiluje policejní opatření, avšak národní vlády se snaží uplatňovat vlastní sankce s cílem zastavit financování těchto subjektů.¹⁷⁰

3.6.3 Posílení hraničních kontrol a bezpečnosti dopravy

Přibližně 30 000 cestujících a více než 3000 komerčních kontejnerů přilétá denně z Evropy do různých měst ve Spojených státech. Díky tomuto v posledním desetiletí tyto dva celky posilnily spolupráci v oblasti hraniční kontroly a námořní bezpečnosti a uzavřely tak několik dohod. Obě strany se snažily zlepšit mezinárodní výměnu informací o ztracených a odcizených pasech a podporovat používání interoperabilních biometrických identifikátorů, které zabezpečují cestovní doklady. V lednu roku 2010 Spojené státy a Evropská unie vydaly společné prohlášení, které se zavazuje posílit ochranu letectví po celém světě. Ve stejném roce v říjnu spolupráce USA a EU hrála klíčovou roli ve vyjednávání o nové deklaraci o letecké bezpečnosti vydané Mezinárodní organizací pro civilní letectví (ICAO), kterou podepsalo 190 zemí. Spojené státy a Evropská unie také pracovaly na zlepšení bezpečnosti nákladu.¹⁷¹

Přestože protiteroristická spolupráce mezi USA a EU je v mnohých oblastech velmi komplikovaná, a to zejména kvůli různým pravomocím Evropské unie a odlišným preferencím členských států EU, kooperace mezi těmito celky je do budoucna velmi důležitá. Pouze vyvážený a fungující vztah mezi těmito celky bude přispívat k boji proti

¹⁷⁰ARCHICK, Kristin: U.S.-EU Cooperation Against Terrorism. *Congressional Research Service* [online]., str. 10

¹⁷¹Viz. tamtéž

trvale vysoké hrozbě teroristických útoků při respektování společných hodnot, které oba celky zastávají.¹⁷² Zajištění bezpečnosti na území USA a Evropy by se také nemělo dít na úkor obětování základních principů pokud jde o občanskou svobodu a dodržování společných norem v oblasti lidských práv.¹⁷³

3.6.4 Vyhodnocení spolupráce EU a USA v boji proti terorismu

Vzájemnou spolupráci mezi těmito celky doprovázelo kromě úspěchů také mnoho konfrontací. Problémem spolupráce je ten, že si USA a EU nerozumí v základních tématech, jako je podstata terorismu, nejlepších metod, či jak s bezpečnostní hrozbou nakládat. Oba celky mají také odlišný názor v samotných příčinách terorismu. Jelikož Evropská unie a Spojené státy čelí jiné hrozbě ze strany terorismu, nemůžeme čekat, že by pojetí o společné hrozbě bylo stejné. Dále také disponují odlišnými nástroji pro boj proti terorismu, a proto není divu, že na mezinárodní terorismus reagují jinak. Zatímco Evropská unie chápe terorismus jako problém vnitřní bezpečnosti, vůči kterému by měly být aplikovány vhodné policejní metody, Spojené státy vidí terorismus jako existenční hrozbu pro svoji bezpečnost.¹⁷⁴

Spolupráce mezi EU a USA v boji proti terorismu je tedy momentálně vystavena dilematu, ze kterého není jasné, zda by se spolupráce měla klást větší důraz na konkrétní prvky ochrany občanů, se kterou souvisí i naplňování potřeb bezpečnostní politiky, či se orientovat na principy respektování zákonů. Evropská unie sice respektuje metody a způsoby, které využívá USA (ochrana lidských práv a občanských hodnot, ochrana dat, vydávání stíhaných či podezřelých osob, důvěra ve výměně informačních dat), avšak jsou zde i viditelné značné rozdíly mezi oběma stranami.¹⁷⁵

Přes všechny zmíněné problémy se však transatlantická spolupráce od útoků 11. září 2001 zlepšila. Boj s terorismem, díky kterému vzniklo v EU několik důležitých institucí

¹⁷²MCNAMARA, Sally. The EU–U.S. Counterterrorism Relationship: An Agenda for Cooperation. In: *Heritage.org*[online].

¹⁷³FUNK, Marco. Transatlantic counter-terrorism cooperation. In: *European Union Institute for Security Studies*[online].

¹⁷⁴JØRGENSEN, Erik. *Routledge handbook on the European Union and international institutions: performance, policy, power.*, str. 445-446

¹⁷⁵Viz. tamtéž

(Eurojust, Europol, Evropský zatykač), zvýšil vůli EU a USA vzájemně kooperovat. Přesto však jsou rozdílné zkušenosti a kulturní hodnoty na obou stranách důvodem, proč se vzájemná spolupráce v boji proti terorismu nedá považovat za dokonalou.¹⁷⁶

¹⁷⁶JØRGENSEN, Erik. *Routledge handbook on the European Union and international institutions: performance, policy, power.*, str. 445-446

4. Současný mezinárodní terorismus a EU

V dnešní době se sice snížilo nebezpečí globálního či jaderného konfliktu, avšak na druhé straně se výrazně zvýšila rizika v oblasti bezpečnosti, a to především v případě národnostních a etnických konfliktů, náboženské snášenlivosti, migraci velkých skupin obyvatel, ale hlavně v úspěšnosti terorismu.¹⁷⁷ Terorismus je fenomén dnešního světa a Blízký východ je region, který je s tímto jevem nejvíce spjatý. Není prakticky dne, kdy bychom nedostávaly nové zprávy z médií o násilí v Iráku, Izraeli a Palestině, v Libanonu, Afghánistánu, Sýrii a jinde.¹⁷⁸

V době studené války stály proti sobě dvě velké mocnosti, Spojené státy americké a Sovětský svaz, které si postupně tvořily své vojensko-politické uskupení. Spojené státy vytvořily Severoatlantickou alianci a Sovětský svaz uskupení Varšavské smlouvy z roku 1955. Bezpečnostní rizika se v této době týkala především jaderných zbraní. Po skončení studené války v roce 1990 však nikdo netušil, jak komplikovaný, složitý a nebezpečný svět může být na počátku 21. století.¹⁷⁹

Jak se bude dále vyvíjet bezpečnostní situace ve světě a především v Evropě? Objeví se zde ještě nějaká vážná bezpečnostní rizika? Neuběhlo ani pár let a svět se opět ocitl v situaci, kdy bezpečnostní rizika představují nové formy a tehdejší rizika jsou nyní modifikována zneužitím nových technologií, technologických aplikací a možností použití zbraní hromadného ničení. Terorismus se na počátku 21. století stává noční můrou všech občanů. Útoky teroristické skupiny Al-Kaida 11. září 2001 na budovy Světového obchodního centra a Pentagon daly bezpečnosti zcela nový rozměr. Celý svět si uvědomil, že nikdo není nikde dostatečně chráněný.¹⁸⁰

Nejnovější vlna terorismu, která zasáhla Evropskou unii je spojena s nebezpečným náboženským extremismem a její příčiny jsou komplexní. Tyto příčiny souvisejí s modernizací, politickými, kulturními a společenskými krizemi a s odcizením lidí žijících v cizích společnostech. Evropská unie tak slouží tomuto typu terorismu jako

¹⁷⁷ MIKA, Otakar J. *Současný terorismus: řešení krizových situací.*, str. 14-15

¹⁷⁸ ČEJKA, Marek. *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu.*, str. 5

¹⁷⁹ MIKA, ref. 177

¹⁸⁰ Viz. tamtéž, str. 16

cíl a jako základna. Logistické základny sítě Al-Káida byly již objeveny v Německu, Velké Británii, Itálii, Španělsku a Belgii. Společná akce na evropské úrovni je proto nezbytná.¹⁸¹

Terorismus je momentálně každodenní realitou v různých zemích světa. Zatímco zpravodajské agentury s globální působností běžně informují o únosech, vraždách, zadržovaných rukojmích, tak rozvoj mezinárodní dopravy umožňuje teroristům plánovat své útoky daleko od míst, odkud pocházejí. Přístup k moderní technice a zbráním znamená, že teroristé mohou neustále překvapovat své protivníky ve státním aparátu a využívat nedostatků, jako jsou například nezabezpečené objekty, a díky tomu tak útočit na klíčové body. Každý incident, který je mířen na nevinné občany, šíří strach mezi obyvatelstvem ohrožované společnosti a podkopává důvěryhodnost vlády a její schopnosti bránit zájmy občanů. Pokud je součástí reakce vlády na teroristické útoky schvalování terorismu nebo podpora teroristických složek, které napadají znepřátelené státy, je utrpení nevinných občanů nacházejících se „uprostřed“, o to větší.¹⁸² Současný terorismus je tedy komplikován mezinárodní politikou, jelikož i ta nejmenší teroristická skupina může získat tolik potřebnou podporu. Tato podpora spočívá například v poskytnutí vojenských výstrojí, výcvikových základen, útočišť nebo v poskytnutí důležité politické podpory na poli mezinárodní politiky. Tímto způsobem bohužel neposkytují teroristickým organizacím podporu pouze nepřátelé západu. Mnohé státy, které mají čelní představitele mezi prvními, kteří odsuzují terorismus spáchaný na jejich půdě či půdě jejich spojenců, často pomáhají teroristickým skupinám neváhajících použít sílu, pokud to odpovídá politickým zájmům těchto zemí.¹⁸³

Terorismus vnímáme v souvislosti s rychlou změnou, větší složitostí a skutečnou nejistotou. Od útoků v USA se v Evropě rapidně zvýšila hrozba terorismu a nových znepokojivých scénářů, jako jsou například zahraniční bojovníci.¹⁸⁴ Příliv zahraničních bojovníků do Sýrie a do dalších oblastí je z pohledu EU dlouhodobě vnímáno jako jedno z velkých bezpečnostních hrozeb. Tito bojovníci mohou po návratu do Evropy

¹⁸¹Bezpečná Evropa v lepším světě. In: *Evropská bezpečnostní strategie* [online].

¹⁸²*Světový terorismus: encyklopedie.*, str. 521

¹⁸³KRATOCHVÍL, Petr a Petr DRULÁK (eds.). *Encyklopedie mezinárodních vztahů*.

¹⁸⁴Terrorism in the EU. An overview of the current situation as reported by Europol. In: *Giurisprudenza Penale*[online].

představovat vysoké bezpečnostní riziko. Počty bojovníků pohybujících se do oblastí současných konfliktů v Sýrii, Iráku nebo Libyi a nazpět, jakož i propojenost těchto konfliktů, neustále stoupají. Důkazem rostoucí hrozby násilného extremismu a vlivu globálních konfliktů na radikalizaci evropských občanů jsou nedávné útoky ve Francii a Belgii.¹⁸⁵

4.1 Současný vývoj bezpečnostní situace v EU

Bezpečnostní riziko v Evropské unii je dnes nejvyšší za posledních 10 let. Proč tomu tak je? Terorismus je jen špičkou ledovce, kde protiteroristická politika či opatření nepostačují ke snižování teroristické hrozby. Již 15 let od útoků v roce 2001 se islámský extremismus, jehož ideologie se za ten čas také změnila, neustále šíří v islámských komunitách.¹⁸⁶ Ideologická výbava se nyní opírá o extrémní výklad islámu. Nově dochází k nárůstu akceschopnosti, efektivnosti a dosahu působení teroristických skupin a to vše v souvislosti s rozvojem a snadnější dostupností jak technologických, tak komunikačních prostředků. Teroristé si úspěšně osvojili mediální strategii, se kterou teď jednodušeji ovlivňují veřejné mínění, vytvářejí tlak na západní země a získávají na svou stranu cílové publikum.¹⁸⁷

V roce 2015 a 2016 došlo v Evropské unii k ohromným ztrátám způsobených teroristickými útoky. Nejvíce dotčeným státem byla Francie, která se musela vyrovnat se ztrátou 148 občanů a s více než 350 zraněnými při útocích spáchaných v lednu a listopadu. Tyto oběti a zranění jsou výsledkem jak obyčejných teroristických útoků spáchaných „osamělými vlky“, tak dobře koordinovanými a složitými útoky teroristických skupin.¹⁸⁸ V grafu č. 2 je zobrazen počet obětí a počet teroristických útoků spáchaných v letech 2001-2016.

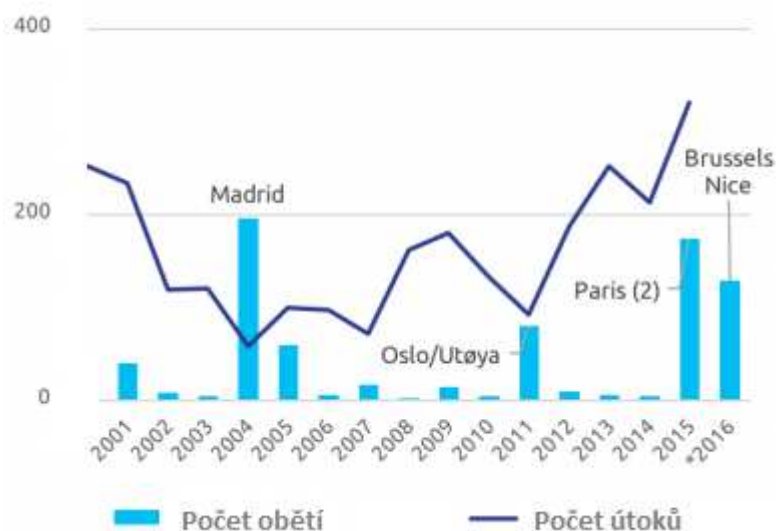
¹⁸⁵Obecně k agendám EU. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online].

¹⁸⁶Islám a extremismus. In: *Evropské hodnoty* [online].

¹⁸⁷FRANK, Libor. Charakteristiky a trendy vývoje bezpečnostního prostředí: Implikace pro ozbrojené síly. In: *Univerzita Obrany* [online].

¹⁸⁸European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2016. *EUROPOL*.

Graf č. 2: Počet obětí a teroristických útoků (2001-2016)

(**Zdroj:** Statistika: Počty obětí teroristických útoků v západní Evropě v letech 1970-2015.

In: Eurodeník.cz [online].)

Tyto pečlivě naplánované útoky demonstrují zvýšenou hrozbu pro EU vycházející z fanatických menšin operujících na Blízkém východě a kooperujících se sítě teroristů narozených a vyrůstajících v Evropské unii. Tito lidé se radikalizují velmi rychle a jsou zcela ochotni působit jako prostředníci a komplicové v teroristických organizacích. Útoky vedly k politickým reakcím na všech úrovních celé Evropské unie. Po útocích na francouzský satirický časopis Charlie Hebdo Unie posílila boj proti terorismu a to zejména v oblasti radikalizace, náboru a financování terorismu, které jsou pro EU největší hrozbou.¹⁸⁹

K mnohým teroristickým útokům, které se odehrály v posledních letech se přihlásil tzv. Islámský stát. Pro bezpečnostní složky a donucovací orgány je velice obtížné zabránit každému plánovanému útoku pouhým sledováním podezřelých lidí, kteří mohou sympatizovat s ISIS a zaměřovat se na ty, kteří budou možná ochotni převést tuto sympatizaci k násilnému činu. Mezitím další odnože Al-Káidy – a to

¹⁸⁹European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2016. *EUROPOL*.

zejména AQAP¹⁹⁰ – jsou stále faktorem, který musíme brát v úvahu. To je také důvod pro EU, aby se zaměřila na všechny džihádistické (islamistické) teroristické skupiny. Vývoj v regionech Blízkého východu a Severní Afriky, zejména tedy politické nepokoje v Libyi, které umožňují ISIS chopit se výhodné pozice v zemích na hranicích Evropské unie, mohou znamenat pro členské státy další problémy.¹⁹¹

4.1.1 Teroristické útoky spáchané na území EU a s nimi spojené problémy

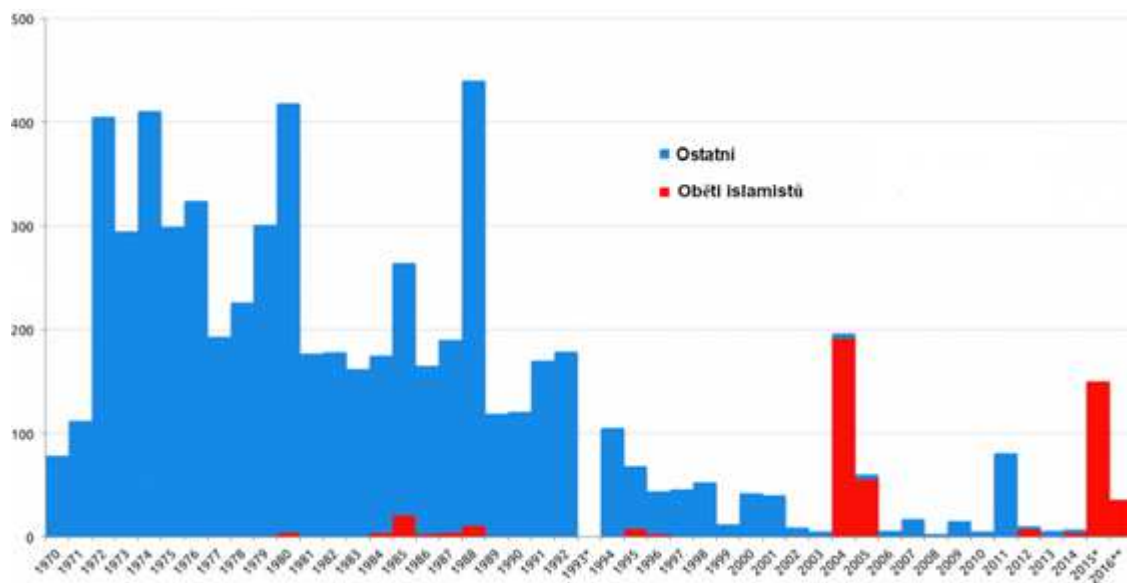
Za poslední roky je Evropská unie stále více znepokojená růstem džihádistických skupin, zejména tzv. organizace Islámský stát a její schopností přilákat evropské občany do bojů odehrávající se na syrsko-iráckém území či jejím využití násilné extremistické propagandy pro to, aby inspirovala ostatní. Bezpečnostní experti po útocích 13. listopadu 2015 v Paříži a bombových útocích 22. března 2016 v Bruselu, uvedli, že ISIS má kapacitu pro to, aby vedla přímé, rozsáhlé a koordinované útoky na kterémkoliv místě na světě. Mnoho těch, co jsou zodpovědní za tyto útoky údajně bojovali předtím v Sýrii a posléze se propojili s „evropskou pobočkou“ tzv. Islámského státu. V současnosti se odhaduje, že může být až 5 000 Evropanů, kteří chtějí vstoupit do „Islámského státu“ a dalších extremistických skupin. Mezi nimi tvoří největší podíl Belgičané, Francouzi, Němci a Britové. Jedná se především o jedince, kteří byli určitým způsobem vytlačeni na okraj společnosti.¹⁹² V následujícím grafu je zobrazen přehled počtu obětí teroristických skupin již od roku 1970. Velký vliv na tato data má islamistický terorismus, který od roku 2004 výrazně ovlivnil tvář západoevropského terorismu, a který od této doby má na svědomí drtivou většinu všech obětí.

¹⁹⁰ Al-Káida na Arabském poloostrově (AQAP, AL-Qaeda in the Arabian Peninsula) je militantní islamistická organizace aktivní především v Jemenu a Saudské Arábii. AQAP vznikla v lednu roku 2009 sloučením jemenských a saudskoarabských větví Al-Káidy.

¹⁹¹ European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2016. *EUROPOL*.

¹⁹² European Security and Islamist Terrorism. In: *European Affairs* [online].

Graf č. 3: Počet obětí teroristických útoků v západní Evropě v letech 1970-2016

(Zdroj: Statistika: Počty obětí teroristických útoků v západní Evropě v letech 1970-2015. In: Eurodeník.cz [online].)

Jak již bylo několikrát zmíněno, v roce 2015 utrpěla Francie řadu džihádistických teroristických útoků, což vidíme i z grafu č. 3. Dne 7. ledna zaútočili dva ozbrojenci na redakci francouzského satirického časopisu Charlie Hebdo v Paříži, kde zabili 12 lidí a 8 zranili. K celému útoku se nakonec přihlásila skupina AQAP. Za 4 sebevražedné bombové útoky spáchané 13. listopadu v Paříži, při kterých bylo celkově zabito 130 lidí a 352 jich bylo zraněno (85 obětí si vyžádal střelecký útok v koncertní síni Bataclan), byl zodpovědný tzv. Islámský stát, který měl již od začátku v plánu spáchat útok s masivními ztrátami na životech.¹⁹³

Mezi poslední větší teroristický útok patří dva sebevražedné útoky dne 22. března 2016, které se odehráli na letišti Zaventem a v Bruselském metru. Tyto útoky opět provedly osoby napojené na ISIS jen čtyři dny po té, co byl chycen jeden

¹⁹³Terrorism in the EU. An overview of the current situation as reported by Europol. In: *Giurisprudenza Penale*[online]

z hlavních tvůrců listopadového atentátu ve Francii. Tyto atentáty si vyžádaly 34 mrtvých a 340 zraněných osob.¹⁹⁴

Džihádistický terorismus se v poslední době stal hlavním tématem médií a hlavní výzvou pro evropskou bezpečnost. Počet samotných teroristických útoků se mezi lety 2014 a 2015 zvýšil až trojnásobně. Vzrostl však také počet zatčených teroristů a to z 395 teroristů na 687, což vidíme i na grafu č. 4. Nejvíce osob bylo zatčeno ve Francii (celkem 377), Španělsku (75) a Belgii (60). Počet celkových zatčených za každý stát je zobrazen na mapě č. 1.¹⁹⁵

Graf č. 4: Počet podezřelých, kteří byli zatčeni za nábožensky inspirovaný/džihádistický terorismus (2011-2015)

(Zdroj: European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2016. *EUROPOL*.)

¹⁹⁴Terrorism in the EU. An overview of the current situation as reported by Europol. In: *Giurisprudenza Penale*[online]

¹⁹⁵European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2016. *EUROPOL*

Mapa č. 1: Počet podezřelých, kteří byli zatčeni za nábožensky inspirovaný/džihádistický terorismus v členských státech EU v roce 2015

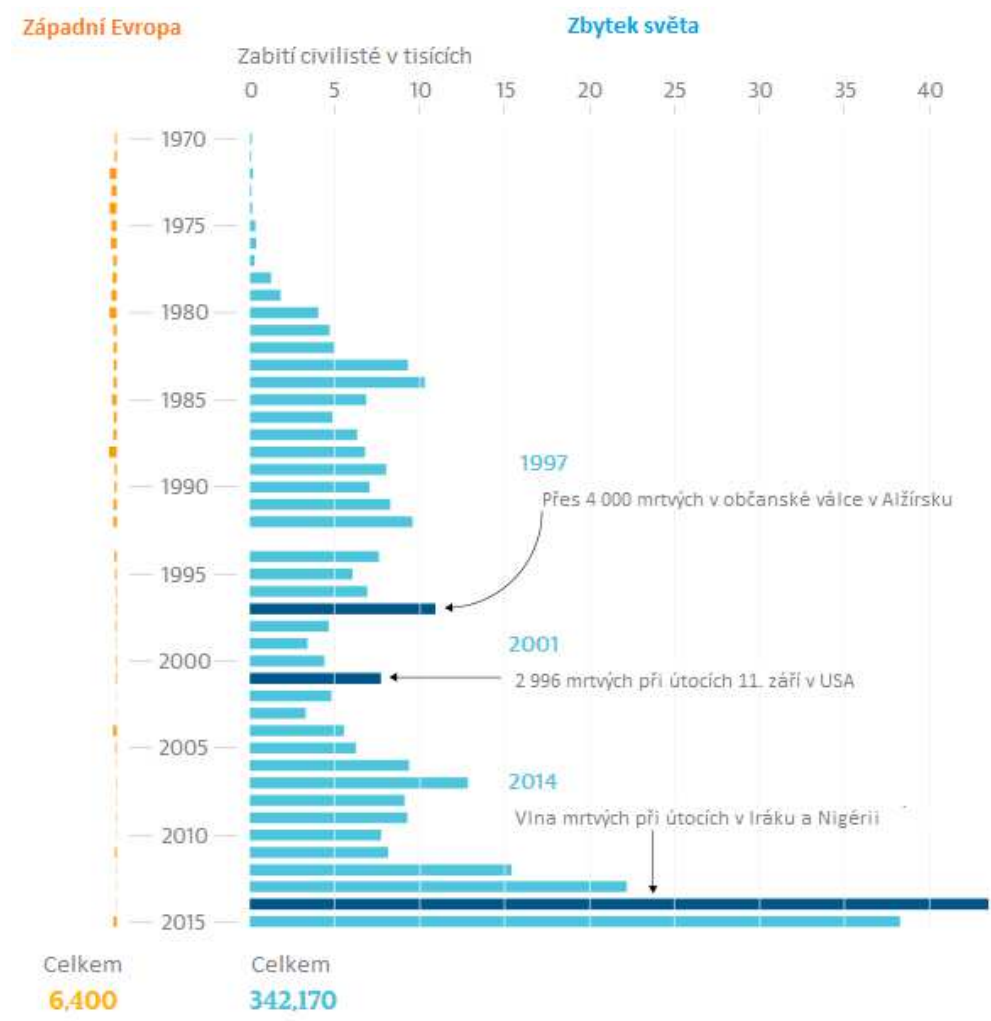

(**Zdroj:** European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2016. *EUROPOL*.)

I přes vyšší počet teroristických útoků a přes současné hrozby, které vyplývají z teroristických organizací, zažívá západní Evropa nižší počet obětí než tomu bylo v 70. a 80. letech. Nárůst násilí v Evropské unii sice šokuje Evropany a zbytek světa úplně stejně, avšak s ohledem na historii se počet obětí následkem teroristických útoků výrazně zmenšil. Dále také Evropané neberou v potaz to, co se děje ve zbytku světa, kde lidé umírají na následky teroristických útoků v daleko větším měřítku, než v jakém umírají v EU. Porovnání ukáže graf č. 5, na kterém jsou ukázány všechny oběti teroristických útoků v západní Evropě a zbytku světa od roku 1970 do roku 2015.¹⁹⁶

¹⁹⁶ 'Terrorism threat is waning': figures put Europe's summer of violence in context. In: *The Guardian* [online].

Graf č. 5: Oběti teroristických útoků v západní Evropě a zbytku světa (1970-2015)

(**Zdroj:** Terrorism threat is waning': figures put Europe's summer of violence in context. In: *The Guardian* [online].)

Během několika posledních měsíců, kdy byla Evropská unie zasažena teroristickými útoky, je v médiích, politickém diskurzu a našem každodenním životě terorismus vnímán jako všudypřítomný. V návaznosti na hlavní útoky v Paříži a v Bruselu můžeme také čím dál častěji vidět vzrůstající počet „malých“ incidentů, a to především ve Francii či Německu. Média rozsáhle informují o těchto útocích, stejně jako o dalších novinkách v souvislosti s terorismem, jako jsou například policejní operace, zatýkání či překažené plány. V populaci se proto tak rozvíjí určitá forma kolektivní psychózy, která je snad ještě zákeřnější a nebezpečnější než samotný terorismus a neustálý proud

informací o terorismu jenom tuto úzkost ve společnosti prohlubují. Pocit neustálého ohrožení se tak stává standardem.¹⁹⁷

Tzv. Islámský stát v poslední době ukázal svou schopnost zaútočit v různém čase na nejrůznější cíle, což prokázalo jeho důležitost v rámci globálního džihádu. To však neznamená, že hrozba představovaná jinými teroristickými skupinami se zmenšila. Celková hrozba je posílena vysokým číslem navrátilých zahraničních bojovníků, které má Evropská unie nyní na svém území. Dalším znepokojivým faktem, který se vším souvisí, je výrazný nárůst nacionalistických (xenofobních), rasistických či antisemistických nálad v celé EU.¹⁹⁸

4.2 Hrozba jménem „Islámský stát“

Radikalizace směřující k militantnímu islamismu a terorismu je pro Evropskou unii dlouhodobou hrozbou. Celý problém však nabírá na obrátkách s expanzí „Islámského státu“. Ten podněcuje k radikalizaci, mění geopolitické uspořádání Blízkého východu a inspiruje k teroristickým atentátům v Evropské unii i jinde ve světě.¹⁹⁹

Tzv. Islámský stát vznikl jako vedlejší produkt občanské války v Sýrii. Islámští fanatici podporovaní soukromými prostředky zahájili v polovině roku 2014 ofenzívu v Iráku a prohlásili území, které měli pod kontrolou, za Islámský stát. Jeho stoupenci prohlásili tento stát za chalífát, který si nárokuje výhradní politickou a teologickou moc nad všemi muslimy na světě.²⁰⁰ Na mapě č. 2 můžeme vidět oblast, kterou ISIS kontrolovalo na počátku září 2014.

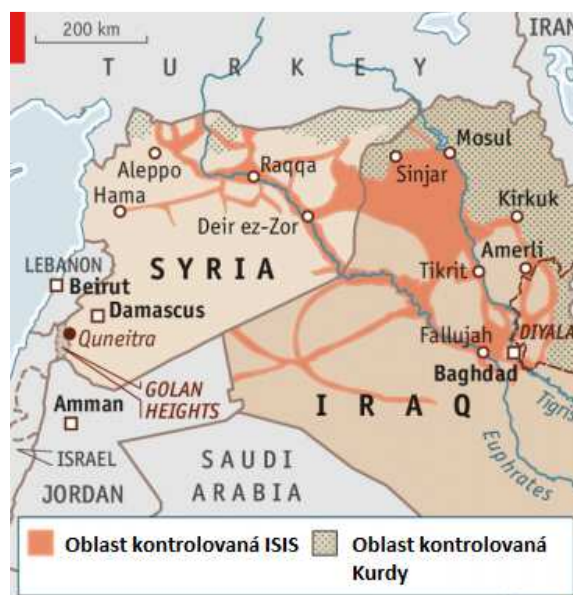
¹⁹⁷RENARD, Thomas. Fear Not: A Critical Perspective on the Terrorist Threat in Europe. In: *Security Policy Brief* [online].

¹⁹⁸European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2016. *EUROPOL*.

¹⁹⁹Islamismus v Evropě a Islámský stát. In: *Evropské hodnoty* [online].

²⁰⁰The Islamic state. *Council on foreign relations* [online].

Mapa č. 2: Oblast kontrolovaná ISIS počátkem září 2014.

(**Zdroj:** The world of Islam – Sunni and Shia. Excellent future. [online].)

ISIS je nebezpečný již díky svojí samotné existenci, která vede k prohloubení destabilizace území a především kvůli bezprecedentnímu chování jeho následovníků páchajících teroristické útoky a zločiny.²⁰¹ Od předchozí generace se ISIS liší uchopením možnosti celosvětové komunikace. A to jak k radikalizaci jednotlivých osob v cizích státech, tak k plánování ambicióznějších centrálně řízených útoků, které jsou neustále utajovanější a obtížnější na odhalení.²⁰²

Schopnost a odhodlání obsadit a udržet území a vyhlásit na něm chalífát odlišuje tímto způsobem ISIS od Al-Káidy. Tento krok má kromě symbolické roviny také řadu praktických konotací. Zaprvé usnadňuje této organizaci využívat ke svému financování místních zdrojů těžbu ropy či výběr daní. Tímto se ISIS podařilo odstranit závislost na sponzorech ze zahraničí, kteří byli důležití například pro Al-Káidu. Zaměření se na toky financí bylo prvním cílem Spojených států v boji proti terorismu. Tím úspěšně limitovaly schopnosti organizace bin Ládina. Pro západ představuje ISIS obrovskou hrozbu a pro islamisty nezanedbatelnou prestiž, a to právě tím, že je schopen držet

²⁰¹The Islamic State. In: *Council on foreign relations* [online].

²⁰²KOŘÍNEK, David. O Islámském státu bez Islámského státu. *Natoaktual.cz* [online].

souvislé území. Představuje nejen pokus změnit uznávané hranice, ale také podstatu mezinárodního uspořádání, které nese pečeť evropského dědictví a velmocenských tradic na Blízkém východě.²⁰³

Druhý důležitý faktor, na kterém ISIS staví svou existenci, je šíření strachu. Nakolik však má strach šířící přístup zamýšlený efekt? Faktem je, že třeba mocenský potenciál Belgie a Francie ve skutečnosti nijak neutrpěl po útocích tzv. Islámského státu. Pocit, že desítky mrtvých jsou důkazem slabosti Evropské unie je fakticky nepodložený. Pravdivým se však stane až tomu občané těchto států začnou sami věřit. Na tento efekt ale právě ISIS vsází.²⁰⁴

Nejlepším řešením v této situaci není propagovat krutost ISIS a vsázet na odstrašující efekt, ale mnohem efektivnější se jeví ubrání emočního náboje, který našim médiím o jejich činech dáváme, a soustředění se na praktickou a bezpečnostní rovinu. Občanům musí média ukázat, že EU řešení nabízí a hledá, a ne je jen strašit. Důrazem na bezpečnostní akcent a odebráním emocí navíc fakticky teroristům sebereme možnost dosáhnout nesmrtelnosti jejich odkazu.²⁰⁵

Není náhoda, že teroristické skupiny jsou často charakterizovány jako „sítě“. V západním světě totiž představují podobnou síťovou strukturu také média. Stejně jako u médií, je i u teroristických sítí spektakulárnost, která přitahuje pozornost. Když nevezmeme v úvahu kvalitně technicky provedenou propagandu, kterou „Islámský stát“ používá (např. Dabiq²⁰⁶), odvíjí se jeho schopnost propagovat své poselství do určité míry na přístupu západních médií, která věnují pokaždé velké množství prostoru a času každému teroristickému aktu konanému na půdě Evropské unie. Ochotně se však věnují i drastickým popravám rukojmích, kterými jsou ve většině případů samotní muslimové. Takové zabíjení však sebralo v minulosti podporu cílové skupiny sunnitského

²⁰³Terorismus verze 2.0 – případ Islámského státu. *Natoaktual.cz* [online].

²⁰⁴The Islamic State. In: *Council on foreign relations* [online].

²⁰⁵Viz. tamtéž

²⁰⁶Dabiq je název oficiálního časopisu, který využívá „Islámský stát“ k propagandě a náboru nových bojovníků po celém světě. Tento časopis je distribuován v pro anglicky mluvící obyvatelstvo přes internet. Jeho první díl vyšel v červenci roku 2014 po vzniku chalífátu, vedeného Abú Bakrem al-Bagdádím.

obyvatelstva organizaci Al-Káida. Tzv. Islámský stát ale upustil od snahy získat si podporu sunnitů a nahradil ji vládou strachu.²⁰⁷

I přes to, že se IS může zdát jako vzdálený region pro středoevropské prostředí, jedná se o velkou hrozbu pro Evropskou unii jako celek. V poslední době výrazně vzrostlo riziko dalších teroristických útoků právě na území EU, které souvisí s bezprecedentním počtem evropských občanů, kteří se připojují jako tzv. zahraniční bojovníci k bojům v Sýrii či tzv. osamělými vlky.²⁰⁸

S tím, jak ISIS postupně ztrácí na Blízkém východu území, se také mění jejich strategie na území EU. Evropská unie z tohoto důvodu může očekávat zvýšení počtu útoků, které jsou prováděny již zmiňovanými „osamělými vlky“. Tito jedinci jednájí podle pokynů „Islámského státu“ či spontánně na vlastní pěst, přičemž k tomu využívají střelné zbraně, vozidla a výbušniny. Nově by se však mohly přidat i únosy, které jsou nyní na Blízkém východě velmi populární. Europol varoval, že v Evropě mohou momentálně být desítky těchto jedinců, kteří jen čekají na povel od „Islámského státu“. Členské státy by se tak měly připravit na možné další útoky ze strany těchto jedinců či skupin. Ohroženými státy jsou především Francie a Belgie, které jako součást mezinárodní koalice spolupracují na likvidaci ISIS v Sýrii a Iráku.²⁰⁹

Momentální snahy porazit ISIS tuto organizaci nijak závažně nepoškodily či neohrozily a v očích následovníků jej dokonce vyzdvihly jako muslimskou entitu, která se staví silně proti vojenské síle supervelmocí. Zapojení se Ruska do útoku na ISIS jen přilévá olej do ohně radikalizace, jelikož tato aktivita vyvolává vzpomínky na Afghánistán a ještě více podněcuje mladé muslimy, aby se připojili k džihádu. Důsledkem války v Sýrii je také současná uprchlická krize, která vyvolala v sousedních státech demografické změny. Tyto změny ohrožují stabilitu okolních států a dokonce jejich integritu.²¹⁰

²⁰⁷Terorismus verze 2.0 – případ Islámského státu. *Natoaktual.cz* [online].

²⁰⁸'Islamic State' threat greater to Europe than US. *DW: Made for minds* [online].

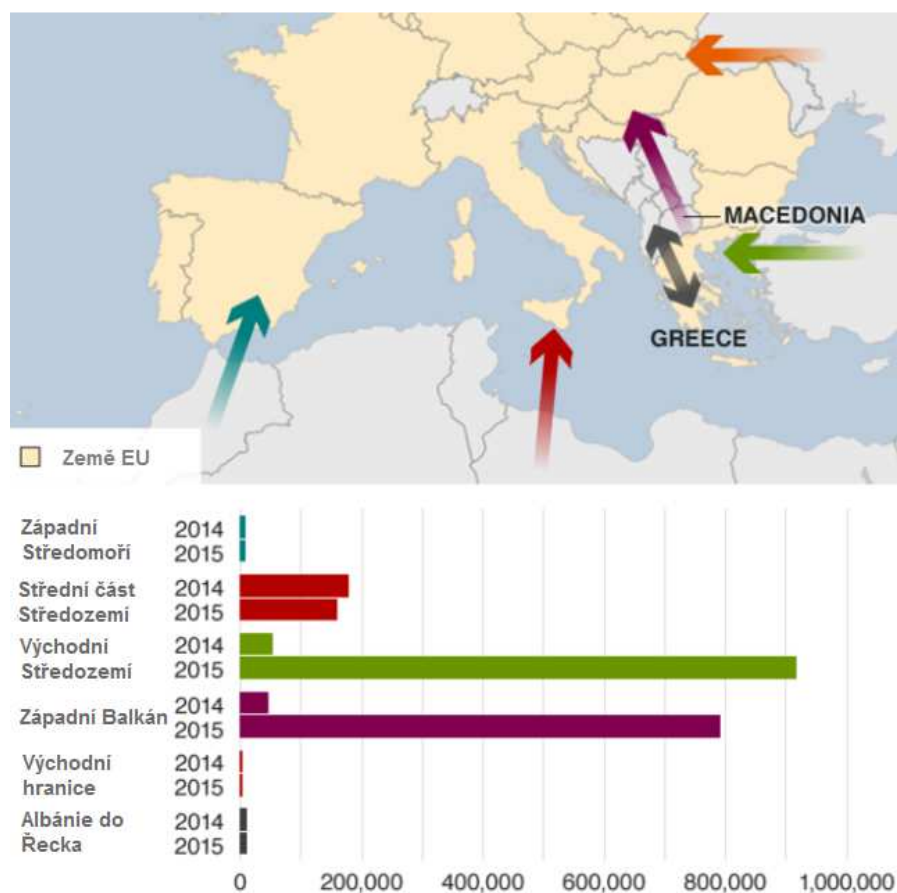
²⁰⁹Changes in modus operandi of Islamic State terrorist attacks. In: *Europol* [online].

²¹⁰BAR, Shmuel. Problematika "Islámského státu". *Prague European Summit 2015* [online].

4.3 Propojení nelegální migrace s terorismem

Arabské jaro, které odstartovalo v roce 2010 vlnu občanských válek v regionech Severní Afriky a Blízkého východu, nám přineslo zcela nový typ migrace. V minulosti jsme podobné migrační vlny mohly například zaznamenat v průběhu a na konci druhé světové války.²¹¹ Bezprecedentní míra migrace do Evropy z Blízkého východu, Afriky a Balkánu zásadně mění celý kontinent. Evropská unie odhaduje, že za rok 2015 překročilo hranici EU až 1,9 mil. migrantů. Důkladněji jsou toky migrace vidět na mapě č. 3, která ukazuje, že nejvíce imigrantů přichází právě z východu Středozeří.

Mapa č. 3: Toky migrace (2014-2015)

(Zdroj: Migrant crisis: Migration to Europe explained in seven charts. In: *BBC.com* [online].)

²¹¹IONESCU, Irina. *ECONOMIC IMPLICATIONS OF THE NEW MIGRATION WAVE IN EUROPE* [online].

Nejvíce žádostí podali Syřané, Afghánci, Iráčané, Pákistánci nebo Nigerijci. Názvy těchto zemí původu nám již naznačují určitou souvislost s terorismem. Co se však nelegální migrace týká, Evropská unie odhaduje až 1 milion nelegálních migrantů za rok 2015. Skutečné číslo může být však mnohem vyšší.²¹² Do jaké míry tedy může být migrace propojena s terorismem?

Na začátku roku 2015 „Islámský stát“ prohlásil, že zaplaví Evropu půl milionem uprchlíků, kteří přijdou přes Libii nebo Turecko. Toto tvrzení však ISIS použilo jako psychologickou zbraň. S rychlostí, s jakou ISIS může obsazovat stále nová města a s jakou rychlostí může postupovat na Blízkém východě, se čím dál více lidí v Evropské unii obává, že migrační vlna představuje perfektní způsob, jak by se teroristé jednoduše mohli dostat na území EU.²¹³ Po nedávných teroristických útocích mnoho politiků mimo Evropskou unii začalo tvrdit, že terorismus v EU je právě následkem uprchlické krize. Uprchlická krize a terorismus tak souvisí s uprchlickými tábory vyznačujícími se chudobou, nejistotou a zranitelností, které mohou sloužit tímto pádem jako líheň teroru.²¹⁴ Momentálně však neexistuje žádný konkrétní důkaz toho, že by teroristé systematicky využívali tok uprchlíků do Evropské unie, aby se sami do ní dostali. Většina teroristů, kteří mají na svědomí nedávné útoky pocházejí přímo z Evropské unie, kde byli radikalizováni teroristickými skupinami – Al Káidou nebo „Islámským státem“. Nicméně byly však zjištěny i některé případy teroristů, kteří se do EU dostali s přílivem uprchlíků. Při vyšetřování listopadových útoků v Paříži bylo zjištěno, že dva z útočníků vstoupili do EU přes Řecko jako součást toku migrantů ze Sýrie. Mezi řadu dalších případů, které mohou teroristé v rámci nelegální migrace používat, a které byly v poslední době identifikovány, jsou například falešné cestovní doklady.²¹⁵

Problémem dnešní Evropské unie je neochota se integrovat. A to jak na straně přijímajících společností, tak i na druhé straně, tedy straně těch, kteří do nich přicházejí. Žádná dosavadní politika Evropské unie však v tomto případě nebyla plně úspěšná.

²¹²The Threat of Islamist Terrorism in Europe and How the U.S. Should Respond. In: *Heritage.org* [online].

²¹³Links between Terrorism and Migration. In: *International Center for Counter-Terrorism* [online].

²¹⁴IONESCU, ref. 207

²¹⁵European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2016. *EUROPOL*.

Z tohoto důvodu bude bezprostředním nebezpečím, které bude pravděpodobně ještě dlouhou dobu existovat, potenciál syrského uprchlíka, který se může velmi rychle uchýlit k radikalizaci.²¹⁶

4.4 Radikalizace muslimů v Evropské unii

Již přes 20 milionů muslimů se dnes nachází na území Evropské unie²¹⁷. Tito muslimové představují většinu imigrantů a druhou největší náboženskou skupinu evropské společnosti. Nejvíce muslimských komunit se nachází ve Francii, Německu a Velké Británii a jejich tempo růstu se bude i do budoucna urychlovat.²¹⁸ Přibližné počty muslimů v jednotlivých členských státech jsou přiblíženy na mapě č. 4.²¹⁹

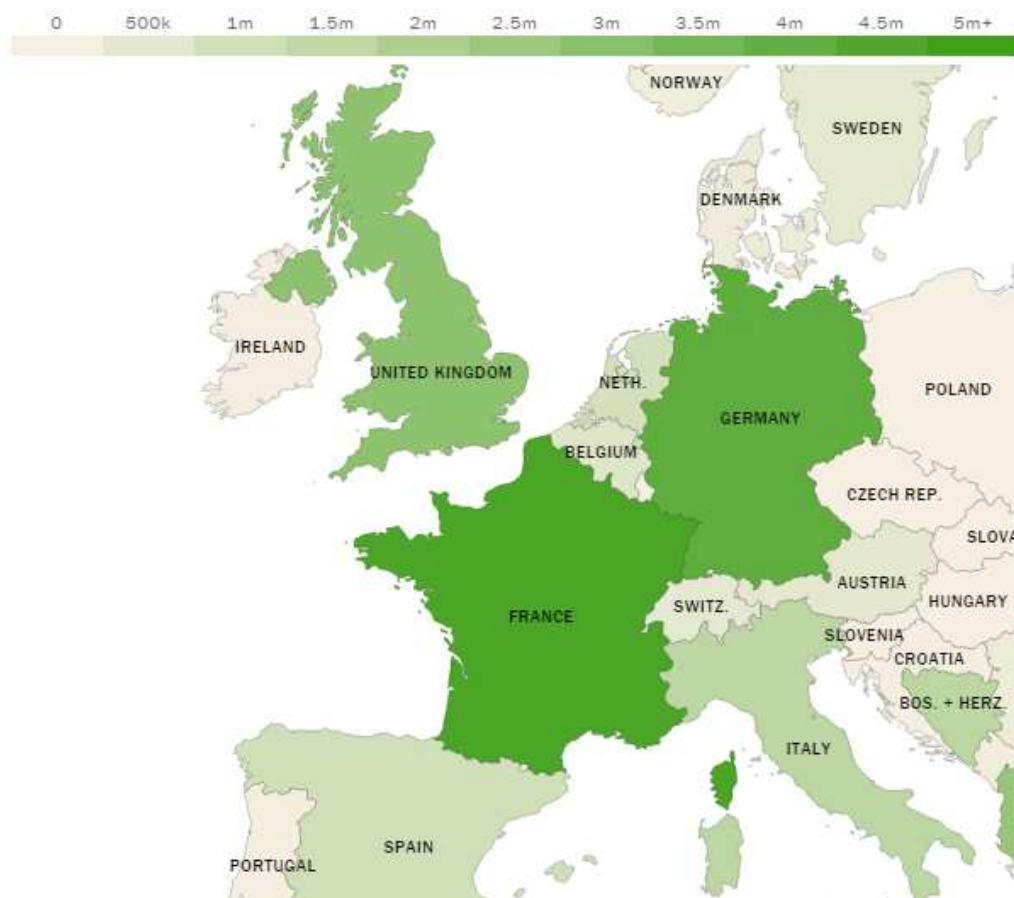
²¹⁶ Terorismus verze 2.0 – případ Islámského státu. *Natoaktual.cz* [online].

²¹⁷ Přesný počet muslimské populace je na pochybách, jelikož neexistuje žádná oficiální statistika, která by toto číslo udávala. Počet muslimské populace se odhaduje z imigračních statistik EU, avšak oficiální odhady nezahrnují počet imigrantů, kteří se na území EU dostanou nelegálně, a mezi kterými je právě spousta jedinců z muslimských zemí.

²¹⁸ Muslimská míra porodnosti v Evropě je v současné době třikrát větší než nemuslimská. Proto se do roku 2050 očekává, že se tato populace zdojnásobí a bude tak představovat 20% z celkového evropského obyvatelstva.

²¹⁹ The Integration of Islam in Europe: Preventing the radicalization of Muslim diasporas and counterterrorism policy. In: *Department of Political Science, University of Latvia* [online].

Mapa č. 4: Muslimská populace v Evropské unii (2010)

(**Zdroj:** Growth of Muslim Populations in Europe Map. In: *Time* [online].)

Drtivou většinu muslimů žijících v západní Evropě tvoří přistěhovalci, kteří jsou důsledkem ekonomické migrace v letech 1960 – 1970 a jejich potomci narozeni a vychováni v Evropě, kteří tvoří druhou a třetí generaci. V neposlední řadě ji také tvoří dnešní političtí uprchlíci z muslimských zemí.²²⁰

Výskyt radikalizace a násilného extremismu je na celém světě jedním z největších obav. Odhaduje se, že do zemí, kde probíhá konflikt (Sýrie, Irák), se již zapojilo kolem 5 000 občanů Evropské unie. Většina osob, které jsou podezřelé

²²⁰The Integration of Islam in Europe: Preventing the radicalization of Muslim diasporas and counterterrorism policy. In: *Department of Political Science, University of Latvia* [online].

z terorismu, a jež se podíleli na nedávných teroristických útocích, byli evropští občané, kteří se narodili a byli vychováni v naší společnosti.²²¹

Občané, kteří se radikalizují či se rozhodnou za ISIS bojovat, jsou vysoce diverzní. Většinu jich spojuje životní neúspěch, pocit odcizení nebo hledání identity. Velmi často pocházejí z rozpadajících se rodin, trpí špatnými sociálními podmínkami, které souvisejí s nezaměstnaností nebo bydlí v radikalizujících se městských čtvrtích. Můžeme se však i setkat s takovými, kteří nemají žádné spojení s islámem. Tito jedinci vyrůstali v tradičních evropských rodinách a jejich radikalizace souvisí jen s odmítáním demokracie a národních hranic. Přibližně 90% občanů se radikalizuje přes internet, avšak není dobré podceňovat i vězení. Podrobněji si příčiny radikalizace přiblížíme níže.²²²

Za dlouhodobě nejpopulárnější příčinu radikalizace se považuje rozhořčení daného jednotlivce. Během posledních let bylo probráno několik jevů, které by k rozhořčení a poté k radikalizaci muslimů mohly směřovat. Za nejčastější příčinu rozhořčení lze považovat historický odpor k imperialistickým záměrům západních zemí na území Blízkého východu a v jižní Asii. Vlnu odporu také v minulosti podle akademika Rona Geavesse vyvolal britský kolonialismus v Indii v 19. století, jejíž součástí bylo i formování prvních islamistických organizací neboli džamátů²²³. Radikalizace evropských muslimů tedy vyplývá převážně ze zapojování evropských zemí do politiky Blízkého východu. Islamisté sami tuto teorii často potvrzují. Před útokem v Londýně roku 2005 například natočili video, v němž tvrdí, že těmito útoky reagují na zahraniční politiku Velké Británie.²²⁴

Mezi další častou příčinu radikalizace muslimů je ekonomická nejistota. Ekonomické problémy zesilují antisociální chování islamistických skupin. Tomuto argumentu pomáhá i fakt, že muslimové jsou v mnoha členských státech ekonomicky

²²¹EU zesílí své kroky v boji proti násilné radikalizaci, která vede k terorismu. In: *Evropská komise - Tisková zpráva*[online].

²²²HOMEAFFAIRS 2015 Analytická zpráva. In: *Evropské hodnoty* [online].

²²³Tyto džamáty existují dodnes jako Deobandské školy islamismu. Džamáty sloužily jako prototyp moderních islamistických hnutí.

²²⁴STEHLÍK, Jan. Příčiny radikalizace mezi muslimy v Evropě. In: *Thinktank evropské hodnoty* [online].

nejslabší skupinou. Proto není divu, že mnoho z nich chce svůj současný status změnit. S tímto faktem je spojena i role sociálního vyloučení muslimů většinovou společností a tzv. islamofobie. Ta zesílila zejména po teroristických útocích 11. září 2001. Dle některých studií nejsou evropští muslimové dost zapojeni do politického života v zemích, ve kterých žijí. Mnoho z nich z tohoto důvodu zakládá právě politicky aktivní skupiny, které se vymezují proti mainstreamovému politickému proudu v EU. Pokud je však rozhořčeným aktérům odepřeno se vyjádřit politicky nenásilně, sáhnou někteří z nich po militantnější politické taktice, se kterou by mohli dosáhnout svých záměrů.²²⁵

Ani ekonomické problémy, ani tzv. jev sociálního vyloučení nutně nevedou k radikalizaci. Zcela ne všichni muslimové jsou stejně náchylní k radikalizaci. To vidíme třeba v případě britských muslimů z původem z Bangladéše, kteří jsou dlouhodobě velmi slabou skupinou v Británii, avšak nestojí téměř za žádnými teroristickými atentáty. Žádná ekonomická nejistota či sociální vyloučení nevysvětluje, proč by jedinec chtěl spáchat sebevražedný atentát.²²⁶

Jako další hlavní příčina radikalizace je považována krize identity. Ta vychází z mladých muslimů, kteří již několik generací žijí na území EU, avšak s kulturními tradicemi svých rodičů, kteří vyrůstali v úplně jiném prostředí, se neztotožňují. Problém je ale i v tom, že se neztotožňují ani se společností, ve které žijí, a která je považuje za cizince. Tito jedinci mají z těchto důvodů pocit odloučení a hledají svou novou identitu. Nalézají je tedy v islamistických skupinách, které pro ně znamenají kulturní a politické přístřeší, alternativní společnost v znepráteném světě a pocit boje za správnou věc – boj proti rozpínajícímu se Západu. Hledání příčin radikalizace ve vlastnostech jedinců, kteří jsou už radikalizovaní, je problémem, jelikož tím pádem přehlíží jedince, kteří trpí podobnou krizí identity, avšak se z nich islamisté nestávají. Proč si tedy evropští muslimové volí cestu terorismu, když z ostatních se stávají vzorní

²²⁵STEHLÍK, Jan. Příčiny radikalizace mezi muslimy v Evropě. In: *Thinktank evropské hodnoty* [online].

²²⁶Viz. tamtéž

občané? Tento problém není možné vysvětlit pomocí faktorů, které postihují celou generaci evropských muslimů.²²⁷

Další příčinou může být radikalizace jako důsledek socializace. Radikalizace se v tomto případě děje pomocí sociálních sítí. Jde tedy především o to, v jakém kolektivu se jedinec nachází. Proces radikalizace pak probíhá tak, že se islamisté snaží přesunout ideovou strukturu jedince směrem k jejich vlastní struktuře – tedy ideologii islamismu. Aby dospěli k tomuto cíli, používají pro-islamistickou propagandu, kdy vysvětlují jednotlivé důvody k rozhořčení (např. invazi USA do Afghánistánu či diskriminaci proti muslimům). Islamisté v tomto kontextu brání islám a ospravedlňují terorismus. V tomto případě je možné pracovat v rámci protiradikalizační strategie, a to zaměřením se na specifickou ideologii militantních islamistů a jejich sociální sítě. Tím pádem je také vhodné podporovat ideové struktury vymezující se proti islamismu nebo přerušovat komunikaci mezi jedinci, kteří ještě nejsou zradikalizováni, a islamisty.²²⁸

Radikalizovaní jedinci však nemusí být pouze členové muslimské komunity. Velice zvláštní je případ Slovinska, kdy vyčlenění etničtí Romové konvertují k islámu a radikalizují se. Slovinská vláda se však domnívá, že konverze probíhá za peněžní odměnu ze strany Islámského státu.²²⁹

V procesu radikalizace lze také najít mezinárodní aspekt. Některé osoby odjíždějí do Sýrie/Íráku za účelem postavení se proti syrské armádě a zločinům prezidenta Assada, avšak posléze jsou vtaženi „Islámských státem“. K další motivaci muslimů může přispět také fakt, že Západ nedělá dostatek pro to, aby pomohl umírajícím muslimům na Blízkém východě. Důležité je však připomenout, že ISIS není jedinou organizací, která by mohla navádět a inspirovat lidi v Evropě. Nesmíme zapomínat, i na další teroristické organizace – Al-Káidu a Al-Nusru – které mohou provádět úplně to samé.²³⁰

²²⁷ STEHLÍK, Jan. Příčiny radikalizace mezi muslimy v Evropě. In: *Thinktank evropské hodnoty* [online].

²²⁸ Radicalisation. In: *Migration and Home Affairs: European Commission* [online]

²²⁹ European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2016. *EUROPOL*.

²³⁰ HOMEAFFAIRS 2015 Analytická zpráva. In: *Evropské hodnoty* [online].

4.4.1 Jak lze úspěšně bojovat s radikalizací v EU?

Dlouho předtím než se odehrály teroristické útoky dnešního tisíciletí, se už v 70. letech objevil islám v Evropě jako sociální problém. Některé vlády změnily svou imigrační politiky tím, že přestaly přijímat migranty, kteří chtěli do Evropy za účelem zaměstnání, a povolili znovu sjednocování rodin. Díky tomu vznikla druhá generace muslimů, která již nebyla složená z dočasně migrujících pracovníků, ale byla složená z muslimů narozených a vychovávaných v Evropě. Začali sami sebe vidět jako součást nové západoevropské společnosti. Do podvědomí občanů se islám v Evropě dostal již v roce 1989 se záležitostí „Foulard affair“ ve Francii, která byla spojena se zákazem nošení muslimského šátku ve škole, a Rushdieho aférou ve Velké Británii, kdy Salman Rushdie vydáním knihy urazil nejhlubší muslimskou víru.²³¹

Nehledě na dostatečně dlouhou historii islámu, jsou dnes Evropské státy velmi citlivé vůči svým muslimským komunitám. Islám v Evropě a s ním spojená muslimská integrace nyní získala rostoucí význam v každodenním životě. Na první pohled dva odlišné a nezávislé sociální jevy – imigrace a terorismus – se dnes propojily. Vzhledem k velkému přílivu migrantů (především z muslimských zemí) začala integrace muslimských komunit na našem území být velmi aktuální a naléhavá v rámci protiteroristické politiky EU.²³²

Vzhledem k výše uvedeným příčinám radikalizace je pozoruhodné, že jen velmi malá část evropských muslimů se radikalizuje. Nicméně i toto velmi malé množství může napáchat obrovské škody, jak prokázaly nedávné události. Z tohoto důvodu je nutné řešit faktory přispívající muslimům k pocitu odcizení a většímu vnímání radikálního diskurzu.²³³

Dle některých analytiků mohou přitažlivost ideologie ISIS snížit pouze sami muslimové. Evropská unie tak může pouze apelovat na islámské představitele, aby s nimi vyjádřili nesouhlas. Jednotlivé státy by si také měly vyměnit mezi sebou

²³¹The Integration of Islam in Europe: Preventing the radicalization of Muslim diasporas and counterterrorism policy. In: *Department of Political Science, University of Latvia* [online].

²³²Viz. tamtéž

²³³Preventing and Countering Youth Radicalisation in the EU. In: *European Parliament* [online].

zkušenosti s efektivními opatřeními, která již fungují například ve Francii. Příkladem může být Národní středisko pro pomoc a prevenci radikalizace, které poskytuje poradenství a psychologické služby rodinám osob, které mají blízko k radikalizaci. Na něj jsou napojena příslušná oddělení ministerstev a zpravodajské služby, kde dochází k zisku pro bezpečnost důležitých informací a lepšímu porozumění radikalizačních procesů.²³⁴

Stěžejní věcí pro boj s radikalismem je proto především šíření obsahu proti islamistické propagandě, a to ukazováním úspěšné integrace, dialogem se zástupci muslimské komunity, aby se tak zabránilo stigmatizaci a vytváření paralel mezi terorismem a islámem. Tato komunita by se měla ztotožnit s evropskými hodnotami, což se považuje za důležité. Dále je potřeba dobře pracovat s místy, kde probíhá častá radikalizace, a to zejména s internetem či dokonce s vězeňským systémem. Za další důležitý bod prevence se považuje odstranění xenofobie a rasismu, čehož se může dosáhnout například ve školách, kde by se žáci xenofobii a rasismu učili jako o nepopulárních jevech. Občanská společnost by měla předkládat vzory, a to například napravenými islamisty, u kterých je vysoká šance na ovlivnění muslimské komunity.²³⁵

Velkým problémem pro evropské bezpečnostní služby je radikalizace ve vězení. Zvláštní struktura vězeňského života (izolace, uzavřenost, přelidnění, atd.) představuje prostředí, které může vést k radikalizaci, ať už politické, náboženské či zločinecké. Členské státy by z tohoto důvodu měly přijmout již osvědčené bezpečnostní postupy, které by tomuto problému mohly zabránit. Mezi ty patří vyškolení vězeňského personálu a s tím souvisejícího odhalování známek radikalismu či radikalizace. Dále pak sem patří rozmístění islamistů ve vězení. Zde je však stále pokládána otázka, jestli je přeskupení do stejných zařízení lepší, nebo naopak, zda je lepší variantou rozptýlení napříč vězeňskými zařízeními. První varianta umožňuje lepší kontrolu a prevenci a druhá varianta zabraňuje zadrženým komunikovat a organizovat společné akce. Dalším postupem je monitorování návštěv a zábavních aktivit vězňů (čtení, internet). Dále je praktikováno náboženství ve vězení v tom smyslu, že se bere ohled na jakákoliv

²³⁴HOMEAFFAIRS 2015 Analytická zpráva. In: *Evropské hodnoty* [online].

²³⁵Viz. tamtéž

náboženství – respektování pravidel či náboženské diety. Důležité proto však je, aby se co nejrychleji vypracoval dlouho očekávaný akční plán EU proti radikalizaci ve vězení.²³⁶

Pozice Evropské unie v prevenci radikalizace je složitá, jelikož její základní politická rozhodnutí stále zůstávají v rukou členských zemí. Evropská unie však pomáhá školit sociální pracovníky, učitele či vězeňskou službu, aby co nejdříve dokázali rozpoznat aspekty radikalizace. Evropská komise se snaží navazovat kontakty s poskytovateli internetu, zejména s platformami sociálních sítí (Google, Twitter, Facebook, Youtube, atd.), aby zabránili přístupu k teroristickým materiálům na internetu a odstranili tak teroristickou propagandu, či zřizuje horké linky pro rodiny osob, které se radikalizují. Členské země by také měly vytvořit legislativní rámce pro důkladné monitorování nenávistných projevů, tedy náborářů z EU, ale především kazatelům hlásajícím nenávist a šířícím radikální propagandu. Dále EU poskytuje finanční podporu expertům ze světa reklamy, kteří by vhodným způsobem mohli propagovat v cílových komunitách humanitární pomoc Evropské unie, kterou poskytuje na Blízkém východě. Protiteroristický koordinátor Gilles de Kerchove prezentoval myšlenku virtuálního Erasmu, která by fungovala na principu propojení online výuky se studenty z různých kultur i míst mimo Evropu. Tak by se vytvořil náboženský dialog a mohly se tak navázat přátelské vztahy s muslimy, kteří by tím pádem měli pocit, že do evropské společnosti zapadají.²³⁷

Evropská unie již vytvořila pracovní skupiny Radicalisation Awareness Network zabývající se deradikalizačními postupy, jehož spolupředsedou je Harald Weirnböck. Ten doporučil investici do osob, které mohou pracovat jako mentoři, a také zdůraznil nutnost šíření pozitivních příběhů. S cílovou komunitou je potřeba pracovat osobně, dlouhodobě a pomocí metod, které hraničí s psychoterapií, a vytvářet tak pocit důvěry. I přes náročnost může tato politika ušetřit mnoho jiných nákladů, které jsou spojeny s oběťmi a hmotnými škodami souvisejícími s teroristickými útoky.²³⁸

²³⁶ Preventing and Countering Youth Radicalisation in the EU. In: *European Parliament* [online].

²³⁷ HOMEAFFAIRS 2015 Analytická zpráva. In: *Evropské hodnoty* [online].

²³⁸ Viz. tamtéž

Velká Británie, jako příklad, čelila radikalizaci muslimů již po celá desetiletí. Britští muslimové cestovali například na začátku 90. let do Bosny a Hercegoviny za účelem boje, nebo v letech 1997 – 2000 dalších několik set britských muslimů do bojů v Kašmíru, Čečensku či Afghánistánu. Britské orgány dělaly v té době jen málo pro zastavení náboru, fundraisingu nebo kázání radikálního islamismu v mešitách. Britské úřady začaly tento problém brát vážněji až po útocích na USA 11. září 2001. Díky lepší prevenci tak zabránily několika teroristickým činům už od roku 2004.²³⁹

Přehnaná snaha nespojovat ISIS a radikalizaci s islámem brání rozumné diskuzi, při které je nutné zahrnovat i teologickou složku. Muslimové by měli být podporováni k angažovanosti v kritické debatě a musí navádět svou mládež ke kritickému myšlení.²⁴⁰ V neposlední řadě je také třeba uznat, že spojení amerických a evropských sil do dění na Blízkém východě, pouze zvýší riziko radikalizace v Evropě. Uložení celkové viny islámu, jak někteří dělají, se problém muslimské radikalizace nevyřeší. Radikalizaci, jako složitý problém s komplexními kořeny, vyžaduje dlouhodobý a multidimenzionální přístup.²⁴¹

4.5 Problém zahraničních bojovníků

V létě roku 2012 se objevily první zprávy o tzv. zahraničních bojovnicích, kteří opouštěli své domovy, aby se přidali k bojům v Sýrii namířených proti režimu Bashara al-Assada. Od té doby počet těchto bojovníků cestujících do Sýrie a Iráku výrazně vzrostl. Od září roku 2014 do září roku 2015 se tento počet zdvojnásobil a dosáhl tak 30 000 zahraničních bojovníků přicházejících ze 104 zemí. Některé členské země EU jsou přímo postiženy tímto jevem (zmařenými či úspěšnými útoky), ostatní jsou jen tranzitními zeměmi pro tyto bojovníky. Mezi teroristické útoky, které byly spojeny s problémem zahraničních bojovníků v posledních letech patří útoky v lednu 2015 na sídlo satirických novin Charlie Hebdo a následný útok na košer supermarket v Paříži, stejně jako dřívější útok francouzského státního příslušníka, který strávil několik měsíců

²³⁹Combating the ISIS Foreign Fighter Pipeline: A Global Approach. In: *Heritage.org* [online].

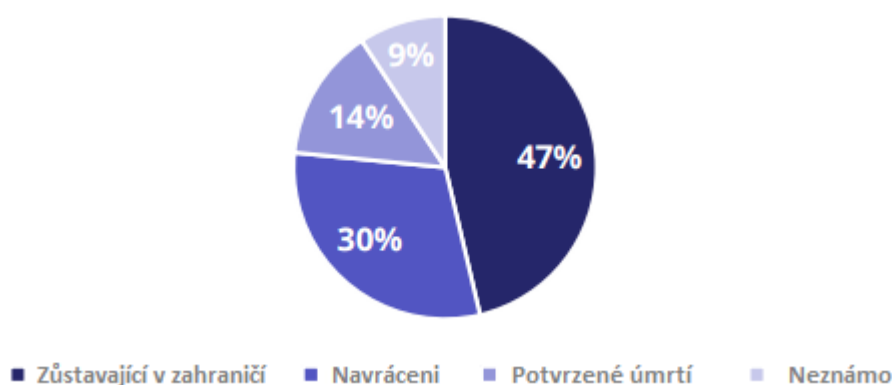
²⁴⁰HOMEAFFAIRS 2015 Analytická zpráva. In: *Evropské hodnoty* [online].

²⁴¹Preventing and Countering Youth Radicalisation in the EU. In: *European Parliament* [online].

bojů v Sýrii před provedením útoku na židovské muzeum v Bruselu v květnu 2014. Nejtragičtější však byly listopadové útoky 2015 v Paříži, které provedlo minimálně 7 navrátilců ze Sýrie/Iráku a následné útoky v Bruselu, které ukázaly, jaké nebezpečí zahraniční bojovníci představují pro celou Evropskou unii. Zatímco jev zahraničních bojovníků není nic nového, jeho velikost a rozšíření jeho původu mu dává zcela novou dimenzi.²⁴²

Předpokládá se, že je nyní 5 000 až 6 000 Evropanů cestujících na Blízký východ za účelem připojení se k ISIS. Do budoucna se může až 2 000 z nich vrátit do své země původu.²⁴³ Kde se však nachází většina zahraničních bojovníků? To ukáže graf č. 6.

Graf č. 6: Evropští zahraniční bojovníci (2015)

(**Zdroj:** The Foreign Fighters Phenomenon in the European Union. In: *International Center for Counter-Terrorism* [online].)

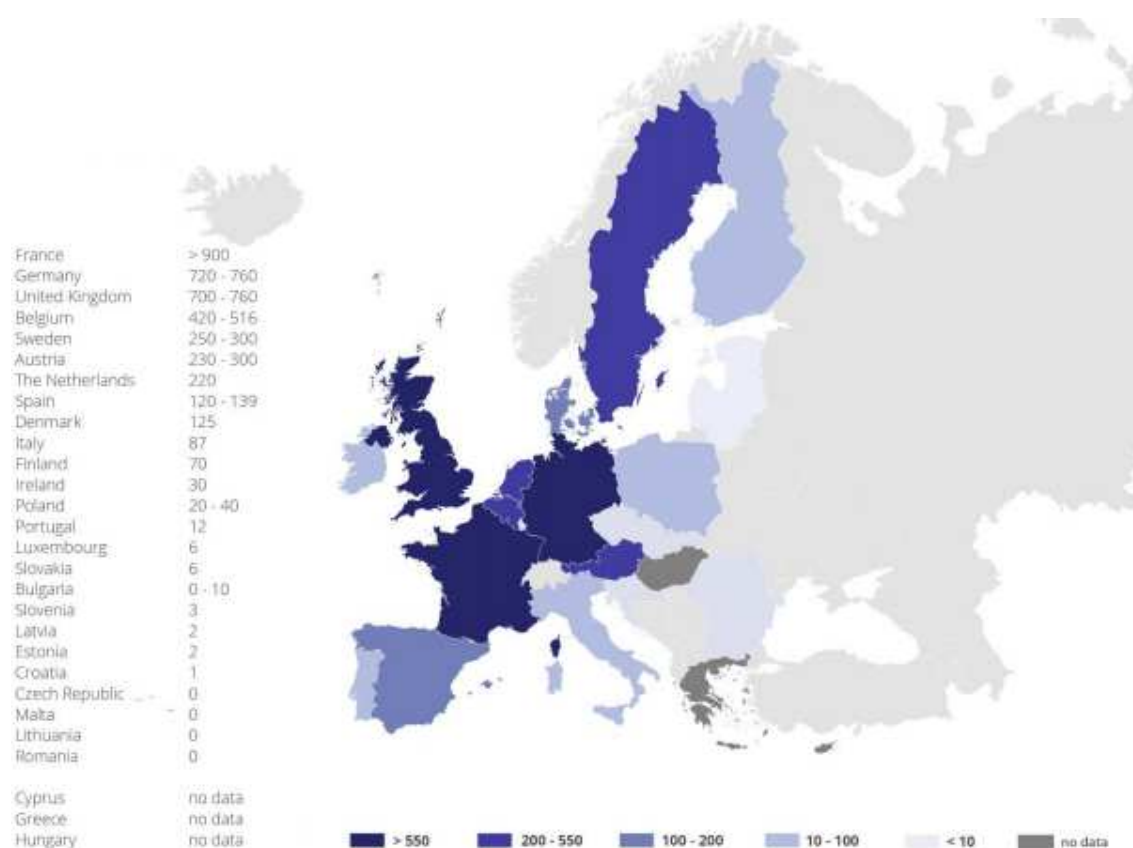
Téměř všechny členské státy byly konfrontovány jevem zahraničních bojovníků, avšak jsou zde i země, které nezaregistrovaly ani jeden individuální odjezd do Sýrie/Iráku. Mezi ně patří Česká republika, Litva, Malta a Rumunsko. Bulharsko například také potvrdilo, že žádný jedinec neopustil zemi za účelem bojů, avšak některé zdroje uvádí, že tuto zemi opustilo až 10 osob. Převážná většina bojovníků (přes 66,1% z celkového

²⁴²The Foreign Fighters Phenomenon in the European Union. In: *International Center for Counter-Terrorism* [online].

²⁴³The Threat of Islamist Terrorism in Europe and How the U.S. Should Respond. In: *Heritage.org* [online].

počtu) pochází jen ze 4 členských států – Belgie, Francie, Německa a Velké Británie. Velmi málo jich pochází z východní Evropy – celkově jen více než 50 osob. Nejméně 125 lidí opustilo Dánsko, 230-300 Rakousko a Německo a Velká Británie má na svém kontě více než 700 bojovníků, kteří opustili zemi mezi lety 2011-2015. Nizozemsko potvrdilo cca 220 bojovníků a Belgii opustilo přes 500 občanů. Nejvyšší množství zahraničních bojovníků má však Francie, ze které odjelo přes 900 občanů.²⁴⁴ Na mapě č. 5 je ukázán celkový počet bojovníků ze všech členských států Evropské unie.

Mapa č. 5: Celkový počet zahraničních bojovníků EU (2015)

(**Zdroj:**The Foreign Fighters Phenomenon in the European Union. In: *International Center for Counter-Terrorism* [online].)

Musíme však brát v potaz počet obyvatel země a počet zahraničních bojovníků. Například Španělsko má číslo mezi 120-139 bojovníky, avšak toto číslo je poměrně

²⁴⁴The Foreign Fighters Phenomenon in the European Union. In: *International Center for Counter-Terrorism* [online].

malé ve srovnání s celkovou populací. Oproti tomu Lucembursko, se svými 6 bojovníky, je na tom daleko hůře, když se podíváme na celkový počet populace. Nejvíce zahraničních bojovníků má tak Belgie, která má 420-516 bojovníků na 11 milionů obyvatel.²⁴⁵

Vysoké procento zahraničních bojovníků, cestujících do Sýrie, v dnešní době představují také ženy (celkem 11%). Fenomén je nejrozšířenější v Nizozemsku. Ženy se totiž ukázaly jako velmi úspěšné při podpoře a náboru ještě v Evropské unii. Mnoho z žen, které cestují do Sýrie či Iráku, se brzy po příjezdu nebo online ještě před odjezdem vdají za bojovníky a začnou rodit děti. Historická data ukazují, že u žen je méně pravděpodobné, že budou schopny vrátit se do EU. Celkem se jich vrátilo pouze 11%.²⁴⁶

V současné době se pravděpodobně ženy nejsou schopné aktivně účastnit bojů, i přesto, že byly vyškoleny v používání zbraní. Jejich role se však do budoucna může změnit. Obzvlášť znepokojující jsou ale děti zahraničních bojovníků, které jsou vychovávány na území Sýrie/Iráku. Nizozemsko uvádí, že se dnes v „Islámském státu“ nachází okolo 70 nizozemských dětí, z čehož třetina se tam již narodila. Pro ISIS jsou tyto děti příští generací zahraničních bojovníků, které mohou představovat budoucí riziko bezpečnosti členských států.²⁴⁷

Někteří navrátilci budou udržovat teroristickou hrozbu pro EU prostřednictvím podpory, fundraisingu, náboru a radikalizací nových členů. Mohou sloužit jako vzor pro budoucí násilné džihádisty. Přítomnost ISIS v Lýbii a bezpečnostní vákuum způsobené politickou nestabilitou do budoucna také přiláká vyšší počet zahraničních bojovníků, a to zejména ze zemí severní a subsaharské Afriky.²⁴⁸

²⁴⁵The Foreign Fighters Phenomenon in the European Union. In: *International Center for Counter-Terrorism* [online].

²⁴⁶European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2016. *EUROPOL*.

²⁴⁷Viz. tamtéž

²⁴⁸Viz. tamtéž

4.5.1 Jak se vypořádat se zahraničními bojovníky?

Pokud selže prevence radikalizace, nastává problém, jak úspěšně zabránit provedení teroristického útoku. Jak již bylo zmíněno, Evropská unie v dnešní době eviduje přes 5 000 zahraničních bojovníků, z nichž část se už stihla vrátit zpět na území EU. Tito lidé jsou držitelé evropských cestovních pasů, kteří mají potenciál, motivaci i možnost spáchat teroristický čin. Zahraniční bojovníci v mnohém případě nefungují v žádné struktuře, nemají jednotné vedení a příliš na sebe neupozorňují. Často proto nemají ani žádný trestný záznam, a tudíž není ani důvod je monitorovat. Pokud však zpravodajské služby potenciálního pachatele identifikují, v mnoha případech nastává problém při sdílení sensitivních informací mezi členskými zeměmi.²⁴⁹

Co je nutné udělat v případě osob, které jsou již radikalizovány, vrátily se do země, byly identifikovány, avšak zatím nespáchaly žádný trestný čin? Dle Gillese de Kerchova je nutné pro tyto jedince vypracovat kvalitní programy rehabilitace. Upozornil také na to, že pokud dotyční jedinci už trestný čin spáchali, je lepší se vyhnout trestům odnětí svobody. Je totiž potřeba pečlivě mezi těmito skupinami rozlišovat a na základě míry radikalizace určit, zda jedinci potřebují spíše sociální a psychologickou podporu či mají být souzeni, nebo kteří mají být diskrétně monitorováni.²⁵⁰

Zvyšující se počty zahraničních bojovníků, přinutily mnohé členské státy EU, aby revidovaly své stávající zákony a reagovaly tak na potenciální nebezpečí, které tito bojovníci představují. Unie proto reagovala na tyto hrozby různými prostředky, represivního či preventivního charakteru. Evropská unie se snaží využít veškerých dostupných zdrojů pro zabránění odchodu zahraničních bojovníků a jejich následné participaci na teroristických aktivitách islamistických skupin. Unii se již několikrát například podařilo rozbít náborové sítě a zamezit tak odchodu Evropanů do Sýrie či Iráku. Příkladem může být belgická síť Sharia4Belgium z roku 2013.²⁵¹

²⁴⁹HOMEAFFAIRS 2015 Analytická zpráva. In: *Evropské hodnoty* [online].

²⁵⁰Viz. tamtéž

²⁵¹The Foreign Fighters Phenomenon in the European Union. In: *International Center for Counter-Terrorism* [online].

Vzhledem k současné situaci ve Francii a Belgii a neexistenci evropského seznamu lidí, kteří odjeli bojovat na Blízký východ, se Evropská unie snaží zařídit tzv. Focal Points Travellers (viz. kapitola 3.4), kde by členské státy měly sdílet všechny informace o těch, kteří do problémových zemí cestují. Problémem je však to, že členské země zatím nejsou ochotné tyto informace sdílet.²⁵² Evropská rada taktéž přijala v dubnu 2016 směrnici o používání Jmenné evidence cestujících (PNR), což je monitoring lidí, kteří letecky cestují do a i z Evropské unie. PNR by jednoznačně pomohla k odhalení mnoha zahraničních bojovníků. Členské státy budou mít dva roky na zavedení právních a správních předpisů nezbytných pro dosažení souladu s touto směrnicí. Donucovacím orgánům by tedy PNR pomohlo odhalit jedince, kteří zatím nemusejí být z terorismu podezřelí, než by specifická analýza údajů prokázala, že podezřelí být mohou.²⁵³

Francie, jako stát, ze kterého doposud odešlo nejvíce zahraničních bojovníků, přijala teroristickou legislativu, která umožňuje zabavovat pasy francouzských občanů plánující vycestovat ze země za účelem spáchání teroristického činu či podpory teroristické organizace. Nutností je však dostatek důkazů prokazující takového úmyslu. Jako další preventivní opatření zřídila Francie horké linky pro rodiny, které vyzorovaly u svých příbuzných podezřelé chování nebo dohled nad webovými stránkami, které rekrutují bojovníky.²⁵⁴

Mnoho zahraničních bojovníků má také Dánsko, které klade taktéž velký důraz na prevenci radikalizace či rehabilitaci již radikalizovaných občanů. Dánské město Aarhus v tomto důsledku vyvinulo program pro dánské zahraniční bojovníky vracivší se do Dánska a nabízí jim tak možnost rehabilitace a znovuzачlenění se do společnosti. Součástí tohoto programu je také kromě psychologické a zdravotní péče i pomoc spojená s dokončením vzdělávacího procesu. Příklad Dánska je však odlišný od Velké Británie, která hrozbě čelí především represivními způsoby. Ta může například odebírat pasy těm, kteří se zdají být pro Británii nebezpeční, nebo zabránit osobám návrat do země v případě odmítnutí podrobení se přísným bezpečnostním opatřením a deradikalizačním programům. Někteří britští politici také debatují

²⁵² Jak má Evropa bojovat proti terorismu. In: *Euroskop.cz: Věčně o Evropě* [online].

²⁵³ Regulace používání údajů jmenné evidence cestujících (PNR). In: *Evropská rada* [online].

²⁵⁴ Combatting the ISIS Foreign Fighter Pipeline: A Global Approach. In: *Heritage.org* [online].

o postupu, který by obvinil ty, kteří se vrací ze Sýrie či Iráku, za vinné z účasti na terorismu, pokud neprokážou opak. Tento postup by však znamenal přímý rozpor s presumpcí nevin, která představuje základní principy demokratického státu.²⁵⁵

Problém, se kterým se vypořádávají členské země EU, nesouvisí s legislativním opomenutím, které by zanechávalo teroristické akty bez sankce, ale spočívá ve vysoké úrovni ochrany jedince, která způsobuje nesnadné dokazování takového činu v chaotickém prostředí současné Sýrie a Iráku. Jedná se zejména o omezení možnosti vazby, presumpci nevin nebo například standard dokazování v případě trestných činů. Některé státy, aby ochránily své občany, zvolily cestu represivních opatření, která však způsobuje omezování principu individuální svobody. Někdy se jedná i o omezování svobody, zásahu do soukromí nebo o omezení nezávislosti tisku. Zabraňování možného ohrožení evropských občanů a boj s terorismem jsou jednoznačně oblasti, v nichž by členské země měly být maximálně efektivní. Nemohou však svůj úspěch měřit pouze eliminací tohoto rizika. To by pak snadno mohlo vést nejen k selhání západního modelu liberální demokracie, ale v krátkodobém výhledu i k přehnané reakci, která by mohla vyprovokovat další, daleko více závaznější ohrožení a politické chyby.²⁵⁶

Bezpečnostní hrozba, která souvisí s návratem zahraničních bojovníků, bude i v nadcházejících letech pravděpodobně přetrvávat. Tito jedinci jsou velmi dobře vyškoleni k používání výbušnin a střelných zbraní a byla jim vštěpována islamistická ideologie. Proto hlavní odpovědnost nespočívá na unijních agenturách jako je například Europol, ale na samotných členských státech.²⁵⁷

4.6 Zhodnocení situace a vývoj do budoucna

Teroristické atentáty v Evropské unii zdůraznily, že Unie musí bojovat na třech frontách: s rostoucím přílivem migrantů z konfliktních zón, s destabilizací a konflikty v jejím sousedství na Blízkém východě a Severní Africe a s pátou kolonou radikálních islamistů uvnitř EU. Tyto fronty jsou vzájemně propojeny. Ofenzíva ISIS v Sýrii a Iráku

²⁵⁵Combating the ISIS Foreign Fighter Pipeline: A Global Approach. In: *Heritage.org* [online].

²⁵⁶Jak se státy vyrovnávají se zahraničními bojovníky. In: *Thinktank evropské hodnoty* [online].

²⁵⁷Changes in modus operandi of Islamic State terrorist attacks. In: *Europol*.

přináší nejen destabilizaci Blízkého východu, ale i Evropy samotné. Evropští islamisté se vracejí z konfliktních zón domů, a proto je jen otázkou času, kdy se v EU uskuteční další teroristický útok.²⁵⁸

Tito navrátilci také mohou mít za cíl vyprovokování střetu mezi evropskou většinovou populací a muslimskými komunitami. V těchto vztazích je mnoho překážek již dnes, a proto s možným přijetím desetitisíců dalších syrských uprchlíků, mohou tyto problémy mezi komunitami jen stupňovat.²⁵⁹ Problém nárůstu radikálního islamismu, který je v Unii za stávajícího mechanismu demokratického vládnutí založeného na přísném dodržování principů „*rule of law*“ a lidských právech jen stěží řešitelný. Řešení tohoto problému je rovněž zájmem přistěhovalců, jelikož terorismus obsahuje i nebezpečí vůči samotným muslimským komunitám v EU v tom smyslu, že populistické xenofobní a neofašistické strany získávají na popularitě v původní, domácí společnosti.²⁶⁰ Ve frustraci určité části společnosti jsou kořeny extremismu a terorismu jak v arabském světě, tak jak se bohužel ukázalo, i dokonce dílem v evropském světě samotném. Tyto kořeny však budou i nadále po zániku tzv. Islámského státu žít i další podobná hnutí.²⁶¹

Po teroristických útocích, které byly spáchány 13. listopadu 2015 v Paříži, se uskutečnilo dne 16. listopadu zasedání ministrů vnitra a spravedlnosti s cílem projednat možnosti, jak zlepšit reakci Evropské unie na terorismus. Ministři projednávali témata, jako je směrnice EU o jmenné evidenci cestujících, která by měla být dokončena do konce letošního roku, dále se na zasedání řešil boj proti nedovolenému obchodování se střelnými zbraněmi, posílení kontrol na vnějších hranicích EU, cílená opatření proti financování terorismu a lepší sdílení informací a posílení justiční spolupráce. Všechna tato témata, budou bezesporu důležitá do budoucnosti, a záleží tedy na státech a mezinárodních organizacích, jak se k nim postaví.²⁶² Pozitivních výsledků v boji proti terorismu dosáhneme pouze tehdy, když všichni zúčastnění aktéři, tedy orgány EU,

²⁵⁸BALABÁN, Miloš. *Evropa na třech frontách* [online]

²⁵⁹Viz. tamtéž

²⁶⁰Viz. tamtéž.

²⁶¹KOŘÍNEK, David. O Islámském státu bez Islámského státu. *Natoaktual.cz* [online].

²⁶²*Reakce na problematiku zahraničních teroristických bojovníků a na nedávné teroristické útoky v Evropě* [online].

členské státy, agentury EU, mezinárodní organizace a světové mocnosti udělají co nejvíce pro úzkou spolupráci a společná řešení.²⁶³

Samotná Evropská unie je však vůči vzrůstajícím hrozbám ne zcela připravena. Severoatlantická aliance (NATO) sice představuje významnou vojenskou sílu, avšak není primárně předurčena, aby eliminovala terorismus nebo nelegální migraci. Těmto hrozbám musí jednoznačně čelit členské země samostatně. Zároveň také Evropská unie nesmí ztrácet na zřeteli zlepšování sociální a politické soudružnosti. Sociální problémy, které představují nezaměstnanost, nebo vystoupení Velké Británie z EU, či možné vystoupení Řecka z eurozóny, Unii oslabují. A oslabená Evropská unie se s těmito bezpečnostními hrozbami vypořádává daleko hůř.²⁶⁴

A pak je zde otázka Turecka, členského státu NATO. Pronikání ISIS do Turecka je nepravděpodobné. Dělá ale Ankara dost proti tomu, aby země nebyla základnou pro vstup evropských islamistů do Sýrie a mezičlánkem, který ISIS dle spekulací využívá pro převoz ropy?²⁶⁵

Konflikt, který představuje radikální islamismus a islámský terorismus, bude mít dlouhodobý charakter. Islámský (a zejména arabský) svět nezvládl nástup modernity a její globalizační rozměr. Můžeme říci, že petrifikace náboženských hodnot, o které se opírá islámská společnost, vlastně zabránily politické modernizaci, což mělo z části dopady i na rozvoj ekonomie. I přes tato fakta je nutné neustále vést politický dialog s islámským světem, a to především za využívání mezinárodních organizací a v neposlední řadě i finanční a politické podpory těch zemí a sil, které mohou pozitivně ovlivnit vývoj těchto států.²⁶⁶

Důležitou roli v tomto případě budou i nadále sehrávat čtyři světoví aktéři, tedy Čína, Evropská unie, Rusko a USA, jejichž společným cílem je eliminace terorismu jako bezpečnostní hrozby i přes patrnou rozdílnost přístupů v přijímaných opatřeních.

²⁶³ *Evropský program pro bezpečnost: otázky a odpovědi: Evropská komise - Přehled údajů* [online].

²⁶⁴ BALABÁN, Miloš. *Evropa na třech frontách* [online]

²⁶⁵ BALABÁN, ref. 264

²⁶⁶ PIKNA, Bohumil. *Bezpečnostní politika Evropské unie (na pozadí bezpečnosti globální)* [online].

Na pozadí se však mohou objevit i problémy spojené s protichůdnými (regionálními a globálními) bezpečnostními prioritami a ekonomickými a politickými zájmy.²⁶⁷

Dnes se proti ISIS bojuje především leteckými útoky, a proto dalším cílem „Islámského státu“ může být vtažení Západu do další pozemní války, která by ospravedlňovala jeho obraz jako nepřítele islámu a ukazovala ISIS jako hlavního obránce sunnitů. „Islámský stát“ je však velice mobilní silou, kterou ze vzduchu eliminovat není možné. Letecké útoky mohou právě vést k jeho decentralizaci, což by se ukázalo jako další problém.²⁶⁸

Boj s terorismem nejde tedy vyhrát jen pomocí vojenské síly. Je důležité jej pojímat jako dlouhodobé multidimenzionální působení. Může se tak odstranit pomocí nevojenských prostředků, tedy policejními a zpravodajskými, dále politickými, diplomatickými a ekonomickými nástroji, preventivním působením na eliminaci negativních jevů, kterými teroristé zdůvodňují své útoky nebo vojenskými zásahy, jako nejzazším prostředkem.²⁶⁹

Evropský kontinent do dnešního dne zasáhly již čtyři vlny mezinárodního terorismu, a ani ta současná není ničím jiným výjimečná. Dnešní Evropa je momentálně bezpečnějším místem než v minulosti, a to i přes nedávné tragické události. V roce 1979 bylo například zaznamenáno okolo 1 000 teroristických činů, oproti loňskému roku, kde jich bylo zaznamenáno 300. I přes to, že terorismus není existenciální hrozbou pro evropskou společnost, je důležité ho řešit. Počet útoků, které jsou spojeny právě s ISIS, je stále velmi malý. Obrovským vítězstvím pro ISIS je vytvoření atmosféry strachu v EU, která je již bohužel běžnou součástí každodenního života.²⁷⁰ V Evropě se z tohoto důvodu začíná projevovat určitá forma kolektivní psychózy. Teroristické útoky, které se odehrály v Paříži v roce 2015, či březnové útoky na Brusel v roce 2016, jejich medializace a následný proud informací o terorismu jenom podporují tuto úzkost

²⁶⁷PIKNA, Bohumil. *Bezpečnostní politika Evropské unie (na pozadí bezpečnosti globální)* [online].

²⁶⁸BALABÁN, Miloš. *Evropa na třech frontách* [online]

²⁶⁹PIKNA, ref. 267

²⁷⁰Terorismus verze 2.0 – případ Islámského státu. *Natoaktual.cz* [online].

ve společnosti. Pocit neustálého ohrožení se tak stává standardem.²⁷¹ Jinými slovy tedy můžeme říci, že ve vyvolání strachu a šíření teroru je „Islámský stát“ momentálně mnohem úspěšnější než v samotném terorismu. Pokud ISIS bude ztrácet stále více svého území, můžeme tak očekávat hledání náhradního způsobu boje, což bude právě vyvolávání strachu.²⁷²

Naším největším nepřítelem není ISIS, ale bohužel my sami. To, co ohrožuje ekonomiku, není terorismus, ale náš strach vyjít na ulici. Abychom takovému strachu zamezili, je důležité si v první řadě vyhledat kvalitní a nestranné informace, které pomohou jedinci lépe pochopit podstatu hrozby a uvědomit si tak nízké riziko samotného teroristického aktu. Je důležité pokračovat v normálním životě a nebýt paralyzovaný strachem. Odmítnutí právě takového strachu je v tomto kontextu akt odporu proti terorismu.²⁷³

²⁷¹RENARD, Thomas. Fear Not: A Critical Perspective on the Terrorist Threat in Europe. In: *Security Policy Brief*[online].

²⁷²Terorismus verze 2.0 – případ Islámského státu. *Natoaktual.cz* [online].

²⁷³RENARD, ref. 271

Závěr

Jak již bylo několikrát zmíněno, největší hrozbu pro Evropskou unii v dnešní době představuje mezinárodní terorismus. Analýza současného terorismu a bezpečnostních hrozeb s ním spojených byla hlavním předmětem diplomové práce. Význam mezinárodního terorismu narostl po útocích ve Spojených státech 11. září 2001 a následných teroristických atentátech v Madridu 11. března 2004 a v Londýně 7. července 2005, ale především po sekuritizaci tohoto fenoménu díky mezinárodnímu mediálnímu pokrytí. Důležité je však poznamenat, že terorismus je tradiční bezpečnostní hrozbou, se kterou se (nejen) vyspělé demokratické země musely vyrovnávat i v minulých dekáдах. Teroristické útoky v září 2001 jsou v mnoha ohledech považovány za symbolický konec 20. století a začátek nové éry. Dvanáct let před těmito atentáty padly komunistické režimy ve východní Evropě a skončila studená válka, což by se dalo považovat za symbolickou tečku za érou, ve které se konaly dvě světové války a vystřídal se na evropském kontinentu dva totalitní režimy. Z tohoto důvodu se v závěru pokusím zodpovědět výzkumnou otázku položenou v úvodu diplomové práce, a to v čem se proměnil „nový“ terorismus od toho „starého“ a co je pro něj dnes charakteristické.

Co se terorismu týče, došlo k výrazné proměně kvalitativního a kvantitativního charakteru, efektivnosti i motivačních zdrojů terorismu. Zatímco na konci 20. století souvisely teroristické činy s obtížně řešitelnou palestinskou otázkou, neuspokojenými ambicemi evropských nacionálních hnutí (zejména IRA, ETA aj.) nebo teroristickými skupinami usilujícími o radikální změnu politického systému (např. Brigade Rosse nebo RAF). V současnosti tyto skupiny neexistují, přeměnily se ve struktury organizovaného zločinu nebo se po opuštění teroristických metod etablovaly v rámci legálního politického systému. V posledních dvou dekáдах však začíná rychle růst islámský terorismus spojený s většinou nejznámějších teroristických atentátů, které má na svědomí organizace Al-Káida či nově tzv. Islámský stát. Tyto organizace však nemají s již výše zmíněnými ideologiemi nic společného.

V historii byly teroristické činy prováděny zejména militantními skupinami. Dnes mezinárodní terorismus patří jednotlivým osobám nebo menším skupinám

podobně smyšlejších lidí, kteří užívají dostupné civilní technologie. Z tohoto důvodu se dá předpokládat, že ideologie, na které se bude zakládat činnost jednotlivých teroristů či menších skupin, bude mít daleko deviantnější sklony, než by tomu bylo u skupin větších.

Co vše se od 70. let minulého století změnilo? Za nejdůležitější aspekt, který se během doby změnil, je považována ideologická výbava terorismu, která se dnes opírá o extrémní výklad islámu. Dochází k vyšší akceschopnosti, efektivnosti a dosahu operačního působení teroristických organizací než tomu bylo kdy dříve. Hrozba neznamená jen přímé škody způsobené teroristickými činy, ale převážně její negativní dopady. Mezi tyto dopady patří ekonomické škody, stupňující se regulace, kontrola a omezování svobod občanů či vytváření atmosféry strachu a intolerance. Tyto dopady jsou dnes mnohonásobně větší než tomu bylo v minulosti. Evropská unie je ale také nucena proti terorismu podnikat materiálně, finančně i personálně náročnější bezpečnostní opatření.

Vše se odehrává na základě jednodušší dostupnosti prostředků (technologických, komunikačních) a kvůli účinnější ideologické a rekrutační strategii. Více než kdy dříve také narůstá propojenost jednotlivých teroristických skupin. Terorismus je častěji spojován s využitím struktur mezinárodního organizovaného zločinu, nachází se v pozadí eskalace náboženského extremismu a podřívání sekulárních nebo nábožensky umírněných vlád v rozvojových státech. Přes jednoznačný cíl teroristických aktivit, tedy Západ, je však důležité zmínit, že jejich jednoduššími a daleko četnějšími cíli jsou země Blízkého východu.

Po nástupu nábožensky motivovaného terorismu se tedy změnila struktura terorismu. V minulosti byla struktura teroristických skupin daleko hierarchičtější, kde existoval systém kontroly a řízení. To lze vidět na příkladu skupiny ETA, jejíž vrchní velení plánuje základní strategické cíle. V rámci hierarchie je tomuto velení podřízen operační výbor, jenž kontroluje aktivity odehrávající se ve Španělsku. Na konci hierarchie se nacházejí buňky, které jsou do určité míry samostatné. Jednotlivé buňky jsou soběstačné z jediného důvodu, aby nevěděly nic o záměrech širší organizace.

Naopak, co se moderního terorismu týká, teroristické organizace jsou více rozptýlené a amorfni. Mají globální povahu a své členy dokáží rekrutovat ze všech míst na světě.

Ve srovnání se „starým“ terorismem se „dnešní“ terorismus charakterizuje také novými přístupy k volbě cílů a plánování či zasazování úderů. V minulosti byly nejčastějšími cíli představitelé vládní moci, ozbrojené složky či velké korporace. Dnes jsou nejčastějšími cíli místa, kde se koncentruje mnoho lidí, a tudíž kde se stěží uplatňují dokonalá zabezpečení. Mezi tyto cíle patří velké administrativní budovy, nádraží, vlaky, podzemní metro či velké události. Dalo by se však také říct, že teroristické útoky nemusí být mířeny jen na bezbranné obyvatelstvo, ale mohou být spojeny i s cíli, které souvisejí s běžným životem člověka – narušení systémů řídicích rozvodů elektřiny, narušení bankovních systémů či narušení systémů leteckých společností, což jsme již mohli zaznamenat v srpnu letošního roku. Co se mezinárodního terorismu týče, převažují však v dnešní době sebevražedné atentáty, jejímž účelem je zabít co nejvíce lidí a způsobit co největší škody. Ve srovnání s terorismem odehrávaným v minulosti se zvyšuje počet obětí. Velký počet raněných a mrtvých souvisí s psychickým šokem společnosti, a tudíž i s vytvořením atmosféry strachu.

Po každém teroristickém útoku proto odstartoval proces, ve kterém Evropská unie přijímá nová bezpečnostní opatření, a kdy se sami občané vzdávají některých svobod. Ještě horší je však to, že byl nastartován proces, v němž stále více politických populistů obchoduje se strachem. Ti se lidem snaží slibovat ještě větší ochranu výměnou za skutečně radikální opatření, do kterých patří zejména rozbití nadnárodní spolupráce, uzavírání hranic či zastavení migrace. Původní opatření, vedoucí ke zvýšení bezpečnosti, v několika západních státech byla v reakci na útoky v USA s každým dalším teroristickým útokem posilována, takže jsme se časem a s překvapením dozvídali, jak ohromné množství dat bezpečnostní orgány o nás sbírají. Zároveň s tímto jevem stále rostl počet politických hnutí a politiků, kteří si na obchodu se strachem založili svoji politickou kariéru.

Strach z globálních výzev, do kterých patří terorismus, masová migrace, tlak finančního kapitálu na národní státy nebo odliv pracovních míst v tradičních průmyslových odvětvích, v občanech může probouzet běsy, které jak se zdálo, navždy Západ pohřbil po 2. světové válce. Útoky na USA z 11. září 2001 byly symbolem nové éry zvyšující se úzkosti, nejistoty a nestability. Není proto divu, že teroristické kampaně, které započaly tímto dnem, probudily v Evropské unii „politickou sílu“ k životu lidí, kteří se v jistém slova smyslu jeví jako mentální spojenci islamistů, ač tvrdí, že jim jde zejména o obranu evropských hodnot.

Hrozba, které v současnosti Evropská unie čelí, se velmi liší od té, jakou představovaly organizace IRA, ETA nebo Rudé brigády. Dnešní terorismus je mezinárodní a velmi mobilní a zahrnuje tak domácí, zahraniční i neevropské příslušníky teroristických organizací. Důležité tedy je, aby spolupráce probíhala na úrovni evropské, transatlantické a globální. Významným partnerem Evropské unie pro boj s terorismem jsou z těchto důvodů právě Spojené státy americké. Proto zde bude zodpovězena druhá výzkumná otázka, a to jak probíhá spolupráce s USA jako klíčovým partnerem v boji proti terorismu.

Od útoků v září 2001 se spolupráce EU a USA stala významnou a dynamicky se rozvíjející. Spolupráce administrativy Baracka Obamy a Evropské unie se v poslední době začala soustředit na oblasti financování terorismu, dopravu a kontrolu hranic či kooperaci s institucemi, jako je Europol a Eurojust. V rámci financování terorismu oba celky spolupracují vcelku úspěšně, jelikož využívají výhod Programu sledování financování terorismu (TFTP). Ten již pomohl odhalit přes 7 000 plánovaných teroristických akcí a vystopovat jejich tvůrce. Nicméně i přes pozitivní výsledky, které tento program přinesl, zůstává v Evropské unii jeho používání (a zároveň poskytování SWIFT údajů) poněkud kontroverzní vůči ochraně soukromých dat.

V posledních letech se čím dál více spolupráce mezi EU a USA zaměřuje na hrozbu, kterou představují zahraniční bojovníci. Z tohoto důvodu Spojené státy naléhají na Unii, aby posílila výměnu informací, aby více využívala stávající celounijní databáze (SIS), se kterou pracuje Europol, a aby konečně realizovala dlouho

očekávanou dohodu PNR zaměřující se na sdílení informací o cestujících leteckými společnostmi, se kterou by zastavení zahraničních bojovníků bylo jednodušší.

V rámci transatlantické spolupráce je důležité si uvědomit, že Evropané vnímají terorismus jako vnitřní hrozbu a Američané o ní přemýšlejí jako o hrozbě vnější. Útoky 11. září 2001 způsobili lidé, kteří přišli odjinud. Z tohoto důvodu tak odstranění kořenů mezinárodního terorismu, jenž se nachází na Blízkém východě, znamená také jeho řešení. Na druhé straně ale teroristé, kteří spáchali v nedávné době útoky v Evropě, pocházejí přímo z ní. A toto je otázka, o které Evropská unie a Spojené státy musí diskutovat zcela upřímně a otevřeně.

Příznivému rozvoji mezinárodního terorismu pomáhá jeden významný proces, a to globalizace, což je proces, ve kterém došlo k otevření hranic (fyzických či technických) a tedy k pohybu osob a komunikaci ve velkém měřítku. I přes pozitiva, která globalizace představuje – ekonomický a technologický rozmach – jsou s ní spojeny i problémy ohrožující tradiční kultury, které se tím pádem cítí být Západem ohroženy. Proto není překvapivé, když se ohrožené obyvatelstvo snaží zachovat své vlastní tradiční a kulturní hodnoty. Navrácení k náboženským či jiným kořenům tradičních společenství je proto chápáno jako určitý druh sebeobrany proti šíření hodnot představujících pro ně existenciální ohrožení, ať již reálné nebo domnělé. Se snahou o zachování těchto hodnot je však spojena i radikalizace a použití teroristických metod při jejich obraně, což představuje závažný problém pro evropské obyvatelstvo. V návaznosti na radikalizaci zde bude zodpovězena otázka, jaké jsou příčiny radikalizace muslimů a jak jim lze předcházet.

Odpovědnost, týkající se otázek násilné radikalizace muslimů vedoucí k terorismu, nesou v první řadě členské země EU a aktéři na místní, regionální či národní úrovni, avšak radikalizace, jako je terorismus, nezná hranic. To zřetelně ukázaly události, které vedly k atentátům v Paříži a Bruselu. Výskyt radikalizace je proto v Evropě jedním z největších obav. Občané, kteří se radikalizují, jsou vysoce diverzní. Většinu jich spojuje životní neúspěch či hledání identity. Ta vychází z mladých muslimů, kteří již několik let žijí na území EU, avšak s tradičními hodnotami svých

rodičů se neztotožňují. Neztotožňují se ale ani se západní kulturou. Tito jedinci pak hledají svou identitu v islamistických skupinách. Mezi další příčiny radikalizace patří pocit odcizení či špatné sociální podmínky. Muslimové jsou v mnoha členských zemích momentálně ekonomicky nejslabší skupinou. Proto se není čemu divit, že svůj status chtějí změnit.

I přes mnohé příčiny radikalizace je obdivuhodné, že jen malá část populace se radikalizuje. Nicméně i toto malé množství může způsobit škody obrovského charakteru. Z tohoto důvodu je důležité, aby se Evropská unie a členské státy zabývaly faktory, které vedou právě k problému radikalizace.

V rámci boje proti terorismu se nestačí soustředit jen na ochranu potencionálních cílů teroristických skupin a na minimalizaci dopadů teroristických útoků. Je důležité zajít mnohem dále a hlouběji. Snížení hrozby teroristického útoku spočívá zejména v prevenci náboru nových teroristů. Evropská unie z tohoto důvodu podporuje členské státy v boji proti radikalizaci už více než 10 let. EU se snaží pomoci členským zemím rozhodně reagovat na radikalizaci posílením kooperace v oblastech vzdělávání či budování odolnosti našich společností. Evropská unie také již zavedla síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, která propojuje praktiky a místní experty ze všech zemí EU v boji proti násilné radikalizaci. Základním cílem RAN je sdílení znalostí či zkušeností odborníků, kteří mají již osvědčené postupy k práci s lidmi na krizových místech.

Nejdůležitější podmínkou k vymýcení radikalizace je však dosažení společenského konsensu při soužití domácích a přistěhovalecké populace. Z tohoto důvodu je důležitá výchova k mezikulturní komunikaci a k pochopení odlišností různých kultur. Úspěšná integrace na území EU představuje tu nejlepší prevenci v rámci radikalizace.

Každý členský stát EU by se měl řídit zásadami Všeobecné deklarace lidských práv, a to i přes všechny rasové, kulturní a náboženské rozdíly. Cestou terorismus totiž člověk nekráčí vpřed, ale propadá se daleko do minulosti. Rozdíly mezi lidmi je důležité respektovat. Dle mého názoru je potřeba najít klíč k budoucímu soužití, které by se obešlo bez neospraveditelného zabíjení nevinných občanů, čímž terorismus právě je.

Abychom se zbavili tendencí vzájemné nenávisti, je nutné především blíže poznat, uznat a rozlišit hodnotové standardy obou stran, a to jasným odmítnutím jakýchkoliv forem terorismu. Neboť, jak můžeme vyčíst z encyklopedie *Dějiny 20. století*, je terorismus jakýmsi jedovatým plodem bezvýchodnosti politické situace (především na území Blízkého východu) a výlučnosti, která zanechává pouze možnost beznadějných odpovědí. Odvetné státní násilí ani morální odsouzení nemohou být dostačujícím řešením.

Jako odstrašující případ, který Evropa zná skrze řecké dějiny, je případ chabého blázna Hérostrata, jenž roku 356 př. n. l. podpálil chrám bohyně Artemis v Efesu, a to jen proto, aby se jeho jméno zapsalo do dějin. A jistě si nikdo z nás nepřeje, aby obdobným způsobem za několik tisíc let naše potomky odstrašovala v historických učebnicích jména jako je Salah Abdeslam nebo Abdelhamid Abaaoud.

Literatura a zdroje

Knižní zdroje:

BJØRGO, Tore. Root causes of terrorism: myths, reality, and ways forward. New York: Routledge, 2005. ISBN 04-153-5150-2.

BONANATE, Luigi. Mezinárodní terorismus. Překlad Josef Hajný. V Praze: Columbus, 1997, 190 s. Edice 20. století. ISBN 80-859-2845-0, str. 17

Brzybohatý, M: Terorismus I., Police History, Praha 1999.

ČEJKA, Marek. Encyklopedie blízkovýchodního terorismu. Brno: Barrister, 2007. ISBN 978-80-87029-19-0.

EICHLER, Jan. Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - AVIS, 2006. ISBN 80-727-8326-2.

European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2016. EUROPOL. 2016.

Evropská bezpečnostní strategie: Bezpečná Evropa v lepším světě. Rada Evropské unie. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2009.

FOLTIN, Pavel a David ŘEHÁK. Důvody a realizace terorismu. In: Obrana a Strategie. 2006 [cit. 2016-10-18].

HAHN, Peter L. Historical dictionary of United States-Middle East relations. Second edition. Historical dictionaries of diplomacy and foreign relations. ISBN 978-144-2262-942.

JAKL, Ladislav, LOUŽEK, Marek (ed.). 11. září 2001: deset let poté : sborník textů. Vyd. 1. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2011. ISBN 978-80-87460-06-1.

JENÍČEK, Vladimír a Jaroslav FOLTÝN. Globální problémy světa: v ekonomických souvislostech. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2010, xix, 324 s. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-326-4.

JIROVSKÝ, Václav. Kybernetická kriminalita: nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních bez tajemství. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, 284 s. ISBN 978-80-247-1561-2.

JØRGENSEN, Erik. Routledge handbook on the European Union and international institutions: performance, policy, power. London: Routledge, 2012. ISBN 04-155-3946-3.

KRATOCHVÍL, Petr a Petr DRULÁK (eds.). Encyklopedie mezinárodních vztahů. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-469-4.

MAREŠ, Miroslav. Protiteroristická politika Evropské unie. Sociální studia 1. 2004.

MIKA, Otakar J. Současný terorismus: řešení krizových situací. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-409-8.

SCRUTON, Roger a [z anglického originálu přeložil Jiří OGROCKÝ]. Západ a ti druzí: globalizace a teroristická hrozba. Vyd. 1. Brno: Barrister, 2007. ISBN 978-807-3640-422.

SKŘEHOT, Petr a Michaela HAVLOVÁ. Prevence nehod a havárií. Vyd. 1. Praha: Výzkumný ústav bezpečnosti práce, 2009. ISBN 978-80-86973-73-9.

SMOLÍK, Josef. Úvod do studia mezinárodních vztahů. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5131-3.

Světový terorismus: encyklopedie. Praha: Svojtka, 2001. ISBN 80-723-7340-4.

WEISS, Tomáš. Role policie a armády v Evropské unii: analýza evropské a národní úrovně s využitím případové studie České republiky. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2014, 263 s. ISBN 8024623811

Internetové zdroje:

Al-Káida. In: *Aktuálně.cz* [online]. 2010 [cit. 2013-11-22]. Dostupné z: <http://wiki.aktualne.centrum.cz/al-kaida/>

ARCHICK, Kristin. U.S.-EU Cooperation Against Terrorism. Congressional Research Service [online]. 2016, , 35 [cit. 2016-11-12]. Dostupné z: <http://www.statewatch.org/news/2016/mar/usa-crs-eu-usa-c-t-cooperation.pdf>

BALABÁN, Miloš. Evropa na třech frontách [online]. In: . 2016 [cit. 2016-12-11]. Dostupné z: http://sbp.fsv.cuni.cz/SBP-271-version1-evropa_na_trech_frontach.pdf

BAR, Shmuel. Problematika "Islámského státu". Prague European Summit 2015 [online]. 2015 [cit. 2016-12-01].

Bezpečná Evropa v lepším světě. In: Evropská bezpečnostní strategie [online]. 2008 [cit. 2016-11-22]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIICS.pdf>

Boj EU proti terorismu. Evropská rada, Rada Evropské unie [online]. 2015 [cit. 2015-11-28]. Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/fight-against-terrorism/>

Boj proti terorismu: Globální výzva 21. století. Institut pro evropskou politiku EUROPEUM [online]. 2006 [cit. 2016-11-06]. Dostupné z: <http://www.europeum.org/data/articles/terorismusz.pdf>

Budoucnost Islámského státu a perspektiva jeho šíření směrem do Evropy. In: Diplomatická akademie [online]. 2016 [cit. 2016-11-23]. Dostupné z: <http://www.diplomaticka-akademie.cz/cs/blog/42>

Changes in modus operandi of Islamic State terrorist attacks. In: Europol [online]. The Hague, 2016 [cit. 2016-12-12].

CYBERTERRORISM. In: Georgetown.edu [online]. 2000 [cit. 2016-11-18]. Dostupné z: <http://www.cs.georgetown.edu/~denning/infosec/cyberterror.html>

Combatting the ISIS Foreign Fighter Pipeline: A Global Approach. In: Heritage.org [online]. 2016 [cit. 2016-12-10]. Dostupné z: <http://www.heritage.org/research/reports/2016/01/combating-the-isis-foreign-fighter-pipeline-a-global-approach>

Definice pojmu terorismus. In: Ministerstvo vnitra České republiky [online]. 2009 [cit. 2013-11-18]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/definice-pojmu-terorismus.aspx>

Definice terorismu. In: Valka.cz [online]. 2006 [cit. 2016-10-28]. Dostupné z: <http://www.valka.cz/327-Terrorismus>

EICHLER, Jan. Jak dál v boji proti globálnímu terorismu. 2009. Dostupné z: <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/autori/doc-phdr-jan-eichler-csc.html#.UpCXrMQ3tk0>

EU a boj proti terorismu. In: Euractiv.cz [online]. 2013 [cit. 2016-10-14]. Dostupné z: <http://euractiv.cz/factsheet/vnitro-a-spravedlnost/eu-a-boj-proti-terorismu/>

EU zesílí své kroky v boji proti násilné radikalizaci, která vede k terorismu. In: Evropská komise - Tisková zpráva[online]. Brusel, 2016 [cit. 2016-12-07].

European Security and Islamist Terrorism. In: European Affairs [online]. 2016 [cit. 2016-12-04]. Dostupné z: <https://fas.org/sgp/crs/terror/IN10209.pdf>

Evropská jednotka pro soudní spolupráci (Eurojust). In: Evropská unie [online]. 2010 [cit. 2016-11-04]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/eurojust_cs

Evropská komise: Tisková zpráva. In: European Commission [online]. 2013 [cit. 2016-11-13]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-1160_cs.htm

Evropský program pro bezpečnost: otázky a odpovědi: Evropská komise - Přehled údajů [online]. Štrasburg, 2015 [cit. 2016-12-01].

Evropský zatykač – efektivní protiteroristický nástroj nebo záminka k posílení moci EU? In: *Revue Politika* [online]. 2004 [cit. 2016-12-21]. Dostupné z:

<http://www.cdk.cz/evropsky-zatykac-efektivni-protiteroristicky-nastroj-nebo-zaminka-k-posileni-moci-eu>

Extremistické výklady islámu. In: Evropské hodnoty [online]. 2016 [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <http://www.evropskehodnoty.cz/wp-content/uploads/2016/09/Extremistick%C3%A9-v%C3%BDklady-isl%C3%A1mu.pdf>

Fighting terrorism at EU level, an overview of Commission's actions, measures and initiatives. In: European Commission: Press release database [online]. 2015 [cit. 2016-11-07]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-3140_en.htm

FRANK, Libor. Charakteristiky a trendy vývoje bezpečnostního prostředí: Implikace pro ozbrojené síly. In: Univerzita Obrany [online]. 2010 [cit. 2016-11-25]. Dostupné z: https://moodle.unob.cz/pluginfile.php/35790/mod_page/content/17/Charakteristiky%20a%20trendy%20v%C3%BDvoje%20bezpe%C4%8Dnostn%C3%ADho%20prost%C5%99ed%C3%AD.pdf

FUNK, Marco. Transatlantic counter-terrorism cooperation. In: European Union Institute for Security Studies[online]. 2016 [cit. 2016-11-14]. Dostupné z: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Alert_15_-_counter_terrorism.pdf

Globální terorismus. In: Česká politika [online]. 2003 [cit. 2016-11-22]. Dostupné z: http://www.ceskapolitika.cz/nazory/2004/glogalni_terorismus.htm

Globální terorismus, jeho činitelé a referenční objekty. In: Portál [online]. 2005 [cit. 2016-11-22]. Dostupné z: <http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=27572>

Growth of Muslim Populations in Europe Map. In: Time [online]. 2015 [cit. 2016-12-12]. Dostupné z: <http://time.com/3670892/muslims-europe-map/>

Hlavní aktéři globální války proti terorismu (GWOT), jejich sociální sítě, alokativní a autoritativní zdroje. 2009. Dostupné z: <http://www.sav.sk/journals/uploads/07211246Eichler%20-%20OK.pdf>

Historický přehled boje proti terorismu na evropské úrovni. In: Evropská komise: Zastoupení v České republice[online]. 2016 [cit. 2016-11-07]. Dostupné z:

https://ec.europa.eu/czech-republic/news/focus/migrace/historicky_prehled_boje_proti_terorismu_cs

HOMEAFFAIRS 2015 Analytická zpráva. In: Evropské hodnoty [online]. 2015 [cit. 2016-12-07]. Dostupné z: http://www.evropskehodnoty.cz/wp-content/uploads/2016/03/HOMEAFFAIRS-2015_Analytick%C3%A1-zpr%C3%A1va.pdf

IONESCU, Irina. ECONOMIC IMPLICATIONS OF THE NEW MIGRATION WAVE IN EUROPE [online]. Doctoral School of Economics and Business Administration, Iași, Romania, 2016 [cit. 2016-12-06].

Islám a extremismus. In: Evropské hodnoty [online]. 2016 [cit. 2016-11-16]. Dostupné z: <http://www.evropskehodnoty.cz/islam-a-extremismus/>

Islamic State, Daesh or Isis: the dilemma of naming the militants. In: The Week [online]. 2015 [cit. 2016-08-05]. Dostupné z: <http://www.theweek.co.uk/isis/62422/islamic-state-daesh-or-isis-the-dilemma-of-naming-the-militants>

Jabhat al-Nusra. In: Quilliam [online]. 2016 [cit. 2016-11-24]. Dostupné z: <https://www.quilliamfoundation.org/wp/wp-content/uploads/publications/free/jabhat-al-nusra-a-strategic-briefing.pdf>

Jak má Evropa bojovat proti terorismu. In: Euroskop.cz: Věčně o Evropě [online]. 2016 [cit. 2016-11-07]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9007/27148/clanek/anketa-jak-ma-evropa-bojovat-proti-terorismu/>

Jak se státy vyrovnávají se zahraničními bojovníky. In: Thinktank evropské hodnoty [online]. [cit. 2016-12-10]. Dostupné z: <http://www.evropskehodnoty.cz/se-staty-vyrovnavaji-se-zahranicnimi-bojovniky-2/>

Je pocit neustálého ohrožení novým "normálem"? In: Evropské hodnoty [online]. 2016 [cit. 2016-11-16]. Dostupné z: <http://evropske->

hodnoty.blog.ihned.cz/?m=d&article[id]=65448740&article[live_preview_sec]=f0caa20ab6a3dd46875c9bec6046f7ca

KOŘÍNEK, David. O Islámském státu bez Islámského státu. Natoaktual.cz [online]. 2016 [cit. 2016-11-22]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/o-islamskem-statu-bez-islamskeho-statu-d9k-/na_analyzy.aspx?c=A160223_104515_na_analyzy_m02

Links between Terrorism and Migration. In: International Center for Counter-Terrorism [online]. The Hague [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: <https://www.icct.nl/wp-content/uploads/2016/05/Alex-P.-Schmid-Links-between-Terrorism-and-Migration-1.pdf>

MAREŠ, Miroslav. VYMEZENÍ POJMŮ TERORISMUS, VÁLKA A GUERILLAV SOUDOBÉ BEZPEČNOSTNÍ TERMINOLOGII[online]. In: . 2015 [cit. 2016-10-11]. Dostupné z: <http://docplayer.cz/3323192-Vymezeni-pojmu-terorismus-valka-a-guerilla-v-soudobe-bezpecnostni-terminologii.html>

MCNAMARA, Sally. The EU–U.S. Counterterrorism Relationship: An Agenda for Cooperation. In: Heritage.org[online]. 2011 [cit. 2016-11-14]. Dostupné z: <http://www.heritage.org/research/reports/2011/03/the-eu-us-counterterrorism-relationship-an-agenda-for-cooperation>

Mezinárodní spolupráce v boji proti terorismu. In: Obrana a strategie [online]. 2007 [cit. 2016-11-05]. Dostupné z: <http://www.obranaastrategie.cz/cs/aktualni-cislo-1-2007/clanky/mezinarodni-spoluprace-v-boji-proti-terorismu.html#.WBuZQ9LhAdV>

Migrant crisis: Migration to Europe explained in seven charts. In: *BBC.com* [online]. 2016 [cit. 2016-12-15]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-europe-34131911>

Návrh strategie vnitřní bezpečnosti Evropské unie: „Směrem k evropskému modelu bezpečnosti“. In: Rada Evropské unie [online]. 2010 [cit. 2016-11-07]. Dostupné z: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=CS&f=ST%205842%202010%20REV%202>

Obecně k agendám EU. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. 2015 [cit. 2016-11-30]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obecne-k-agendam-eu-461106.aspx?q=Y2hudW09Ng%3D%3D>

PIKNA, Bohumil. Bezpečnostní politika Evropské unie (na pozadí bezpečnosti globální) [online]. In: . Policejní akademie ČR, 2009 [cit. 2016-10-14]. Dostupné z: http://www.polac.cz/eu/bp_eu.pdf

Preventing and Countering Youth Radicalisation in the EU. In: European Parliament [online]. 2014 [cit. 2016-12-12]. Dostupné z: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2014/509977/IPOL-LIBE_ET\(2014\)509977_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2014/509977/IPOL-LIBE_ET(2014)509977_EN.pdf)

Protiteroristická politika EU: Bezzubý tygr. In: Natoaktual.cz [online]. 2006 [cit. 2016-11-07]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/protiteroristicka-politika-eu-bezzuby-tygr-f3f-/na_analyzy.aspx?c=A060327_153554_na_analyzy_m02

Předcházení radikalizaci a posílení procesu deradikalizace. In: ELS [online]. 2015 [cit. 2016-12-12]. Dostupné z: <http://www.eppgroup.eu/cs/our-priority/P%C5%99edch%C3%A1zen%C3%AD-radikalizaci-a-pos%C3%ADlen%C3%AD-procesu-deradikalizace>

Reakce na problematiku zahraničních teroristických bojovníků a na nedávné teroristické útoky v Evropě. In: Evropská rada, Rada Evropské unie [online]. 2016 [cit. 2016-11-07]. Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/fight-against-terrorism/foreign-fighters/>

Regulace používání údajů jmenné evidence cestujících (PNR). In: Evropská rada [online]. 2016 [cit. 2016-11-06]. Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/fight-against-terrorism/passenger-name-record/>

RENARD, Thomas. Fear Not: A Critical Perspective on the Terrorist Threat in Europe. In: Security Policy Brief [online]. 2016 [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <http://www.egmontinstitute.be/wp-content/uploads/2016/09/SPB77.pdf>

Skupina TREVI. In: Europskaunia [online]. 2007 [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: http://www.europskaunia.sk/skupina_trevi

Statistika: Počty obětí teroristických útoků v západní Evropě v letech 1970-2015. In: Eurodeník.cz [online]. 2016 [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: <http://eurodenik.cz/zpravy/statistika-pocty-obeti-teroristickych-utoku-v-zapadni-evrope-v-letech-19702015>

STEHLÍK, Jan. Příčiny radikalizace mezi muslimy v Evropě. In: Thinktank evropské hodnoty [online]. 2015 [cit. 2016-12-09]. Dostupné z: <http://www.evropskehodnoty.cz/wp-content/uploads/2015/11/P%C5%99%C3%AD%C4%8Diny-radikalizace-mezimuslimy-v-Evrop%C4%9B2.pdf>

Strategie Evropské unie pro boj proti terorismu [online]. Rada Evropské unie, 2005 [cit. 2016-11-30]. Dostupné z: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?f=ST+14469+2005+REV+4>

Stručný přehled evropského terorismu. In: *Ústav mezinárodních vztahů* [online]. Praha, 2016 [cit. 2016-12-21]. Dostupné z: <http://www.iir.cz/article/strucny-prehled-evropskeho-terorismu>

ŠOKA, Jakub. Islamismus v Evropě a Islámský stát. In: Evropské hodnoty [online]. 2015 [cit. 2016-11-23]. Dostupné z: <http://www.evropskehodnoty.cz/wp-content/uploads/2015/08/Islamismus-v-Evrop%C4%9B-a-Isl%C3%A1msk%C3%BD-st%C3%A1t.pdf>

Terorismus - historický přehled. In: Euractiv.cz [online]. 2015 [cit. 2016-11-07]. Dostupné z: <http://euractiv.cz/clanky/vnitro-a-spravedlnost/terorismus-historicky-prehled-013078/>

Terorismus: zpravodajci v EU musí lépe spolupracovat. Může vzniknout unijní tajná služba? In: Euractiv.cz [online]. 2016 [cit. 2016-11-07]. Dostupné z: <http://euractiv.cz/clanky/vnitro-a-spravedlnost/kvuli-terorismu-musi-zpravodajci-v-eu-lepe-spolupracovat-muze-vzniknout-unijni-tajna-sluzba-013222/>

Terorismus a biologické zbraně. In: Global politics [online]. 2001 [cit. 2016-11-22]. Dostupné z: <http://www.globalpolitics.cz/studie/terorismus-biologicke-zbrane>

Terorismus verze 2.0 – případ Islámského státu. Natoaktual.cz [online]. 2016 [cit. 2016-11-22]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/terorismus-verze-2-0-pripad-islamskeho-statu-fmf-/na_analyzy.aspx?c=A160509_100813_na_analyzy_m02

Terrorism in the EU. An overview of the current situation as reported by Europol. In: Giurisprudenza Penale[online]. 2016 [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <http://www.giurisprudenzapenale.com/wp-content/uploads/2016/07/Scarica-il-contributo-ENG-1.pdf>

Terrorism threat is waning’: figures put Europe’s summer of violence in context. In: The Guardian [online]. 2016 [cit. 2016-12-04]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2016/jul/28/there-is-less-of-a-terrorism-threat-now-experts-put-europes-summer-of-violence-in-context>

The Foreign Fighters Phenomenon in the European Union. In: International Center for Counter-Terrorism [online]. The Hague, 2016 [cit. 2016-12-05]. Dostupné z: https://www.icct.nl/wp-content/uploads/2016/03/ICCT-Report_Foreign-Fighters-Phenomenon-in-the-EU_1-April-2016_including-AnnexesLinks.pdf

The Integration of Islam in Europe: Preventing the radicalization of Muslim diasporas and counterterrorism policy. In: Department of Political Science, University of Latvia [online]. 2008 [cit. 2016-12-12]. Dostupné z: <http://www.jhubc.it/ecpr-riga/virtualpaperroom/026.pdf>

The Islamic State. In: *Council on foreign relations* [online]. 2016 [cit. 2016-12-21]. Dostupné z: <http://www.cfr.org/iraq/islamic-state/p14811>

The Threat of Islamist Terrorism in Europe and How the U.S. Should Respond. In: Heritage.org [online]. 2016 [cit. 2016-12-05]. Dostupné z: <http://www.heritage.org/research/reports/2016/08/the-threat-of-islamist-terrorism-in-europe-and-how-the-us-should-respond>

The world of Islam – Sunni and Shia. Excellent future. [online]. 6. 9. 2014 [cit. 2014-10-04]. Dostupné z: <http://www.excellentfuture.ca/paul-summerville/eat-people-globalisation-and-canada-real-inflationshiite-vs-sunni-bubble-hunting-a>

Types of terrorism. In: Hand of Reason: Your Source for Understanding Global Dilemmas [online]. 2015 [cit. 2016-10-18]. Dostupné z: <http://handofreason.com/2011/featured/types-of-terrorism>

Typologie terorismu: Moderní teroristické metody. In: Ministerstvo vnitra České republiky [online]. 2009 [cit. 2016-11-22]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/typologie-terorismu.aspx?q=Y2hudW09Mw%3D%3D>

Unie zavádí nové nástroje pro boj s terorismem. In: Euractiv.cz [online]. 2016 [cit. 2016-11-25]. Dostupné z: <http://euractiv.cz/clanky/aktualne-v-eu/unie-zavadi-nove-nastroje-pro-boj-s-terorismem/>

VALACHOVÁ, Sára. Směrnice o jmenné evidenci cestujících – přispějí naše údaje k větší bezpečnosti v Evropě? In: Thinktank evropské hodnoty [online]. 2016 [cit. 2016-12-10].

What is 'Islamic State'. In: BBC [online]. 29.6.2015 [cit. 2016-08-02]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29052144>

WILKINSON, Paul. International terrorism: The changing threat and the EU's response [online]. In: . 2005 [cit. 2016-10-20]. Dostupné z: <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/cp084.pdf>